

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
იურიდიული ფაკულტეტი

სამართლის ჟურნალი

№2, 2020

უნივერსიტეტის
გამომცემლობა

**მერაბ ტურავა, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება,
თბილისი, 2011, გამომცემლობა „პერიდიანი“, გვ. 690
(რეცენზია)**

სისხლის სამართლის ძირითადი ცნებებია დანაშაული და სასჯელი. სისხლის სამართლის უმთავრესი მიზანია დანაშაულის პრევენცია, სამართლებრივი სიკეთის და მართლწესრიგის დაცვა. სისხლის სამართლის კოდექსი განსაზღვრავს დანაშაულებრივ, დასჯად ქმედებათა წრეს. შესაბამისად, სისხლის სამართლის მეცნიერებაში არსებითი მნიშვნელობა ენიჭება დანაშაულის, მისი აგებულების და გამოვლენის ფორმების შესწავლას. სწორედ ამ მნიშვნელობით იყო განპირობებული 1969 წელს პროფესორების, თინათინ წერეთლის და გიორგი ტყემელიაძის მიერ მონოგრაფიის გამოცემა დანაშაულის მოძღვრებაზე. თუმცა, მას შემდეგ სისხლის სამართლის მეცნიერებაში და ქართულ კანონმდებლობაში ბევრი რამ შეიცვალა, სისხლისსამართლებრივი აზროვნება განვითარდა, ჩამოყალიბდა ახალი თეორიები და ამდენად, საჭირო ამოცანას წარმოადგენდა სისხლის სამართლის მეცნიერების თანამედროვე მიღწევების გათვალისწინებით დანაშაულის მოძღვრებაზე ახალი მონოგრაფიის გამოცემა. აღნიშნულ მიზანს ემსახურება პროფესორ მერაბ ტურავას ავტორობით 2011 წელს გამოცემული წიგნი, რომელშიც ავტორი სისხლის სამართლის არაერთ საკითხზე მკითხველს პრობლემის ახლებურ გადაწყვეტას სთავაზობს.

განსახილველ მონოგრაფიაში დანაშაულის აგებულება სამნიშნოვანი სისტემის მიხედვით არის განხილული. დანაშაულის სისტემასთან დაკავშირებით ავტორი იზიარებს ფინალურ თეორიას, თუმცა, არა სრულად, არამედ ნაწილობრივ, რაც იმაში გამოიხატება, რომ ეყრდნობა ბრალის ნორმატიულ განსაზღვრებას, განზრახვას მიიჩნევს ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ნიშნად, მაგრამ ქმედების შემადგენლობის ეტაპზე განზრახვას განიხილავს არა როგორც მხოლოდ ბუნებრივ განზრახვას, არამედ ფართო გაგებით ქმედების აკრძალვის შეგნებასთან ერთად, რითაც იგი უახლოვდება დანაშაულის ნეოკლასიკურ მოძღვრებას და წარმოგვიდგენს დანაშაულის შერეულ, ნეოკლასიკურ-ფინალურ, ავტორის სიტყვებით თუ ვიტყვით, ნეოფინალურ მოძღვრებას.

წიგნში ისეთი საკითხებიც არის გაანალიზებული, რომელიც ქართულ სისხლის სამართლის ლიტერატურაში ადრე არ ყოფილა განხილვის საგანი. ასეთია მაგალითად, ობიექტური შერაცხვის კატეგორია. მონოგრაფია, ძირითადად, ეფუძნება ქართულ და გერმანულ წყაროებს. მონოგრაფიაში ავტორი არაერთ საგულისხმო მოსაზრებას გამოთქვამს, მათ შორის ისეთსაც, რომელიც შეიძლება წარმოადგენდეს განსხვავებული ინტერპრეტაციის საგანს. წარმოდგენილი რეცენზია მიზნად ისახავს სწორედ მათზე გაამახვილოს მკითხველის ყურადღება.

1. საქართველოს მოქმედი სსკ-ის მე-7 მუხლის მიხედვით, დანაშაული არის სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული, მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედება. აღნიშნულ დეფინიციაში არ არის მითითება ქმედების სოციალურ საშიშროებაზე. თუმცა, ქმედების საშიშროების დადგენის მნიშვნელობაზე მითითებას ვხვდებით ამავე მუხლის მე-2 ნაწილში, რომლის მიხედვითაც, თუ ქმედება ფორმალურად შეიცავს დანაშაულის ნიშნებს, მაგრამ არ იწვევს ისეთ ზიანს ან საფრთხეს, რომელიც აუცილებელს ხდის ქმედების სისხლისსამართლებრივ დასჯადობას, პირს არ დაეკისრება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა. მოცემული დებულება პირდაპირ მიუთით-

* სამართლის დოქტორი, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის ასისტენტი-პროფესორი, თინათინ წერეთლის სახელობის სახელმწიფო სასაქონლო და სამართლის ინსტიტუტის მეცნიერი თანამშრომელი.

თებს ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციისთვის ქმედების სოციალური საშიშროების დადგენის მნიშვნელობაზე. ამიტომ საკამათოა მ. ტურავას მიერ გამოთქმული მოსაზრება, რომ მოსამართლე არ ადგენს ქმედების სოციალურ საშიშროებას ან სარგებლიანობას (იგი შეიძლება იყოს ქმედების მხოლოდ კრიმინალიზაციის ან დეკრიმინალიზაციის საფუძველი), არამედ მხოლოდ ქმედების შემადგენლობის, მართლწინააღმდეგობის და ბრალის არსებობას¹.

ქმედების სოციალური საშიშროება მართლაც არის ქმედების კრიმინალიზაციის საფუძველი, მაგრამ ეს არ გამორიცხავს მის მნიშვნელობას ქმედების სასამართლო კვალიფიკაციისთვის. აქვე უნდა ითქვას ისიც, რომ მოსამართლეს უნევს თუ არა ქმედების სოციალურ საშიშროებაზე მსჯელობა ქმედების კვალიფიკაციის დროს, დამოკიდებულია დანაშაულის ბუნებაზეც, იმაზე, თუ რომელი დანაშაულია ჩადენილი. მაგალითად, როცა საქმე ეხება მკვლელობას, მოსამართლე მხოლოდ ქმედების შემადგენლობის ნიშნებს, მართლწინააღმდეგობას და ბრალს ადგენს. მკვლელობის შემთხვევაში მართლწინააღმდეგობის დადგენა მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავ გარემოებათა გამომრიცხვის გზით, ქმედების სოციალური საშიშროების დადგენასაც ნიშნავს, რაც გამომდინარეობს მკვლელობის შემადგენლობით დაცული სიკეთის – სიცოცხლის მნიშვნელობიდან. სიცოცხლე არ არის კვანტიფიცირებადი სიკეთე, შესაბამისად, თუ სახეზე არ არის მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავი გარემოება და სიცოცხლის ხელყოფა მოხდა მართლწინააღმდეგოდ, იმას ნიშნავს, რომ სიცოცხლის ხელყოფი ქმედება სოციალურად საშიშია. მოსამართლის მიერ ქმედების სოციალური საშიშროების დადგენა შეიძლება საჭირო გახდეს არა მკვლელობის, არამედ მკვლელობის მომზადების შემთხვევაში, როცა სიცოცხლე არ არის ხელყოფილი და ადგილი ჰქონდა მზადებას დანაშაულის ჩასადენად. დანაშაულის მომზადების დროს ქმედების შემადგენლობის განხორციელება არ არის დაწყებული, მომზადება აბსტრაქტული საფრთხის შემქმნელი ქმედებაა. ქმედების მკვლელობის მომზადებად კვალიფიკაცია მოითხოვს ქმედების საშიშროების შეფასებას. შეიძლება პირი ემზადებოდეს მკვლელობის ჩასადენად, მაგრამ მაინც არ დაკვალიფიცირდეს ქმედება დანაშაულის მომზადებად ქმედების საშიშროების და იმის გათვალისწინებით, თუ რამდენად ახლოს არის განხორციელებული ქმედება დანაშაულის მცდელობის სტადიასთან.

სხვაგვარად წყდება საკითხი საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულებში. კერძოდ, ქურდობის შემთხვევაში. შეიძლება ფორმალურად სახეზე იყოს ქურდობის შემადგენლობის ყველა ნიშანი, მაგრამ ქმედება მაინც არ იყოს ისეთი საშიშროების შემცველი, რომ მოქმედი პირისთვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრება აუცილებლობას წარმოადგენდეს. ასეთ შემთხვევაში მე-7 მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით დანაშაული გამოირიცხება. დანაშაულის გამომრიცხვას განაპირობებს არა მართლწინააღმდეგობის ან ბრალის გამომრიცხავი ის გარემოებები, რომლებიც სსკ-ითაა გათვალისწინებული, არამედ ქმედების სოციალური საშიშროების არარსებობა.

ავტორის მსჯელობა არ არის თანმიმდევრული. ერთი მხრივ, აღნიშნავს, რომ ქმედების სოციალურ საშიშროებაზე მოსამართლე არ მსჯელობს², მეორე მხრივ კი, მიუთითებს, რომ მცირე მნიშვნელობის ქურდობა გამომრიცხავს ქმედების შემადგენლობას³. თუ მცირე მნიშვნელობის ქურდობა ქურდობის შემადგენლობას გამომრიცხავს, ეს იმას ნიშნავს, რომ მოსამართლემ უნდა დაადგინოს ხომ არ არის ქმედება მცირე მნიშვნელობის ანუ არის თუ არა ქმედება სოციალურად საშიში. სხვაგვარად ქმედება სსკ-ის 177-ე მუხლის მიხედვით დანაშაულად ვერ დაკვალიფიცირდება.

2. სისხლის სამართლის ლიტერატურაში მიღებულია დანაშაულებრივი შედეგის ორგვარი გაგება. შედეგი ვიწრო და ფართო გაგებით. ვიწრო გაგებით დანაშაულებრივ შედეგში მოიაზრება სა-

¹ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 50.

² იქვე, 50.

³ იქვე, 62.

მართლებრივი სიკეთის ხელყოფა ან ხელყოფის რეალური, კონკრეტული საფრთხის შექმნა⁴, ხოლო ფართო გაგებით უშედეგო დანაშაული არც არსებობს და ყველა დანაშაული იწვევს განსაზღვრულ შედეგს⁵. მ. ტურავა მიუთითებს, რომ არ ეთანხმება შედეგის ისეთ ფართო გაგებას, სადაც სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფასთან ერთად მოიაზრება სიკეთისთვის საფრთხის შექმნაც⁶. დებულება, რომ დანაშაულებრივი შედეგის ქვეშ მოიაზრება სამართლებრივი სიკეთისთვის კონკრეტული საფრთხის შექმნა, გაზიარებულია გერმანულ სისხლის სამართლის ლიტერატურაშიც⁷. კონკრეტული, რეალური საფრთხის შექმნა რომ არ იყოს დანაშაულებრივი შედეგი, კონკრეტული საფრთხის დელიქტებში მიზეზობრივი კავშირის დადგენის აუცილებლობა არ წარმოიშობოდა (მე-8 მუხლი). იქ სადაც საუბარია მიზეზზე, იგულისხმება შედეგის არსებობაც. მიზეზობრივი კავშირის დადგენის საჭიროება ყოველთვის არ წარმოიშობა. მაგალითად, აბსტრაქტული საფრთხის დელიქტებში, რომელიც უშედეგო, ე. წ. ფორმალურ დანაშაულთა კატეგორიას განეკუთვნება.

სარეცენზიო წიგნის ავტორი ერთი მხრივ, დანაშაულებრივ შედეგად მხოლოდ სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფას მიიჩნევს, ხოლო მეორე მხრივ, თვითონ უთითებს, რომ შედეგიანი ისეთი დანაშაულია, რომელმაც სიკეთის ხელყოფა გამოიწვია ან ასეთი შედეგის საფრთხე შექმნა⁸.

3. სარეცენზიო წიგნში მიზეზობრიობის ატიპური განვითარება მიჩნეულია ისეთ შემთხვევად, როდესაც მიზეზობრიობა ქმედებასა და შედეგს შორის არ გამოირიცხება⁹. ატიპურ მიზეზობრიობას ავტორი მიიჩნევს ობიექტური შერაცხვის გამომრიცხავ გარემოებად¹⁰, მაგრამ საკამათოდ არ მიაჩნია მიზეზობრივი კავშირის არსებობა.

ატიპური მიზეზობრიობა გულისხმობს ისეთ შემთხვევას, როდესაც მართლსაწინააღმდეგო შედეგის გამონვევის მიზნით განხორციელებული ქმედების შემდეგ ხორციელდება მეორე ქმედება, რომელიც იწვევს იმ შედეგს, რომელიც პირველი ქმედების ჩამდენს ჰქონდა გამიზნული. დამდგარი (მეორე ქმედებით გამონვეული) შედეგი მიიჩნევა მიზეზობრიობის ატიპურად განვითარების შედეგად. ატიპური მიზეზობრიობა გულისხმობს იმას, რომ მიზეზობრიობა ატიპურად ვითარდება. დამდგარი შედეგი არ განიხილება მიზეზობრიობის კანონზომიერად განვითარების შედეგად.

ატიპური მიზეზობრიობის მაგალითად სახელდება შემთხვევა, როცა დანით სასიკვდილოდ დაჭრილი პირი კვდება სასწრაფო მანქანის ავტოავარიის შედეგად¹¹. აღნიშნული შემთხვევა იმიტომ არის ატიპური მიზეზობრიობის მაგალითი, რომ დანით სასიკვდილოდ დაჭრილი ადამიანის გარდაცვალება ავტოავარიით, არ წარმოადგენს მიზეზობრიობის ტიპურად განვითარებას, არამედ შემთხვევითობას. ნაკლებად მოსალოდნელია, რომ დანით სიცოცხლისთვის საშიშად დაჭრილი პირი გარდაიცვლება არა მიყენებული ჭრილობის შედეგად, არამედ სხვა მიზეზით, რომელიც არ განიხილება მიზეზობრიობის ჯაჭვის კანონზომიერ რგოლად. ზემოაღნიშნულ შემთხვევაში პირველი ქმედების ჩამდენს პასუხისმგებლობა დაეკისრება არა დამდგარი შედეგისთვის (სიცოცხლის ხელ-

⁴ წერეთელი თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, II ტომი, თბ., 2007, 417, 419; წერეთელი თ., საზოგადოებრივი საშიშროება და მართლსაწინააღმდეგობა სისხლის სამართალში, თბ., 2006, 168-171; უგრეხელიძე მ., ბრალი საფრთხის დელიქტებში, თბ., 1982, 5-4.

⁵ წერეთელი თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, II ტომი, თბ., 2007, 410.

⁶ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 180.

⁷ Roxin C., Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, 4. Auflage, München, 2006, 423, Rn. 147; Heinrich B., Strafrecht, Allgemeiner Teil, 3. Auflage., Stuttgart, 2012, 62, Rn. 161.

⁸ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 192.

⁹ იქვე, 205.

¹⁰ იქვე, 232.

¹¹ Kühl K., Strafrecht, Allgemeiner Teil, 6. Auflage, München, 2008, 32, §4 Rn. 29.

ყოფისთვის), არამედ მხოლოდ განხორციელებული ქმედებისთვის, მაშასადამე, მკვლელობის მცდელობისთვის, თუ დაჭრის მიზანი იყო მსხვერპლის მკვლელობა.

ატიპიური მიზეზობრიობის შემთხვევებში ქმედებასა და შედეგს შორის მიზეზობრივ კავშირს არ გამოირიცხავდა თ. წერეთელიც, რომელიც მიზეზობრივი კავშირის დასადგენად არ მოითხოვდა ქმედებასა და შედეგს შორის უშუალო კავშირის არსებობას, არ ემხრობოდა მიზეზობრივი კავშირის ცნების შეზღუდვას „აუცილებელი“, „პირდაპირი“ თუ „უშუალო“ მიზეზობრივი კავშირით და სისხლის-სამართლებრივ პასუხისმგებლობასთან დაკავშირებით მიზეზობრივი კავშირისთვის გადაჭარბებული მნიშვნელობის მინიჭებას. ატიპიური მიზეზობრიობის დროს მიზეზობრივი კავშირის დადგენას და შედეგთან მიმართებით ქმედების ერთ-ერთ აუცილებელ პირობად მიჩნევას დასაშვებად თვლიდა ქმედების არაიზოლირებულად, არაგანყენებულად განხილვის შემთხვევაში¹².

მიზეზობრივი კავშირის ატიპურად განვითარების დროს მიზეზობრივი კავშირის გამოირიცხვაზე უარის თქმა და დამდგარი შედეგის შერაცხვის გამოირიცხვის საკითხის გადატანა ობიექტური შერაცხვის ან ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის სიბრტყეზე არ უნდა ჩაითვალოს მართებულად. მართალია, თ. წერეთელი ატიპიური მიზეზობრიობის დროს ქმედებასა და შედეგს შორის მიზეზობრივ კავშირს მაინც ადგენდა, მაგრამ ამას აღწევდა იმით, რომ მიზეზობრიობის დასადგენად არ მოითხოვდა ქმედებასა და შედეგს შორის უშუალო კავშირის არსებობას. მიზეზობრივი კავშირის დასადგენად ქმედებასა და შედეგს შორის უშუალო კავშირის აუცილებელ წინაპირობად მიჩნევას ეწინააღმდეგებოდა. თ. წერეთელი თვლიდა, რომ მიზეზობრიობის აღიარება მხოლოდ უშუალო კავშირის არსებობისას მთელ რიგ შემთხვევებში შეუსაბამო დასკვნებამდე მიგვიყვანდა. ეს ხელს შეუშლიდა პასუხისმგებლობის დასაბუთებას ისეთ შემთხვევაში, როცა დანაშაულის ჩასადგენად გამოყენებულია ცოცხალი იარაღი – ბრალის გარეშე მოქმედი შეურაცხი, ვინაიდან მიზეზობრიობის განვითარებაში ჩართულია მესამე პირთა მოქმედება, რის გამოც იგი უშუალო ხასიათს ჰკარგავს. თ. წერეთლის შეხედულებით, მიზეზობრიობის დადგენა ამავე მოსაზრებით შეუძლებელს გახდიდა თანამონაწილეთა პასუხისმგებლობის დასაბუთებას, რამდენადაც წამქეზებლის და დამხმარის მოქმედება არ განიხილება დანაშაულებრივი შედეგის უშუალო მიზეზად. თანამონაწილის ქმედება დანაშაულებრივ შედეგთან ამსრულებლის მოქმედებითაა დაკავშირებული¹³ და ამიტომაც არის თანამონაწილეობა აქცესორული ხასიათის.

ქმედებასა და შედეგს შორის უშუალო კავშირის აუცილებლობაზე უარის თქმისას, პირობათა ტოლფასოვნების თეორიის მიხედვით, ზემოთ მოყვანილ მაგალითში შეიძლება მიზეზობრივი კავშირი ქმედებასა და შედეგს შორის მაინც დადგინდეს, ვინაიდან, მსხვერპლი რომ არ დაეჭრათ, საავადმყოფოში გადასაყვანიც არ გახდებოდა და ავტოავარიის შედეგად არ დაიღუპებოდა. აღნიშნულ შემთხვევაში ეკვივალენტური თეორიის წარმომადგენლები და მათ შორის თ. წერეთელიც, არ უარყოფენ მიზეზობრივი კავშირის არსებობას, მაგრამ გამოირიცხავენ ბრალეულ კავშირს დამდგარი შედეგის მიმართ და პირველი ქმედების ჩამდენს საბოლოოდ, მაინც მხოლოდ დანაშაულის მცდელობისთვის აკისრებენ პასუხისმგებლობას შედეგისადმი არაბრალეული დამოკიდებულების დადგენით¹⁴, რაც ვერ ჩაითვლება საკითხის მართებულ გადაწყვეტად. შეიძლება ითქვას, რომ ბრალის ეტაპზე ხდება იმ საკითხის გადაწყვეტა, რომელიც მიზეზობრივი კავშირის ეტაპზე უნდა გადაწყდეს¹⁵. საკითხის ასე-

¹² წერეთელი თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, I ტომი, თბ., 2007, 234.

¹³ წერეთელი თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, I ტომი, თბ., 2007, 229.

¹⁴ იქვე, 183-184.

¹⁵ ატიპიური მიზეზობრიობის დროს მიზეზობრივი კავშირის დადგენისას მიზეზობრიობის გამოირიცხვით შედეგის ობიექტურად შერაცხვის გამოირიცხვაზე იხ. თოდუა ნ., წიგნი: ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა მ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, 128; თოდუა ნ. წიგნი: ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა მ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი II, მე-6 გამოცემა, თბ., 2020, 155.

თი გადაწყვეტის თავიდან ასაცილებლად არის მნიშვნელოვანი ქმედებასა და შედეგს შორის უშუალო კავშირის არსებობა.

თანამონაწილის ქმედებასა და ამსრულებლის ქმედებით გამონვეულ შედეგს შორის უშუალო კავშირის არარსებობასთან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს, რომ ასეთი კავშირი მართლაც არ არსებობს, მაგრამ თანამონაწილის ქმედების მიზეზობრიობის დადგენა ამსრულებლისგან განსხვავებულ კრიტერიუმებს ეფუძნება, რაც შედეგის მიმართ თანამონაწილის და ამსრულებლის ქმედების არათანასწორფასოვნებიდან გამომდინარეობს. მაგალითად, დამხმარის ქმედებასა და შედეგს შორის მიზეზობრივი კავშირის დასადგენად მიზანშეწონილად არ მიიჩნევა ისეთი მოთხოვნების წაყენება, რომელიც წაყენება ამსრულებლის ქმედებასა და შედეგს შორის მიზეზობრივი კავშირის დადგენას. არაა მნიშვნელოვანი ის, რომ დამხმარის ქმედება ჩადენილი დანაშაულის აუცილებელ პირობად მიიჩნეოდა. მთავარია დამხმარის ქმედება მიზეზობრიობის ჯაჭვში იყოს ჩართული და მისი ქმედება ზრდიდეს შედეგის დადგომის შანსს (რისკის ამაღლების პრინციპი)¹⁶. ერთი მხრივ, თანამონაწილის ქმედება შედეგთან უნდა იყოს მიზეზობრივ კავშირში, ხოლო მეორე მხრივ, არ არის საჭირო თანამონაწილის ქმედება დამდგარ შედეგთან მიმართებით იყოს *condicio sine qua non*, რომლის გარეშეც შედეგი არ დადგებოდა. შეიძლება ცალკეულ შემთხვევაში თანამონაწილის ქმედება შედეგთან მიმართებით წარმოადგენდეს აუცილებელ პირობას, მაგრამ არ არის აუცილებელი, რომ ყოველთვის ასეთ შემთხვევას ჰქონდეს ადგილი. ზოგჯერ საკმარისად მიიჩნევა, რომ თანამონაწილის ქმედების გარეშე შედეგი არა საერთოდ, არამედ კონკრეტული სახით გამოირიცხოს¹⁷.

ვინაიდან თანამონაწილის ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის ისედაც არ არის აუცილებელი უშუალო კავშირის არსებობა მიზეზობრიობის დასადგენად, რამდენადაც ამსრულებლისგან განსხვავებით, თანამონაწილზე, როგორც წესი, დანაშაულში მეორეხარისხოვანი მონაწილეა, მიზეზობრიობის დასადგენად ქმედებასა და შედეგს შორის უშუალო კავშირის არსებობა შეგვიძლია მოვითხოვოთ არა თანამონაწილესთან, არამედ მხოლოდ ამსრულებელთან მიმართებით და შესაბამისად, ატიპური მიზეზობრიობის დროს შესაძლებელი გახდება შედეგის ობიექტურად შერაცხვის გამოორციხვა მიზეზობრიობის ეტაპზე. ატიპური მიზეზობრიობის დროს დამნაშავესთვის შედეგის ობიექტურად შერაცხვის გამოორციხვის საკითხის გადატანა არ მოგვიწევს ობიექტური შერაცხვის ან ბრალის ეტაპზე.

4. სარეცენზიო წიგნში გამოთქმული მოსაზრების თანახმად, თუ ექიმი ან ახლო ნათესავი არ ასრულებს სამართლებრივი გარანტიის ფუნქციას იმ პირის გადასარჩენად, რომელიც შერაცხადობის მდგომარეობაში იკლავს თავს, სამართლებრივი გარანტიის მოვალეობა არ არის დარღვეული და უმოქმედობით ჩადენილი განზრახი მკვლელობის ობიექტური შემადგენლობა არ არის განხორციელებული, ვინაიდან მსხვერპლი ახორციელებს საკუთარი პასუხისმგებლობით გამონვეულ თვით-მკვლელობას¹⁸.

აღნიშნული მოსაზრება საკამათოდ უნდა ჩაითვალოს, ვინაიდან მ. ტურავა, გარანტიის მოქმედების ვალდებულების და, აქედან გამომდინარე, მისი პასუხისმგებლობის გამოორციხვას საფუძვლად უდებს მსხვერპლის ნებისმიერი გადაწყვეტილებისადმი პატივისცემის გამოხატვას.¹⁹ ასეთ დროს მსხვერპლის ნებისმიერი გადაწყვეტილებისადმი პატივისცემაზე საუბარი გაუმართლებელია.

¹⁶ მჭედლიშვილი-ჭედრიძი ქ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, თბ., 2011, 233; Ebert U., *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 3. Auflage, 2001, 214.

¹⁷ Roxin C., *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, Band II, München, 2003, 192-193, §26 Rn. 184.

¹⁸ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 239.

¹⁹ იქვე, 239.

ლია, ვინაიდან საქმე ეხება ადამიანის სიცოცხლეს, რომლის განკარგვის უფლება ადამიანს არ გააჩნია²⁰.

თუკი ადამიანი მდინარეში თავის მოკვლის მიზნით გადახტება, მ. ტურავას პოზიციით, როგორც რიგითი მოქალაქე, ისე გარანტიის ფუნქციის მქონე პირი თავისუფლდება ვალდებულებისაგან, იზრუნოს მდინარეში თვითმკვლელობის მიზნით გადამხტარი ადამიანის გადარჩენაზე. ასეთი ლოგიკით, ანალოგიურ ვითარებაში, ადამიანს, რომელმაც დახმარება არ აღმოუჩინა საფრთხეში მყოფს, ვერ დავსჯით დაუხმარებლობის ან განსაცდელში მიტოვებისთვის.

იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმულია შეხედულება, რომ თუ ადამიანმა თვითმკვლელობის მიზნით თავი სიცოცხლისთვის საშიშ მდგომარეობაში შეგნებულად ჩაიყენა და ამასთან დაკავშირებით გარანტიც საქმის კურსშია, გარანტი თავისუფლდება გარანტიის ფუნქციისგან, რაც განსაცდელში მიტოვების შემადგენლობას გამორიცხავს. ჩნდება კითხვა, ხომ არ უნდა დაეკისროს გარანტს პასუხისმგებლობა დაუხმარებლობისთვის,²¹ ვინაიდან გარანტიის ფუნქციისგან გათავისუფლებით იგი ფაქტობრივად რიგით მოქალაქეს უტოლდება.

დაუხმარებლობასა და განსაცდელში მიტოვებაზე საუბრისას უნდა გავითვალისწინოთ, რომ არა აქვს მნიშვნელობა თუ რა მიზეზით აღმოჩნდა ადამიანი განსაცდელში, საკუთარი, თუ სხვისი მოქმედებით. ორივე შემთხვევაში ერთნაირად ნარმოიშობა განსაცდელში მყოფი ადამიანის მიმართ ზრუნვის ვალდებულება. თუ საკუთარი თავის განსაცდელში ჩაყენება გარანტს გაათავისუფლებდა განსაცდელში მყოფზე ზრუნვის ვალდებულებისგან, იგივე გარემოება შეიძლება მოქმედების ვალდებულების გამომრიცხველ მიზეზად შეგვეფასებინა რიგითი მოქალაქის მიმართაც, რაც ასევე დაუხმარებლობისათვის გამოიწვევდა პასუხისმგებლობის გამორიცხვას.

სისხლის სამართლის კანონმდებლობით არ ისჯება თვითმკვლელობაში აქტიური დახმარება, რაც, ბუნებრივია, ნარმოიშობს კითხვას: თუ თვითმკვლელობაში აქტიური დახმარება არ ისჯება, რა უფლება გვაქვს დავსაჯოთ თვითმკვლელობაში პასიური დახმარება ანუ თვითმკვლელობაში დახმარება თვითმკვლელისთვის ხელის არშეშლით?²²

დასმულ კითხვაზე არსებობს შემდეგი პასუხი: თვითმკვლელობის მიზნით განხორციელებული ქმედების (მაგალითად, ნემსის გაკეთება ან ღრმა მდინარეში გადახტომა და ა. შ.) განხორციელების შემდეგ ადამიანი ხშირად ისეთ ვითარებაში ვარდება, რაც გამორიცხავს მისი მხრიდან ქმედებაზე ბატონობის შესაძლებლობას, რაც მეტად მნიშვნელოვანი გარემოებაა განსაცდელში მყოფისთვის დახმარების ვალდებულების დასაკისრებლად. სანამ თვითმკვლელი თავად ბატონობს ქმედებაზე, რთულია ხელის არშეშლისთვის პასუხისმგებლობის გადაკისრება იმ პირზე, ვინც პროცესების ბატონ-პატრონი არ არის, მაგრამ, მას შემდეგ, რაც ქმედებაზე ბატონობის სადავეები ხელიდან გამოეცლება დაზარალებულს, პასუხისმგებლობა იმ პირზე უნდა გადავიდეს, ვისაც შეუძლია მოვლენებზე ზემოქმედების მოხდენა. გაუმართლებელი იქნებოდა გარანტორისთვის ან რიგითი მოქალაქისთვის მიგვენიჭებინა იმის უფლება, მშვიდად უყუროს, თუ როგორ კვდება განსაცდელში (თუნდაც საკუთარი ქმედების შედეგად) მყოფი, მაშინ, როცა არსებობს განსაცდელში მყოფზე დახმარების შესაძლებლობა და ამ დახმარებას შეუძლია იხსნას ადამიანის სიცოცხლე.

²⁰ კუბლაშვილი კ., ძირითადი უფლებები, მესამე გამოცემა, თბ., 2014, 127; გამყრელიძე ო., შესავალი წერილი იროდიონ სურგულაძის წიგნში: ხელისუფლება და სამართალი, თბ., 2002, 33.

²¹ ჯიშკარიანი ბ., სიცოცხლის უფლების აბსოლიტური დაცვა და თვითმკვლელობის პრობლემატიკა გერმანული სისხლის სამართლის მიხედვით, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, 2012, №3, 111.

²² ჯიშკარიანი ბ., სიცოცხლის უფლების აბსოლიტური დაცვა და თვითმკვლელობის პრობლემატიკა გერმანული სისხლის სამართლის მიხედვით, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, 2012, №3.

განსახილველ საკითხთან დაკავშირებით მეტად საინტერესოა ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ საქართველოს კანონის 38-ე მუხლის შინაარსი, რომლის თანახმადაც, **ექიმი ვალდებულია აღმოუჩინოს პაციენტს სამედიცინო დახმარება და უზრუნველყოს მისი უწყვეტობა, თუ გამოსატყულია სიცოცხლისთვის საშიში, მათ შორის თვითმკვლელობის მცდელობით განპირობებული მდგომარეობა.** მაშასადამე, აღნიშნული კანონი ექიმს არა მხოლოდ უფლებას ანიჭებს, არამედ ავალდებულებს კიდევ დახმარება აღმოუჩინოს სიცოცხლისთვის საშიშ მდგომარეობაში მყოფ პაციენტს, მიუხედავად იმისა, იგი ასეთ მდგომარეობაში აღმოჩნდა თვითმკვლელობის მცდელობის შედეგად, თუ სხვა მიზეზით. კანონმდებელმა 38-ე მუხლში გააკეთა მითითება იმაზე, რომ ექიმი სიცოცხლისთვის საშიშ მდგომარეობაში მყოფ პაციენტზე ზრუნვის ვალდებულებისგან არ გათავისუფლდება იმ საბაბით, რომ პაციენტმა თავად ჩაიგდო თავი ასეთ მდგომარეობაში თვითმკვლელობის მცდელობით. აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ საქართველოს კანონი ითვალისწინებს ისეთ შემთხვევასაც, როცა ექიმი ვალდებულია პატივი სცეს პაციენტის გაცნობიერებულ გადაწყვეტილებას და თავი შეიკავოს სიცოცხლის შემანარჩუნებელი მკურნალობისგან. კერძოდ, 148-ე მუხლის შესაბამისად, "ტერმინალურ სტადიაში მყოფ ქმედუნარიან, გაცნობიერებული გადაწყვეტილების მიღების უნარის მქონე ავადმყოფს უფლება აქვს უარი განაცხადოს სარეანიმაციო, სიცოცხლის შემანარჩუნებელ ან პალიატიურ მკურნალობაზე ან/და პალიატიურ მზრუნველობაზე. მოცემული საკანონმდებლო დებულების მიხედვით თუ რატომ არის ექიმი ვალდებული პატივი სცეს პაციენტის გაცნობიერებულ გადაწყვეტილებას, აქვს თავისი მიზეზი. პაციენტი უკურნებელი სენით არის დაავადებული და იმყოფება სიკვდილისწინა სტადიაში, რაც იმას ნიშნავს, რომ პაციენტის განკურნების, გამოჯანმრთელების არავითარი შესაძლებლობა არ არსებობს. გარდა ამისა, პაციენტი განიცდის ძლიერ, აუტანელ ტკივილს და, ამიტომ, ევთანაზია ღირსების საკითხსაც უკავშირდება. მაშინ, როცა პასიური ევთანაზია ნებადართულია, აქტიური ევთანაზია, მართალია, შედარებით მსუბუქად, მაგრამ, მაინც ისჯება (საქართველოს სსკ-ის 110-ე მუხლი). აქტიური ევთანაზია იმიტომ ისჯება, რომ ქმედებაზე ბატონობს არა პაციენტი, არამედ ის, ვინც ევთანაზიას ახორციელებს.

განსახილველ საკითხთან დაკავშირებით ჩნდება კითხვა, როგორ უნდა გადაწყდეს საკითხი, როცა პატიმარი შიმშილობს და ამით რაიმე მიზნის მიღწევა სურს, როცა პატიმარი სიცოცხლისთვის რეალურ საფრთხეშია? არის თუ არა საპატიმროს ადმინისტრაცია ვალდებული ის იძულებით გამოკვებოს? აღნიშნულთან დაკავშირებით უნდა ითქვას, რომ მართალია, მოშიმშილე პატიმარის იძულებით გამოკვების ვალდებულება საპატიმროს ადმინისტრაციას იმთავითვე არ ეკისრება, მაგრამ, თუ შიმშილობამ პატიმრის სიცოცხლეს სერიოზული საფრთხე შეუქმნა და პატიმარმა დაკარგა ნების თავისუფლად გამოსატყვის უნარი, საპატიმროს ადმინისტრაცია ვალდებულია პატიმარი იძულებით გამოკვებოს.²³ ანალოგიური მოსაზრება გამოთქვა გერმანიის ფედერალურმა სასამართლომ, როცა ექიმის დასჯა შესაძლებლად ჩათვალა მსხვერპლის თხოვნით უმოქმედობით მკვლელობისთვის, როცა ექიმმა თვითმკვლელობის მიზნით მედიკამენტის ზედმეტი დოზის მიღების შედეგად კომაში ჩავარდნილ თავის პაციენტს დახმარება არ აღმოუჩინა, არავითარი ზომა არ მიიღო მის გადასარჩენად, ვინაიდან თვითმკვლელობაზე პაციენტის სურვილს და უკანასკნელად ფურცელზე დაწერილ თხოვნას პატივი სცა.²⁴

²³ Fischer T., Strafgesetzbuch und Nebengesetze, 57. Auflage, München, 2010, 2256, §323c Rn. 3b; ასევე იხ. გოცირიძე ე. წიგნში: ტურავა პ. (რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თბ., 2013, 101.

²⁴ BGHSt 32, 367; Rengier R., Strafrecht, Besonderer Teil II, Delikte gegen die Person und die Allgemeinheit, 13. Auflage., München, 2012, 68, §8 Rn.12.

თვითმკვლელობის მიზნით საკუთარი თავის განსაცდელში ჩაყენების დროს ერთმანეთს უპირისპირდება განსაცდელში მყოფის სიცოცხლე და მისი სურვილი სიცოცხლის მოსპობასთან დაკავშირებით. ჩნდება კითხვა, რომელს უნდა მიენიჭოს უპირატესობა? არჩევანი, რასაკვირველია, სიცოცხლის სასარგებლოდ უნდა გაკეთდეს. მართალია, თვითმკვლელობის მიზნით აქტიური ქმედების განხორციელებისას ქმედებას საფუძვლად უდევს თვითმკვლელობაზე მიღებული გადაწყვეტილება და მოვლენათა განვითარებაზე თვითმკვლელი ბატონობს, მაგრამ განხორციელებულმა ქმედებამ თუ უმალვე არ გამოიწვია სასიკვდილო შედეგი და თვითმკვლელობის მიზნით მოქმედმა გონების დაკარგვის შედეგად დაკარგა ქმედებაზე ბატონობა, ქმედებაზე ბატონობა გარანტზე გადადის.²⁵

მას შემდეგ, როცა განსაცდელში მყოფი ქმედებაზე ბატონობისთვის უუნარო ხდება, ის ვინც სასიკვდილო შედეგის დადგომას თავისი უმოქმედობით ხელს შეუწყობს, ხდება არა მხოლოდ განსაცდელში მყოფის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებისადმი "პატივისცემის" გამომხატველი, არამედ მისი ამსრულებელიც.

5. მ. ტურავა შედეგის ობიექტურად შერაცხვის გამომრიცხავი გარემოების არსებობას უშვებს მაშინ, როცა ნათესავს დასასვენებლად თვითმფრინავით გააგზავნიან იმ იმედით, რომ ის თვითმფრინავის კატასტროფის შედეგად დაიღუპება და მის ქონებას მემკვიდრეობით მიიღებს. ნათესავი თვითმფრინავის ჩამოვარდნის შედეგად მართლაც დაიღუპება²⁶. მოცემულ შემთხვევაში ავტორი შედეგის ობიექტურად შერაცხვის გამომრიცხვის საფუძვლად მიიჩნევს მიზეზობრიობის ატიპიურად განვითარებას. საკითხის ასეთი გადაწყვეტა არ არის გასაზიარებელი, ვინაიდან აქ შედეგის ობიექტურად შერაცხვა არა მიზეზობრიობის ატიპიურად განვითარების გამო უნდა გამოირიცხოს, არამედ სისხლისსამართლებრივად რელევანტური ქმედების არარსებობის გამო, ვინაიდან მოქმედ პირს არ შეეძლო მოვლენათა განვითარებაზე ობიექტური ზეგავლენა მოეხდინა, რასაც მ. ტურავაც აღიარებს²⁷. გასათვალისწინებელია, რომ განხორციელებული ქმედება არ სცდება სოციალური ადექვატურობის ფარგლებს. ავტორის მსჯელობა წინააღმდეგობრივია იმ მხრივაც, რომ ზემოთ აღნიშნულ შემთხვევაში მხარს უჭერს შედეგის ობიექტური შერაცხვის გამომრიცხვას ატიპიური მიზეზობრიობის გამო და ამავდროულად იზიარებს ქმედების სოციალურ მოძღვრებას²⁸. ავტორის მიერ მოყვანილ მაგალითში ქმედება სისხლისსამართლებრივ მნიშვნელობას მაშინ შეიძენდა, თუ ავიაკატასტროფა მოხდებოდა დაგეგმილი ქმედების, აფეთქების შედეგად და მოქმედ პირსაც წინასწარ ეცოდინებოდა ამის შესახებ.

ქმედების სისხლისსამართლებრივი მნიშვნელობის გათვალისწინებას მიზეზობრივი კავშირის დასადგენად აუცილებელ პირობად თვლიდა თ. წერეთელიც. იგი აღნიშნავდა, რომ ყოველი ქმედება არ შეიძლება პასუხისმგებლობის ობიექტურ წანამძღვრად მივიჩნიოთ. თ. წერეთლის შეხედულებით, მოქმედებას არ ექნება სისხლისსამართლებრივი მნიშვნელობა, თუ „მას არ ჰქონდა რეალური შესაძლებლობა ზემოქმედება მოეხდინა მოვლენათა მსვლელობაზე იმ მიმართულებით, როგორცაა მიზეზობრივი კავშირი ფაქტიურად განვითარდა“.²⁹ სისხლის სამართალში მიზეზობრივი კავშირის დადგენისას საზღვარი უნდა მოიძებნოს. ვინაიდან სისხლის სამართალში მიზეზობრივი კავშირის დადგენა საჭიროა პასუხისმგებლობის საკითხის გადასაწყვეტად, მიზეზობრივი კავშირის

²⁵ Rengier R., Strafrecht, Besonderer Teil II, Delikte gegen die Person und die Allgemeinheit, 13. Auflage., München, 2012, 68, §8 Rn.12.

²⁶ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 241-242.

²⁷ იქვე, 242.

²⁸ იქვე, 178-179.

²⁹ წერეთელი თ., წიგნში: მაყაშვილი ვ., მაჭავარიანი მ., წერეთელი თ., შავგულიძე თ., დანაშაული პიროვნების წინააღმდეგ, თბ., 1980, 9.

ჯაჭვში შეჭრა ამ ამოცანითაა განსაზღვრული. მიზეზობრივი კავშირის საკითხი იქ წყდება, სადაც ქმედება არ იწვევს ინტერესს სისხლის სამართლისთვის³⁰.

6. სარეცენზიო წიგნში, ერთი მხრივ, გაზიარებულია ის შეხედულება, რომლის მიხედვითაც, მოტივიც შეიძლება იყოს უმართლობის დამაფუძნებელი გარემოება, ხოლო მეორე მხრივ, ანგარება მიჩნეულია იმ სუბიექტურ ნიშნად, რომელიც მხოლოდ ბრალის ნიშანია. შესაბამისად, ავტორი მიდის დასკვნამდე, რომ ანგარება როგორც პერსონალური ნიშანი შეერაცხება მხოლოდ იმ ამსრულებელს ან თანამონაწილეს, რომელსაც უშუალოდ ახასიათებს იგი³¹. აღნიშნული მსჯელობა ასევე წინააღმდეგობრივია. თუ მოტივს შეუძლია უმართლობის დაფუძნება, რატომ არ შეიძლება იყოს ეს ანგარება ანგარება ხომ ერთ-ერთი მოტივია. კარგი იქნებოდა ავტორს დაეკონკრეტებინა, თუ ანგარება მხოლოდ ბრალის ხარისხს განსაზღვრავს, რომელი მოტივები აფუძნებენ უმართლობას. საქართველოს სსკ-ში არსებობს ქმედების შემადგენლობები, რომელთა აუცილებელ ნიშნად გათვალისწინებულია ანგარების მოტივი. ესენია სისხლით ან სისხლის კომპონენტებით უკანონო ვაჭრობა ანგარებით (135-ე მუხ.), ბავშვის შეცვლა ანგარებით ან სხვა ქვენაგრძობით (174-ე მუხ.), ფალსიფიკაცია (197-ე მუხ.) და სხვა. დასახელებულ შემადგენლობებში მოტივი არ არის პასუხისმგებლობის არც დამამძიმებელი და არც შემამსუბუქებელი გარემოება. ანგარების მოტივი ისედაც შეუძლებელია მაპრივილეგირებელ გარემოებას წარმოადგენდეს. ეს იმას ნიშნავს, რომ ანგარების მოტივი აქ უმართლობის დამაფუძნებელ გარემოებად არის გათვალისწინებული³², რომელიც უმართლობის ტიპს განსაზღვრავს და რომლის გარეშეც კონკრეტული უმართლობის განხორციელება გამოირიცხება. ანგარების მოტივი ბრალის ნიშანი მაშინ შეიძლება იყოს, როცა უმართლობას არ აფუძნებს და სასჯელის დამამძიმებელ გარემოებას წარმოადგენს. ანგარების მოტივი სწორედ ასეთ გარემოებადაა გათვალისწინებული სსკ-ის 109-ე მუხლით, სადაც იგი მკვლელობის მაკვალიფიცირებელ გარემოებად ითვლება. მკვლელობა შეიძლება ანგარების გარეშეც, სხვა მოტივით განხორციელდეს, რასაც ვერ ვიტყვით 135-ე და 197-ე მუხლებით³³ გათვალისწინებულ შემადგენლობებზე.

7. ავტორი ერთი მხრივ, ემიჯნება დანაშაულის კლასიკურ მოძღვრებას, განზრახვას და გაუფრთხილებლობას არ მიიჩნევს ბრალის ფორმებად³⁴, ხოლო მეორე მხრივ, უთითებს, რომ განზრახვა და გაუფრთხილებლობა ბრალის ფორმებადაც უნდა განვიხილოთ³⁵, რაც მკითხველისთვის ავტორის მოსაზრებას ბუნდოვანს ხდის, არის თუ არა განზრახვა და გაუფრთხილებლობა ბრალის ფორმები.

8. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-9 მუხლში მოცემულია განზრახვის სახეების საკანონმდებლო დეფინიცია, სადაც განზრახვის ერთ-ერთ კომპონენტად ქმედების მართლწინააღმდეგობის გაცნობიერებაა გათვალისწინებული. ხოლო 36-ე მუხლში აკრძალვაში შეცდომა ბრალის გამომრიცხავ და შემამსუბუქებელ გარემოებათა თავში განსაზღვრულია ისეთ გარემოებად, რომელიც განზრახვას გამორიცხავს და თუ შეცდომა მიუტევებელია, იწვევს ქმედების კვალიფიკაციას იმ მუხლით, რომლითაც ისჯება გაუფრთხილებლობითი დანაშაული. ქმედების მართლწინააღმდეგობის შეგნება, გარდა იმისა, რომ ქართული სსკ-ით განზრახვის ელემენტია, ბრალის ნიშანიც არის და ამიტომაც არის აკრძალვაში მიუტევებელი შეცდომა ბრალის გამომრიცხავი, ხოლო მისატე-

³⁰ წერეთელი თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, I ტომი, თბ., 2007, 245.

³¹ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 261.

³² დვალიძე ი., მოტივისა და მიზნის ზეგავლენა ქმედების კვალიფიკაციასა და სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე, თბ., 2008, 150. ანგარების მოტივის განხილვას დამნაშავის ქმედებასთან დაკავშირებულ გარემოებად შესაძლებლად მიიჩნევდა ლ. სურგულაძეც. იხ. სურგულაძე ლ., სისხლის სამართალი, დანაშაული, თბ., 2005, 383.

³³ ნაჭყებია გ., ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორია, თბ., 2010, 205.

³⁴ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 261.

³⁵ იქვე, 434.

ვებელი შეცდომა, შემამსუბუქებელი გარემოება. არსებობს მართლწინააღმდეგობის შეგნების ორი – ფართო და ვიწრო გაგება. თუ ვიწრო გაგებით მართლწინააღმდეგობის შეგნება გულისხმობს წმინდა სამართლებრივ აკრძალვას, ფართო გაგებით მის ქვეშ მოიაზრება მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავ გარემოებებთან დაკავშირებული ფაქტობრივი გარემოებების ცოდნა. შესაბამისად, ჩნდება კითხვა, განზრახვის საკანონმდებლო დეფინიციამი მართლწინააღმდეგობის შეგნებასთან დაკავშირებით მართლწინააღმდეგობის შეგნების რომელი გაგება მოიაზრება.

მ. ტურავას მოსაზრებით, განზრახვის დეფინიციამი მოიაზრება მართლწინააღმდეგობის შეგნება ფართო გაგებით³⁶. ავტორი აღნიშნავს, რომ მისი ავტორობით გამოცემული მონოგრაფია მხარს უჭერს სისხლის სამართალში ნეოფინალიზმის განვითარებას, რომელიც ნეოკლასიკურ-ფინალური სისტემების სინთეზს წარმოადგენს³⁷. მონოგრაფიაში ბოროტ განზრახვაზე წარმოდგენილი კონცეფცია ემიჯნება ბოროტი განზრახვის გერმანულ გაგებას. 36-ე მუხლით გათვალისწინებული აკრძალვაში შეცდომის ქვეშ განიხილავს როგორც შეცდომა აკრძალვაში ვიწრო გაგებით, ისე მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავი ფაქტობრივი გარემოებების ცოდნის თვალსაზრისით³⁸. ქმედების შემადგენლობის ეტაპზე განზრახვის ქვეშ გულისხმობს ბოროტი განზრახვის არსებობასა³⁹. თუ აღნიშნულ მოსაზრებას გავიზიარებთ, ჩნდება კითხვა, როგორ შეიძლება ვიწრო გაგებით მართლწინააღმდეგობაში შეცდომამ გამორიცხოს განზრახვა ბრალის ეტაპზე?

ალოგიკურია, ერთი მხრივ, განზრახვის კომპონენტს არ წარმოადგენდეს მართლწინააღმდეგობის შეგნება ვიწრო გაგებით და მეორე მხრივ, მისი არარსებობა ინვევედეს განზრახვის გამორიცხვას ბრალის ეტაპზე. თუ მართლწინააღმდეგობის შეგნება ვიწრო გაგებით არ არის განზრახვის კომპონენტი, განზრახვა მან ვერ უნდა გამორიცხოს ბრალის ეტაპზე. ვიწრო გაგებით აკრძალვაში შეცდომა ბრალის ეტაპზე განზრახვას იმიტომ გამორიცხავს, რომ კანონმდებელი მას განზრახვის კომპონენტად მიიჩნევს.

ავტორი, წმინდა ფინალური მოძღვრებისგან განსხვავებით, განზრახვას ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ეტაპზე არ განიხილავს როგორც ბუნებრივ განზრახვას და მასში ბოროტ განზრახვასაც მოიაზრებს, რაც კიდევ უფრო გაუგებარს ხდის იმის მტკიცებას, რომ განზრახვის კომპონენტი არ არის ქმედების აკრძალვის შეგნება ვიწრო გაგებით. ბოროტი განზრახვა ბუნებრივი განზრახვისგან იმით განსხვავდება, რომ გულისხმობს არა მხოლოდ ცოდნას და ნებელობას ქმედების შემადგენლობის ობიექტური ნიშნების მიმართ, არამედ მართლწინააღმდეგობის შეგნებასაც, მაგრამ მართლწინააღმდეგობის შეგნება გულისხმობს არა მხოლოდ მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავ ფაქტობრივ გარემოებებთან დაკავშირებულ ცოდნას, არამედ პირველ რიგში, აკრძალვის შეგნებას ვიწრო გაგებით. ამიტომ, ჩნდება კითხვა, რამდენად თანმიმდევრულია ავტორის პოზიცია, როცა იგი ერთი მხრივ, განზრახვას ბოროტ განზრახვად განიხილავს ქმედების შემადგენლობის ეტაპზე, მართლწინააღმდეგობის შეგნებას განზრახვის ელემენტად წარმოგვიდგენს და ამავედროულად უთითებს, რომ ქმედების მართლწინააღმდეგობის შეგნება ვიწრო გაგებით არ არის განზრახვის ელემენტი.

ფინალური თეორიის წარმომადგენელთა მიერ განზრახვის გადატანა ქმედების შემადგენლობაში იმ მიზანს ემსახურებოდა, რომ ერთი მხრივ, ბრალი გაენმინდათ ფსიქიკური მინარევებისგან, ხოლო მეორე მხრივ, განზრახვა, როგორც შეფასების საგანი თავისუფალი, ნეიტრალური ყოფილიყო შეფასებისგან, რომლის შეფასებაც მოხდებოდა მართლწინააღმდეგობის და ბრალის ეტაპზე.

³⁶ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 265.

³⁷ იქვე, 6.

³⁸ იქვე, 7-8.

³⁹ იქვე, 539.

ფინალური თეორიის მიხედვით, ასე მივიღეთ ქმედების შემადგენლობის ნიშნად ბუნებრივი განზრახვა. ბოროტი განზრახვა არ არის ნეიტრალური შეფასებისგან, ის უკვე შეფასებასაც მოიცავს, რაც თავისთავად ეწინააღმდეგება იმ საფუძველს, რის გამოც ფინალისტების მიერ მოხდა (ბუნებრივი) განზრახვის შეტანა მოქმედების ცნებაში.

9. საქართველოს სსკ-ი პირდაპირ და არაპირდაპირ განზრახვას ერთმანეთისგან მიჯნავს შედეგისადმი ნებელობითი დამოკიდებულების გათვალისწინებით. თუ პირდაპირი განზრახვის დროს მოქმედს სურს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის გამოწვევა, არაპირდაპირი განზრახვის დროს ასეთი სურვილი არ არსებობს (მე-9 მუხ.). სისხლის სამართლის ლიტერატურაში ავტორთა ნაწილი იზიარებს მოსაზრებას, რომ არაპირდაპირი განზრახვის დროს არ არსებობს სურვილი დესკრიფციულ-ფსიქოლოგიური გაგებით, მაგრამ არსებობს ნორმატიული გაგებით. აღნიშნულ მოსაზრებას ემხრობა მ. ტურავაც და მიუთითებს, რომ ვინც ნორმატიული სურვილით მოქმედებს, შეიძლება პასუხი აგოს მცდელობისთვის⁴⁰.

არაპირდაპირი განზრახვის დროს მართლსაწინააღმდეგო შედეგისადმი სურვილის არარსებობის უარყოფა არ გამოდინარეობს ქართული სსკ-ის მე-9 მუხლიდან. სურვილი არის არა სამართლებრივი, არამედ ფსიქოლოგიური კატეგორია. იქ სადაც სურვილი თავისი ბუნებრივი სახით არ არსებობს, არ შეიძლება არსებობდეს ნორმატიულად. არარსებული სურვილის ნორმატიული გაგებით არსებობაზე საუბარი არის ხელოვნური და ემსახურება მიზანს, რომ დასაბუთდეს არაპირდაპირი განზრახვით მცდელობის შესაძლებლობა.

10. სისხლის სამართლის ლიტერატურაში დანაშაულის მცდელობის სუბიექტურ შემადგენლობაზე არაერთგვაროვანი მოსაზრებაა გამოთქმული. ქართულ სისხლის სამართალში გაბატონებული მოსაზრებით, დანაშაულის მცდელობა მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით შეიძლება⁴¹. თუმცა, ბოლო პერიოდში იწყო დამკვიდრება აზრმა, რომ მცდელობა ევენტუალური განზრახვითაც არის დასაშვები⁴². საქართველოში არაპირდაპირი განზრახვით მცდელობის შესაძლებლობის იდეას პირველად მხარი მ. ტურავამ დაუჭირა⁴³. საქართველოს სსკ-ის მე-19 მუხლში, სადაც მცდელობის საკანონმდებლო დეფინიციაა მოცემული, არ არის დაკონკრეტებული, მცდელობა თუ როგორი განზრახვით შეიძლება განხორციელდეს. აღნიშნულია, რომ მცდელობა გულისხმობს განზრახ ქმედებას, რომელიც უშუა-

⁴⁰ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 274.

⁴¹ გამყრელიძე თ., საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება, მე-3 გამოცემა, წიგნში: მისივე, სისხლის სამართლის პრობლემები, III ტომი, თბ., 2013, 244-245; წერეთელი თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, I ტომი, თბ., 2007, 350, 488; უგრეხელიძე მ., ბრალი საფრთხის დელიქტებში, თბ., 1982, 15; მჭედლიშვილი-ჭედრიძი ქ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, თბ., 2011, 71; მამულაშვილი გ., წიგნში: ლეკვეიშვილი მ, თოდუა ნ, მამულაშვილი გ, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მე-5 გამოცემა, თბ., 2014, 151-152; თოდუა ნ., საფრთხის შემქმნელი დანაშაულები საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით, ჟურნ. "მართლმსაჯულება და კანონი", 2007, №2/3, 155; დვალიძე ი., წიგნში: ნაჭყებია გ., დვალიძე ი. (რედ.), სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო, თბ., 2007, 169; დვალიძე ი., მოტივისა და მიზნის ზეგავლენა ქმედების კვალიფიკაციაზე და სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე, თბ., 2008, 89; სულაქველიძე დ., დანაშაულის მცდელობა და ნებაყოფლობით ხელის აღება დანაშაულის ჩადენაზე, "სამართალი", 1991, №3-4, 11; სურგულაძე ლ., წიგნში: სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, თბ., 2002, 52; მისივე, სისხლის სამართალი, დანაშაული, თბ., 2005, 327; ცქიტიშვილი თ., მცდელობა შედეგით კვალიფიცირებულ საფრთხის დელიქტებში, ჟურნ. "სამართლის ჟურნალი", 2012, №1, 196.

⁴² ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 298; ებრაელიძე თ., წიგნში: სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, თბ., 2002, 106-107; ხარანაული ლ., დაუმთავრებელი დანაშაულის დასჯადობა ქართული და გერმანული სისხლის სამართლის მიხედვით (შედარებით-სამართლებრივი ანალიზი), თბ., 2014, 156-162, ჯიშკარიანი ბ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, თბ., 2016, 119.

⁴³ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 276.

ლოდაა მიმართული დანაშაულის ჩასადენად, მაგრამ ბოლომდე არ იქნა მიყვანილი. ავტორთა ერთი ნაწილის თვალსაზრისით, სიტყვები „უშუალოდ მიმართული“ მიუთითებს სწორედ პირდაპირ განზრახვაზე, მიზნით დეტერმინირებულ ქმედებაზე. ამ მოსაზრებას არ იზიარებს ავტორთა მეორე ნაწილი და მათ შორის მ. ტურავაც, რომელიც თვლის, რომ შეუძლებელია ევენტუალური განზრახვის დროს ქმედება უშუალოდ არ იყოს მიმართული სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფისკენ. „უშუალო საფრთხის გარეშე განზრახი დანაშაულის შემადგენლობის განხორციელება შეუძლებელი იქნებოდა“⁴⁴. როგორც ჩანს, ავტორმა მე-19 მუხლში გამოყენებულ სიტყვებს „უშუალოდ მიმართული“ ობიექტური მნიშვნელობა შესძინა, მაშინ როცა იგი ქმედების მიმართულებას, მოქმედების შინაგან მხარეს გამოსატყვის. რაც შეეხება არაპირდაპირი განზრახვის დროს მოქმედი პირის წარმოსახვით არსებულ საფრთხეს, შეიძლება მას „უშუალო“ ეწოდოს იმ გაგებით, რომ კონკრეტულია, რეალურია. მოქმედი პირი ფიქრობს, რომ რეალური საფრთხის შემქმნელ ქმედებას ახორციელებს.

არაპირდაპირი განზრახვით მცდელობა საკამათოა არაპირდაპირი განზრახვის შინაარსის გათვალისწინებით. სისხლის სამართლის ლიტერატურაში არაპირდაპირ განზრახვაზე არაერთგვაროვანი მოსაზრებაა გამოთქმული. საქართველოს სსკ-ის მე-9 მუხლით არაპირდაპირი განზრახვა განზრახვის ერთ-ერთი სახეა, მაგრამ ერთ-ერთი მოსაზრებით, არაპირდაპირი განზრახვა არ უნდა განიხილებოდეს განზრახვის სახედ.

დ. ცილინსკი ერთმანეთთან აიგივებს არაპირდაპირ განზრახვას და „შეგნებულ გაუფრთხილებლობას“ და აღნიშნავს, რომ „შეგნებულ გაუფრთხილებლობა“ არის არაპირდაპირი განზრახვა („Bewußte Fahrlässigkeit ist bedingter Vorsatz“).⁴⁵

დ. ზაურის მოსაზრებით, განზრახვის ცნება უნდა შეიზღუდოს და ევენტუალური განზრახვა განზრახვის ფორმებიდან გამოირიცხოს.⁴⁶ მისი მოსაზრებით, დასჯადობასთან დაკავშირებული ის ხარვეზი, რომელიც ევენტუალური განზრახვის, როგორც განზრახვის ფორმის, უარყოფის შედეგად წარმოიშობა, შედეგით კვალიფიცირებულ შემადგენლობათა არსებობით უნდა შეივსოს.⁴⁷

მ. ტურავაც თვლის, რომ შესაძლებელია არაპირდაპირი განზრახვის კატეგორიის, როგორც განზრახვის სახის უარყოფა და ახალი სამართლებრივი ფიგურის შემოტანა, რომელიც თავის თავში გააერთიანებს დღევანდელი გაგებით არაპირდაპირ განზრახვას და თვითიმედოვნებას, რომელსაც შეიძლება ეწოდოს „დანაშაულებრივი გულგრილობა“⁴⁸. ავტორის მოსაზრება არაპირდაპირი განზრახვის განზრახვის ცნებიდან გატანასთან დაკავშირებით კიდევ უფრო საეჭვოს ხდის ევენტუალური განზრახვით დანაშაულის მცდელობის შესაძლებლობას და ამყარებს იმ აზრს, რომ არაპირდაპირი განზრახვით მცდელობა შეუძლებელია.

თ. წერეთელი აღნიშნავდა, რომ ევენტუალური განზრახვით ჩადენილი მცდელობა არ შეიძლება ინვევედეს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას, რასაც უკავშირებდა საფრთხის შემქმნელ დელიქტთა შეტანას სისხლის სამართლის კოდექსში: კანონმდებელს არ სურს დაუსჯელად დატოვოს ისეთი შემთხვევები, როდესაც ადამიანი საფრთხეს ქმნის რაიმე სიკეთისათვის, მაგალითად უმწეო მდგომარეობაში მყოფი ადამიანის სიცოცხლისათვის, ითვისისწინებს და შეგნებულად უშვებს ასეთ შედეგს, მაგრამ შედეგი არ განხორციელდება.⁴⁹

⁴⁴ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 284.

⁴⁵ Zielinski D., Handlungs- und Erfolgsunwert im Unrechtsbegriff, Berlin, 1973, 168.

⁴⁶ Sauer D., Die Fahrlässigkeitsdogmatik der Strafrechtslehre und der Strafrechtsprechung, Hamburg, 2003, 246.

⁴⁷ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 733.

⁴⁸ იქვე, 288-289.

⁴⁹ წერეთელი თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, I ტომი, თბ., 2007, 350. თ. წერეთლის პოზიცია ასევე იხ. ნიგნში: მაყაშვილი ვ., მაჭავარიანი მ., წერეთელი თ., შავგულიძე თ., დანაშაული პიროვნების წინააღმდეგ, თბ., 1980, 14.

ცნობილი გერმანელი მეცნიერი კ. ბინდინგი არაპირდაპირი განზრახვით დანაშაულის მცდელობის შესაძლებლობას გამოორიცხავდა. მისი თვალსაზრისით, თუ დამნაშავე ითვალისწინებს შედეგის დადგომის შესაძლებლობას და შედეგი დადგება, სახეზეა განზრახი დანაშაული, მაგრამ თუ შედეგი არ დადგა, პირიქით, იგი არ არის სახეზე. აქედან გამოდის დასკვნა, რომ ბინდინგი ევენტუალური განზრახვით განხორციელებული დანაშაულის განზრახ დანაშაულად მიჩნევისთვის აუცილებელ პირობად თვლიდა შედეგის დადგომას. ე.ი. თუ დამნაშავე მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას ითვალისწინებს და შედეგი მართლაც დადგება, სახეზეა განზრახი დანაშაული, მაგრამ თუ შედეგი არ დადგა, სახეზე არ არის განზრახვა და, შესაბამისად, მცდელობაც. ბინდინგის თვალსაზრისით, როცა შედეგი არ არის დამდგარი, ქმედება მხოლოდ მაშინ იქნება განხორციელებული განზრახ, თუ დამნაშავეს განზრახული ჰქონდა შედეგის გამონვევა.⁵⁰ საქართველოს სსკ-ის მიხედვით, ევენტუალური განზრახვა განზრახვის სახეა, მაგრამ ევენტუალური განზრახვით ქმედების განხორციელებისას მაინც ვერ ვიტყვით, რომ დამნაშავემ მართლსაწინააღმდეგო შედეგის გამონვევა განიზრახაო. სიტყვა „განიზრახა“ პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს, როცა დამნაშავეს მიზნად აქვს დასახული მართლსაწინააღმდეგო შედეგის გამონვევა და სურს მისი დადგომა. როცა დამნაშავეს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის მხოლოდ შესაძლებლობა აქვს გაცნობიერებული და არ გააჩნია შედეგის დადგომის სურვილი, ვერ ვიტყვით, რომ მან განიზრახა მართლსაწინააღმდეგო შედეგის გამონვევა.

არაპირდაპირი განზრახვით დანაშაულის მცდელობას გამოორიცხავდა შვეიცარიელი მეცნიერი კ. შტოსი. შტოსის თვალსაზრისით, მაშინ, როცა მკვლევარს ნივთიერება არა ჯანმრთელობის ხელმყოფი, არამედ ჯანმრთელობისთვის საშიში ჰგონია და განახორციელებს მის ექსპერიმენტს ადამიანზე, თუ შედეგი არ დადგა, ქმედება არ უნდა დაკვალიფიცირდეს როგორც ჯანმრთელობის დაზიანების მცდელობა.⁵¹ ასეთ დროს შტოსი ხაზს უსვამს იმ გარემოებას, რომ დამნაშავეს ჯანმრთელობის ხელყოფის ან კიდევ სიცოცხლის მოსპობის სურვილი არ გააჩნია, რითაც ასაბუთებს მსგავსი ქმედების დანაშაულის მცდელობად კვალიფიკაციის უმართებულობას. მაშინ, როცა შედეგის დადგომის სურვილი დამნაშავეს არ გააჩნია, მაგრამ მისი ქმედებით საფრთხე ექმნება სამართლებრივ სიკეთეს, შტოსის თვალსაზრისით, განხორციელებულია საფრთხის შემქმნელი დელიქტის შემადგენლობა.

ევენტუალური განზრახვით დანაშაულის მცდელობას გამოორიცხავს ე. ლამპეც და ევენტუალური განზრახვით განხორციელებული ქმედებისთვის პასუხისმგებლობას დამდგარი შედეგის მიხედვით წყვეტს.⁵² ევენტუალური განზრახვით მცდელობის შეუძლებლობაზე საუბრის დროს ლამპეც ხაზს უსვამს იმ სიახლოვეზე, რომელიც არსებობს ევენტუალური განზრახვისა და გაუფრთხილებლობის საზღვრებს შორის. იგი ევენტუალური განზრახვით და გაუფრთხილებლობით მოქმედ დამნაშავეს გვერდიგვერდ აყენებს, თუმცა ასევე ხაზს უსვამს ევენტუალური განზრახვისა და გაუფრთხილებლობის დროს შედეგისადმი განსხვავებული დამოკიდებულების არსებობაზე.⁵³ ლამპეცს მოაქვს შემდეგი მაგალითი, რომელიც ევენტუალური განზრახვით დანაშაულის მცდელობის შეუძლებლობის დასასაბუთებლად მეტად საინტერესოა: მაგალითად, ვინმე ცეცხლს ნაუკიდებს სახლს და უშვებს იმის შესაძლებლობას, რომ შეიძლება სახლში ადამიანი იყოს და დაინვას. თუ ადამიანი მართლაც აღმოჩნდება ცეცხლმოკიდებულ სახლში და გარდაიცვლება, ლამპეცს შეფასებით, სახეზე იქნება ევენტუალური განზრახვით მკვლელობა, მაგრამ, თუ სახლში ადამიანი არ აღმოჩნდება,

⁵⁰ იხ. Kötz-Ott M., *Eventualvorsatz und Versuch*, Zürich, 1974, 40.

⁵¹ Stooss C., *Dolus eventualis und Gefährdung*, ZStW 1895 (15), 200.

⁵² Lampe E., *Genügt für den Entschluß des Täters in §43 StGB sein bedingter Vorsatz?*, NJW, 1958, 333.

⁵³ იქვე, 333.

დამნაშავემ პასუხი მხოლოდ ცეცხლის წაკიდებისთვის, შესაბამისად, სხვისი ნივთის დაზიანებისთვის უნდა აგოს.⁵⁴

ვ. ბაუერი გერმანიის სასამართლო პრაქტიკის გამოკვლევის შემდეგ მიდის იმ დასკვნამდე, რომ სასამართლო პრაქტიკაში უმეტეს შემთხვევაში უარს ამბობენ ევენტუალური განზრახვით მკვლელობის მცდელობის კვალიფიკაციაზე და საფრთხის შემქმნელი დელიქტების შემადგენლობებს იყენებენ. ვ. ბაუერი ასეთი საფრთხის შემქმნელი დელიქტის მაგალითად ასახელებს გერმანული სსკ-ის 316 a პარაგრაფით გათვალისწინებულ შემადგენლობას.⁵⁵

დ. კრაუსის თვალსაზრისით, თუ დამნაშავეს ვერ დაუმტკიცდა სიცოცხლის მოსპობის განზრახვა, მაგრამ მისმა ქმედებამ ობიექტურად შეუქმნა საფრთხე სხვა ადამიანის სიცოცხლეს, დამნაშავეს პასუხისმგებლობა არა მკვლელობის მცდელობისთვის, არამედ საფრთხის შემქმნელი დელიქტის განხორციელებისთვის დაეკისრება. სამართლებრივი სახელმწიფოსთვის მიუღებელია პასუხისმგებლობის დაკისრება ვარაუდის საფუძველზე და აქედან გამოსავალი საფრთხის შექმნისთვის დასჯადობის დაწესებაა.⁵⁶

ჰ. ალვარტი აღნიშნავს, რომ დანაშაულის მცდელობის სუბიექტური ელემენტი (**intentionales Element des Versuchsbegriffs**) გულისხმობს მიზანს ანუ პირდაპირ განზრახვას. მცდელობის დროს ადამიანი მოქმედებს მიზნით, რომელსაც სურს მიაღწიოს იმ ქმედების განხორციელებისას, რომელიც მცდელობას წარმოადგენს.⁵⁷ ვინც მცდელობას ახორციელებს, სურს მიზნის განხორციელება. ვინც ცდილობს რაღაც შედეგის (მაგალითად, ადამიანის მკვლელობა) გამონეგვას, ის მიისწრაფვის კიდევ იმ მიზნისკენ, რისი განხორციელებაც სურს.⁵⁸

ევენტუალური განზრახვა სიტყვა „მცდელობის“ ბუნებას არ შეესაბამება.⁵⁹ სიტყვა მცდელობა თავისთავად გულისხმობს, რომ დამნაშავეს გააჩნია განსაკუთრებული მისწრაფება შედეგის დადგომისა. მისწრაფება გულისხმობს მიზანდასახულობას. ვინც მიზანდასახულად მოქმედებს, ყოველთვის ამოძრავებს გარკვეული შედეგის გამონეგვის სურვილი. შეუძლებელია არ გსურდეს ის, რის მიღწევასაც ცდილობ.

გერმანელი მეცნიერი ი. პუპე უარყოფს ევენტუალური განზრახვით მცდელობის განხორციელებას უმოქმედობის დროს.⁶⁰ ი. პუპე ხაზს უსვამს ასევე იმ წინააღმდეგობას, რომელიც არსებობს შედეგის თავიდან აცილებით დანაშაულის განხორციელებაზე ხელის ალების შესაძლებლობასა და ევენტუალური განზრახვით დანაშაულის მცდელობის დასჯადობას შორის.⁶¹

ევენტუალური განზრახვით დანაშაულის მცდელობის იდეას უარყოფენ ამერიკულ სისხლის სამართალში. ამერიკული სისხლის სამართლის მიხედვით, დანაშაულის მცდელობისთვის ადამიანი მხოლოდ მაშინ ისჯება, როდესაც იგი მიზნად ისახავს გარკვეული შედეგის დადგომას ან დარწმუნ-

⁵⁴ *Lampe E.*, Genügt für den Entschluß des Täter in §43 StGB sein bedingter Vorsatz?, NJW, 1958, 333.

⁵⁵ *Bauer W.*, Die Abgrenzung des dolus eventualis - ein Problem der Versuchsdogmatik, Wistra 1991, 171.

⁵⁶ დ. კრაუსის შეხედულებაზე იხ. *მამულაშვილი გ.*, ნიგნში: *მამულაშვილი გ.* (რედ.), სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, ნიგნი I, მე-5 გამოცემა, თბ., 2014, 160; *ტურავა მ.*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 306.

⁵⁷ *Alwart H.*, Strafwürdiges Versuch, Eine Analyse zum Begriff der Strafwürdigkeit und zur Struktur des Versuchsdelikts, Berlin, 1982, 142-143.

⁵⁸ იქვე, 143.

⁵⁹ *სურგულაძე ლ.*, ნიგნში: სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, თბ., 2002, 52; *თოდუა ნ.*, საფრთხის შემქმნელი დანაშაულები საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით, ჟურნალი „მართლმსაჯულება და კანონი“, 2007, №2/3, 155; *Wächter C.*, Deutsches Strafrecht, Leipzig, 1881. დასახელებული ნაშრომი მითითებულია შემდეგი ნაშრომის მიხედვით: *Kölz-Ott M.*, Eventualvorsatz und Versuch, Zürich, 1974, 40.

⁶⁰ *Puppe I.*, Der halbherzige Rücktritt, NStZ 1984, 491.

⁶¹ იქვე.

ნებულია, რომ მის მოქმედებას განსაზღვრული შედეგი მოჰყვება.⁶² აღნიშნულიდან გამომდინარე, ევენტუალური განზრახვით დანაშაულის მცდელობა, ამერიკული სისხლის სამართლის მიხედვით, შეუძლებელია. ის, რომ დამნაშავე დარწმუნებულია შედეგის დადგომაში და მიზნად ისახავს მას, ნიშნავს, რომ იგი პირდაპირი განზრახვით მოქმედებს. ევენტუალური განზრახვის დროს, როგორც ვიცით, დამნაშავე დარწმუნებული კი არ არის კონკრეტული შედეგის დადგომაში, არამედ უშვებს შედეგის დადგომის შესაძლებლობას და რაც მთავარია, არ მოქმედებს შედეგის გამონევის მიზნით. მიზნით დეტერმინირებული შეიძლება იყოს არა ევენტუალური განზრახვით, არამედ პირდაპირი განზრახვით განხორციელებული ქმედება. ამერიკულ სისხლის სამართალში პირდაპირი განზრახვით განხორციელებულ მკვლელობას აღნიშნავენ სხვა ტერმინით (**Mord**), ხოლო არაპირდაპირი განზრახვით განხორციელებულ მკვლელობას სხვა ტერმინით (გერმანულად **Totschlag**).⁶³ როგორც მ. დუბერი აღნიშნავს, როდესაც საუბარია მკვლელობის მცდელობაზე, იგულისხმება მკვლელობის არა იმ შემადგენლობის მცდელობა, რომლის განხორციელება არაპირდაპირი განზრახვითაც შეიძლება (**Totschlag**), არამედ ის, რომელიც მხოლოდ პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს (**Mord**), შესაბამისად, მკვლელობის მცდელობის აღსანიშნავად გამოიყენება სპეციალური ტერმინი (გერმანულად **Mordversuch**).⁶⁴ ევენტუალური განზრახვა ამერიკულ სისხლის სამართალში არ განიხილება განზრახვის ფორმად და იგი განზრახვასა და გაუფრთხილებლობას შორის მდებარეობს⁶⁵.

იტალიის სისხლის სამართლის კოდექსის 56-ე მუხლის თანახმად, „ის ვინც ჩადის ქმედებებს, რომლებიც ვარგისია (აქვთ უნარი), რათა უშუალოდ, ერთმნიშვნელოვნად გადაიზარდონ დამთავრებულ დანაშაულში, პასუხს აგებს დანაშაულის მცდელობისათვის, იმ შემთხვევაში თუ ქმედება არ დასრულდა ან შედეგი არ დადგა“.⁶⁶ აღნიშნული დეფინიციამ არ არის ცალსახად გამოკვეთილი დანაშაულის მცდელობის სუბიექტური შემადგენლობის ნიშნები და იძლევა დანაშაულის მცდელობის არაპირდაპირი განზრახვით შესაძლებლობის საკითხზე განსხვავებული მოსაზრების გამოთქმის საშუალებას. იტალიის უმაღლესი სასამართლო გადაწყვეტილებით ევენტუალური განზრახვით დანაშაულის მცდელობა დაშვებული იქნა 1983 წლის სასამართლო გადაწყვეტილებით, მაგრამ შემდგომ მასზე უარი ითქვა 1995 წლის გადაწყვეტილებით.⁶⁷

ფრანგულ სისხლის სამართლის დოგმატიკაში განზრახვის ელემენტებად მიიჩნევენ შედეგის გათვალისწინებას, შედეგის სურვილს და ქმედების კანონსაწინააღმდეგო ხასიათის შეცნობას. ფრანგებს არაპირდაპირი განზრახვა გადააქვთ გაუფრთხილებლობაში.⁶⁸ იზადება კითხვა, არაპირდაპირი განზრახვის გაუფრთხილებლობის სფეროში გადატანით ხომ არ იქმნება არაპირდაპირი განზრახვით განხორციელებული ისეთი ქმედების დასჯადობის პრობლემა, რომელსაც შედეგი არ მოჰყოლია? ამ პრობლემას ფრანგი იურისტები წყვეტენ სისხლის სამართლის კოდექსში საფრთხის დელიქტის შემადგენლობის (223-ე მუხლი) შემოტანით.

ფრანგულ, ამერიკულ და ინგლისურ სისხლის სამართალში არაპირდაპირი განზრახვა გააქვთ განზრახვის სფეროდან და მას განიხილავენ თვითიმედოვნების გვერდით. არაპირდაპირი განზრახ-

⁶² Dubber M., Einführung in das US-amerikanische Strafrecht, München, 2005, 125-126.

⁶³ იქვე, 69.

⁶⁴ იქვე, 126.

⁶⁵ ნიქარიშვილი კ., ევენტუალური განზრახვა თანამედროვე დასავლეთ ევროპულ და ამერიკულ სისხლის სამართალში, ჟურნ. "მართლმსაჯულება", 2008, №3, 34.

⁶⁶ ნიქარიშვილი კ., ევენტუალური განზრახვით დანაშაულის მცდელობის ჩადენის საკითხი იტალიურ, ფრანგულ და ანგლო-ამერიკულ სისხლის სამართალში, ჟურნ. "მართლმსაჯულება და კანონი", 2009, №1, 40.

⁶⁷ იქვე, 41-42.

⁶⁸ იქვე, 42-43.

ვით დანაშაულის მცდელობის შეუძლებლობით გამონვეულ ვაკუუმს კი ავსებენ საფრთხის დელიქტის შემადგენლობით.

რუსულ სისხლის სამართლის მეცნიერებაშიც უარყოფენ ევენტუალური განზრახვით დანაშაულის მცდელობის შესაძლებლობას და დანაშაულის მცდელობისათვის აუცილებლად მიიჩნევენ დანაშაულებრივი შედეგის დადგომის სურვილის არსებობას.⁶⁹ ევენტუალური განზრახვით მცდელობას უარყოფდა ცნობილი რუსი მეცნიერი ნ. ტაგანცევიც.⁷⁰

ქართული სისხლის სამართლის კანონმდებლობის მსგავსად, საფრთხის შემქმნელ დელიქტთა შემადგენლობებს ითვალისწინებს შვეიცარიის სისხლის სამართლის კოდექსიც. შვეიცარულ სისხლის სამართლის ლიტერატურაში მიუთითებენ, რომ ისეთი საფრთხის შემქმნელი დელიქტი, როგორცაა სიცოცხლისთვის საშიშ მდგომარეობაში ჩაყენება, სუბიექტური შემადგენლობის თვალსაზრისით მოითხოვს საფრთხის შექმნის განზრახვას. ხოლო, თუ დამნაშავეს სხვისი სიცოცხლის მოსპობა სურს, არ გამოიყენება საფრთხის შემქმნელი დელიქტის შემადგენლობა⁷¹, ვინაიდან სახეზე იქნება მკვლელობის მცდელობა. აღნიშნული დებულების მიხედვით, მკვლელობის განზრახვასა და საფრთხის შექმნის განზრახვას შორის განსხვავება სიცოცხლის მოსპობის სურვილშია.

11. მ. ტურავა თვლის, რომ ევენტუალური განზრახვის შინაარსის გასარკვევად ერთადერთი გზაა ნებელობის დოგმატური ფიგურის სუსტი სურვილის არსებობაზე მითითება, სხვაგვარად ხელიდან გამოგვეცლება ვოლუნტატური ელემენტი, რომელიც ავტორს განზრახვის ორივე სახისთვის აუცილებელ მომენტად მიაჩნია, რაც მისი აზრით, შეუძლებელს გახდის არაპირდაპირი განზრახვის და თვითიმედოვნების გამიჯვნას⁷². აღნიშნული მოსაზრება არ არის გასაზიარებელი, ვინაიდან არაპირდაპირი განზრახვის ცნებაში ნორმატიული გაგებით სურვილის შემოტანის გარეშეც შეიძლება არაპირდაპირი განზრახვა და თვითიმედოვნება ერთმანეთისგან გაიმიჯნოს. საკანონმდებლო განსაზღვრების თანახმად (მე-9-10 მუხლები), თუ არაპირდაპირი განზრახვის დროს მოქმედი პირი უშვებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომას და გულგრილად ეკიდება მას, თვითიმედოვნების შემთხვევაში უსაფუძვლოდ იმედოვნებს შედეგის თავიდან აცილებას. არაპირდაპირი განზრახვის დროს შედეგის თავიდან აცილება არ არის მყარად საიმედო და ამიტომაც უშვებს როგორც შედეგის დადგომის, ისე მისი თავიდან აცილების შესაძლებლობას. ხოლო თვითიმედოვნების დროს დარწმუნებულია შედეგის თავიდან აცილებაში, მაგრამ ეს იმედი არის უსაფუძვლო ანუ ზერელე, ქარაფშუტული.

12. განსახილველ წიგნში პირველი ხარისხის განზრახვა მიჩნეულია როგორც მიზნით დეტერმინირებული, განსაკუთრებული შინაგანი ტენდენციით განხორციელებული ქცევა⁷³. განზრახვა ქცევასთან არის გათანაბრებული, რაც არ შეიძლება მართებულად მივიჩნიოთ. განზრახვის ჩამოყალიბება ქცევას, ქმედებას წინ უსწრებს და ამაზე მიუთითებს განზრახვის ისეთი სახის არსებობაც, როგორცაა "წინასწარ მოფიქრებული განზრახვა". განზრახვის ჩამოყალიბება მაშინაც უსწრებს ქმედების განხორციელებას, როცა ის უეცრად არის მოფიქრებული. განზრახვა ქცევის გარეშეც შეიძლება არსებობდეს. განზრახვა არ შეიძლება ქცევამდე დავიყვანოთ. უფრო მართებული იქნებოდა, თუ ავტორი განზრახვისთვის ქცევის მნიშვნელობაზე გაამახვილებდა ყურადღებას. გან-

⁶⁹ Уголовное право, Общая и особенная части, 2-е издание, Под общей редакцией Журавлева М.П., и Никулина С.И., М., 2008, 132; Комментарий к уголовному кодексу Российской Федерации, Под ред. Радченко В.И., Михлина А.С., Санкт-Петербург, 2008, 50; Горелик И., Квалификация преступлений, опасных для жизни и здоровья, Минск, 1973, 49.

⁷⁰ Таганцев Н.С., Русское уголовное Право, Часть обшая, Том I, 2001, 548.

⁷¹ Stratenwerth G., Jenny G., Schweizerisches Strafrecht, BT I, Bern, 2003, 89.

⁷² ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 285-286.

⁷³ იქვე, 277.

ზრახვა არ არის ქცევა, მაგრამ ქცევა სძენს განზრახვას სისხლისსამართლებრივ მნიშვნელობას. განზრახვა და გადაწყვეტილების მიღება არ ისჯება. დასჯადია ქმედება, რომელშიც მოქმედი პირის განზრახვა ვლინდება.

13. მ. ტურავა აღნიშნავს, რომ ევენტუალური განზრახვის და თვითიმედოვნების კოგნიტიური ელემენტი (ცოდნა) ემთხვევა ერთმანეთს⁷⁴, რაც არ ასახავს სინამდვილეს. ევენტუალური განზრახვისთვის და თვითიმედოვნებისთვის განსხვავებული კოგნიტიური ელემენტია დამახასიათებელი. თუ ევენტუალური განზრახვის დროს მოქმედი პირი აცნობიერებს ქმედების რეალურ საშიშროებას, თვითიმედოვნების დროს ქმედების საშიშროება მოქმედი პირის წარმოსახვაში აბსტრაქტულია. დანაშაულებრივი შედეგის გამოწვევის სურვილი, როგორც უკვე ითქვა, არ არსებობს არც ევენტუალური განზრახვის და არც თვითიმედოვნების დროს, მაგრამ მათ შორის არსებითი განსხვავება, სწორედ კოგნიტურ მომენტშია.

14. განსახილველ წიგნში ერთმანეთთან არის გაიგივებული განზრახვა და გადაწყვეტილების მიღება⁷⁵. სისხლის სამართლის ლიტერატურაში აღნიშნულ საკითხზე განსხვავებული შეხედულებებია გამოთქმული. თუ ავტორთა ნაწილი განზრახვას და გადაწყვეტილების მიღებას ერთმანეთთან აიგივებს, მეორე მოსაზრებით, ხდება მათი ერთმანეთისგან გამიჯვნა. დასაბუთება, თუ რატომ არ არის განზრახვა და გადაწყვეტილების მიღება ერთი და იგივე, არის არაერთგვაროვანი. ერთ-ერთი მოსაზრებით, განზრახვა არის უფრო ფართო ცნებად მიჩნეული იმ გაგებით, რომ განზრახვა პირდაპირი განზრახვის გარდა არაპირდაპირ განზრახვასაც მოიცავს, ხოლო არაპირდაპირი განზრახვით გადაწყვეტილების მიღების შესაძლებლობა უარყოფილია⁷⁶. მეორე მოსაზრებით კი, გადაწყვეტილება უფრო ფართო ცნებაა, ვიდრე განზრახვა. გადაწყვეტილებაში იგულისხმება განზრახვის და უმართლობის სხვა სუბიექტური ელემენტების ერთიანობა⁷⁷.

სასურველი იყო ავტორს დაეკონკრეტებინა თუ რატომ არის განზრახვა და გადაწყვეტილება ერთი და იგივე და დაესახელებინა საპირისპირო შეხედულების გამაბათილებელი არგუმენტები.

15. ევენტუალური განზრახვით დანაშაულის მცდელობის მონინაალმდევე მეცნიერები არაპირდაპირი განზრახვით მცდელობის შეუძლებლობასთან დაკავშირებული ხარვეზის შევსების საშუალებას საფრთხის შემქმნელი დელიქტების საკანონმდებლო შემადგენლობის არსებობაში ხედავენ, რასთან დაკავშირებითაც ჩნდება კითხვა, თუ როგორია ურთიერთმიმართება საფრთხის დელიქტების და დანაშაულის მცდელობის სუბიექტურ შემადგენლობებს შორის. თუ ავტორთა ერთი ნაწილი სიცოცხლისთვის საფრთხის შემქმნელი დელიქტის განხორციელებისას სიცოცხლის ხელყოფასთან დაკავშირებით სუბიექტურ დამოკიდებულებას უშვებენ არაპირდაპირი განზრახვის ან თვითიმედოვნების სახით, ავტორთა მეორე ნაწილი, მხოლოდ თვითიმედოვნებას უშვებს. სწორედ ამ უკანასკნელ ჯგუფს მიეკუთვნება მ. ტურავა, რომელიც სიცოცხლისთვის საფრთხის შექმნის დროს სიცოცხლის ხელყოფასთან დაკავშირებით ევენტუალურ განზრახვას გამორიცხავს⁷⁸. იმის გასარკვევად, საფრთხის შემქმნელი დელიქტის განხორციელებისას სიცოცხლის ხელყოფასთან დაკავშირებით თუ როგორი სუბიექტური დამოკიდებულება შეიძლება გააჩნდეს მოქმედს, გასათვალისწინებელია საფრთხის შემქმნელი დელიქტის ბუნება, ის, თუ როგორი საფრთხის შექმნას ეხება საქმე. როდესაც საქმე ეხება სიცოცხლისთვის რეალური, კონკრეტული საფრთხის განზრახ შექ-

⁷⁴ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 282, 288.

⁷⁵ იქვე, 289, 446, მე-2 სქოლიო.

⁷⁶ ცქიტვილი თ., ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისთვის საფრთხის შემქმნელი დელიქტები, თბ., 2015, 238-239; Mezger E., *Moderne Wege der Strafrechtsdogmatik*, Berlin-München, 1950, 28.

⁷⁷ გამყრელიძე თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, II ტომი, თბ., 2013, 364.

⁷⁸ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 304.

მნას, შეუძლებელია სიცოცხლის ხელყოფასთან დაკავშირებით დამნაშავე თვითმედოვნებით მოქმედებდეს, ვინაიდან ეს თვითმედოვნების შინაარსს ეწინააღმდეგება. სწორედ ასეთ კონკრეტული საფრთხის დელიქტს წარმოადგენს 127-ე მუხლით გათვალისწინებული დელიქტი (სიცოცხლისთვის საშიშ მდგომარეობაში ჩაყენება). სიცოცხლის ხელყოფასთან დაკავშირებით თვითმედოვნებით მაშინ მოქმედებს პირი, როცა მოქმედს მისი ქმედების აბსტრაქტული საშიშროება აქვს გაცნობიერებული. სწორედ ეს განასხვავებს ერთმანეთისგან თვითმედოვნებას და არაპირდაპირ განზრახვას, რასაც სარეცენზიო წიგნის ავტორიც არ უარყოფს⁷⁹. არაპირდაპირი განზრახვის დროს მოქმედს მისი ქმედების რეალური საშიშროება აქვს გაცნობიერებული. აქედან გამომდინარე, ჩნდება კითხვა, როგორ შეიძლება კონკრეტული, რეალური საფრთხის შემქმნელ ქმედებას განზრახ ახორციელებდეს მოქმედი და სიცოცხლის ხელყოფასთან დაკავშირებით იჩენდეს სუბიექტურ დამოკიდებულებას არა ევენტუალური განზრახვით, არამედ თვითმედოვნებით?

16. 127-ე მუხლით გათვალისწინებული კონკრეტული საფრთხის დელიქტის განხორციელებას შეიძლება მოჰყვეს ადამიანის სიცოცხლის ხელყოფა, რასთან დაკავშირებითაც ჩნდება კითხვა, თუ როგორ უნდა დაკვალიფიცირდეს ქმედება შედეგთან მიმართებით. განსახილველ წიგნში გამოთქმული მოსაზრებით, თუ 127-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის განხორციელებას ადამიანის სიცოცხლის ხელყოფა მოჰყვა, სახეზეა დანაშაულთა ერთობლიობა და ქმედება 127-ე და 116-ე მუხლებით უნდა დაკვალიფიცირდეს⁸⁰. ზემოთ უკვე იქნა დასაბუთებული, რომ 127-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენისას სიცოცხლის ხელყოფის მიმართ მოქმედს არ შეიძლება გაუფრთხილებლობითი დამოკიდებულება ჰქონდეს. ამდენად სიცოცხლის ხელყოფისას, ქმედების კვალიფიკაცია 116-ე მუხლით გაუმართლებელია. არა მხოლოდ 116-ე მუხლით ქმედების კვალიფიკაციაა საკამათო, არამედ დანაშაულთა ერთობლიობის საკითხიც. სიცოცხლის ხელყოფისას ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს როგორც ევენტუალური განზრახვით მკვლელობა. ევენტუალური განზრახვით მკვლელობა გულისხმობს ადამიანის სიცოცხლისთვის კონკრეტული საფრთხის შემქმნელი ქმედების განზრახ განხორციელებას, რომელსაც მოსდევს ადამიანის სიცოცხლის ხელყოფა, რომელიც არ იყო სასურველი მოქმედი პირისთვის. 127-ე მუხლით ქმედების კვალიფიკაცია მაშინ არის გამართლებული, როცა განზრახ ადამიანის ჩაყენება ხდება საშიშ მდგომარეობაში და საფრთხის შექმნას არ მოსდევს სიცოცხლის ხელყოფა. სიცოცხლის ხელყოფისას საქმე ეხება საფრთხის შექმნის გადაზრდას მკვლელობაში. ასეთ დროს დანაშაულთა ერთობლიობის წესით ქმედების კვალიფიკაცია ისევეა გაუმართლებელი, როგორც ქმედების ერთდროულად კვალიფიკაცია 117-ე მუხლის პირველი (ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება) და მეორე ნაწილით (რამაც სიცოცხლის ხელყოფა გამოიწვია).

17. განზრახვის ერთ-ერთი სახეა ალტერნატიული განზრახვა, რომელიც გულისხმობს ისეთ შემთხვევას, როცა მოქმედი პირი მისი ქმედებით ქმედების სხვადასხვა შემადგენლობიდან ერთ-ერთის განხორციელებას უშვებს. ალტერნატიული განზრახვის დროს მოქმედი პირი შეიძლება უშვებდეს როგორც არათანაბარი, ისე თანაბარი სიკეთეებიდან ერთ-ერთის ხელყოფას. ამ უკანასკნელ შემთხვევასთან დაკავშირებით მ. ტურავას მოსაზრება ყურადღებას იპყრობს. ავტორი მიუთითებს, რომ თუ „ა“ ტყვიას ისვრის იმ მიზნით, რომ მოკლას „ლ“ ან „დ“ და ქმედება ორივეს სიცოცხლის ხელყოფას გამოიწვევს, სახეზე იქნება ერთი მსხვერპლის მიმართ განზრახ მკვლელობა, მეორის მიმართ კი – გაუფრთხილებლობა⁸¹. მაგრამ, ჩნდება კითხვა, როგორ შეიძლება მოქმედება ერთ-ერთი შედეგის მიმართ გაუფრთხილებლობით განხორციელებულად დაკვალიფიცირდეს? გაუფრთხილებ-

⁷⁹ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 281-282.

⁸⁰ იქვე, 307.

⁸¹ იქვე, 313.

ლობა იმას გულისხმობს, რომ დამნაშავეს შედეგის დადგომა არ სურს და დარწმუნებულია კიდევ ამ შედეგის თავიდან აცილებაში. თუ ერთ-ერთი ადამიანის გარდაცვალებას დამნაშავე უშვებს, შეუძლებელია, იგი ამავდროულად დარწმუნებული იყოს ამ შედეგის თავიდან აცილებაში? მართალია, დამნაშავეს სურვილი მხოლოდ ერთი ადამიანის სიცოცხლის მოსპობას მოიცავს, თუმცა არ არის დარწმუნებული, რომელი ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა დადგება შედეგად, რაც გაუფრთხილებლობისთვის, კერძოდ კი, თვითმელოვნებისთვის არ არის დამახასიათებელი. რამდენადაც არაპირდაპირი განზრახვა არ მოითხოვს შედეგის დადგომის სურვილს და საკმარისია შედეგის დადგომის რეალური შესაძლებლობის გაცნობიერება, ქმედება, ზემოთ ნარმოდგენილი კაზუსის მიხედვით, შეიძლება დაკვალიფიცირდეს როგორც მკვლელობა ევენტუალური განზრახვით.

ევენტუალური განზრახვით განხორციელებული ქმედებით ორი ადამიანის სიცოცხლის მოსპობისას, ქმედების კვალიფიკაცია განზრახ მკვლელობის და გაუფრთხილებლობით სიცოცხლის მოსპობის ერთობლიობით იმიტომ არის გაუმართლებელი, რომ თუ ჩვენ ამ მოსაზრებას გავიზიარებთ, ქმედება მხოლოდ დამდგარი შედეგის მიხედვით უნდა დავაკვალიფიციროთ, როცა ალტერნატიული განზრახვით განხორციელებულ ქმედებას მხოლოდ ერთი ქმედების შემადგენლობით გათვალისწინებული შედეგი მოჰყვება, რაც არ იქნებოდა მართებული.

თუ ორი შედეგის დადგომის შემთხვევაში დავუშვებთ ერთი შედეგის მიმართ განზრახვას, ხოლო მეორის მიმართ გაუფრთხილებლობას, ანალოგიურად უნდა გადავწყვიტოთ საკითხი მაშინაც, როცა დამნაშავეს მოქმედებას მხოლოდ ერთი შედეგი მოჰყვება და უარი უნდა ვთქვათ დანაშაულთა ერთობლიობით ქმედების კვალიფიკაციაზე, მიუხედავად ხელყოფილ და გადარჩენილ სამართლებრივ სიკეთეთა ღირებულებისა. ხოლო გადარჩენილი სიკეთის მიმართ უნდა გავათავისუფლოთ დამნაშავე მცდელობისთვის პასუხისმგებლობისაგან, მაშინაც, როცა გადარჩენილი სიკეთე უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე ხელყოფილი, ვინაიდან გაუფრთხილებლობით მცდელობა შეუძლებელია. მაგრამ, მაშინ, როცა ხელყოფილი სიკეთე გადარჩენილზე ნაკლებმნიშვნელოვანია ან საქმე თანაბარი ღირებულების სიკეთეებს ეხება, საკითხის ამგვარი გადაწყვეტა მიუღებელია. სამართლებრივ სიკეთეთა თანაბარღირებულებისას გადარჩენილი სამართლებრივი სიკეთის მიმართ ქმედება, მოსალოდნელი შედეგისადმი სუბიექტური დამოკიდებულების გათვალისწინებით, საფრთხის შემქმნელ დელიქტად ან დანაშაულის მცდელობად უნდა დაკვალიფიცირდეს. მოტანილი მსჯელობის შემდეგ ჩნდება კითხვა: თუ ორი შედეგის დადგომისას ერთი შედეგის მიმართ გვაქვს განზრახვა, ხოლო მეორის მიმართ გაუფრთხილებლობა, როგორ შეიძლება ეს გაუფრთხილებლობა განზრახვად გადაიქცეს მხოლოდ ერთი შედეგის დადგომისას? როგორ შეიძლება გაუფრთხილებლობად გადაიქცეს შედეგის დადგომის მერე ის, რაც შედეგის დადგომამდე განზრახვას ნარმოადგენდა?

თუ დამნაშავე მოქმედებს ალტერნატიული განზრახვით, ვარაუდობს, რომ მის მოქმედებას-ტყვიის სროლას, შედეგად მოჰყვება „ა“-ს ან „ბ“-ს გარდაცვალება და სინამდვილეში დამნაშავეს მოქმედებას შედეგად ნაცვლად ერთისა, ორივე ადამიანის გარდაცვალება მოსდევს, ქმედება ორივე შედეგთან მიმართებაში განზრახია.⁸²

⁸² ალტერნატიული განზრახვით განხორციელებული ქმედებით ორი ან მეტი შედეგის გამოწვევასთან დაკავშირებით ანალოგიურ მოსაზრებას ავითარებს *კ. როქსინიცი*, მაგრამ მას სხვა მაგალითი მოაქვს. მაგალითად, ბოროტმოქმედმა განზრახა თავისი მეზობლის სახლის ფანჯრის შუშის ჩამტვრევა და იგი სერიოზულად უშვებს იმის შესაძლებლობას, რომ მისი მეზობელი შეიძლება იმ დროს იმ ოთახში იყოს. თუმცა, მას მეზობლის მოკვლის ან ჯანმრთელობის დაზიანების მიზანი არ ამოძრავებს. თუ შუშის ჩამტვრევას მეზობლის ჯანმრთელობის დაზიანება მოჰყვება, ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს დანაშაულთა ერთობლიობის წესით, როგორც სხვისი ნივთის განზრახ დაზიანება ჯანმრთელობის (ევენტუალური) განზრახ დაზიანებასთან ერთად. იხ. *Roxin C., Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, München, 2006, 479, §12 Rn. 92.*

18. როგორც ცნობილია, დანაშაულის ერთ-ერთი ნიშანი მართლწინააღმდეგობაა. სისხლის სამართლის ლიტერატურაში ერთმანეთისგან მიჯნავენ მართლწინააღმდეგობას ფორმალური და მატერიალური გაგებით. ფორმალური გაგებით მართლწინააღმდეგობა მ. ტურავას მოსაზრებით მაშინ არის სახეზე, როცა განხორციელებულია ქმედების საკანონმდებლო შემადგენლობა. ხოლო მატერიალური გაგებით მართლწინააღმდეგობაში მოიაზრებს მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავი გარემოებების არარსებობას. თუ ქმედების შემადგენლობით გათვალისწინებული ქმედება მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავ გარემოებაშია განხორციელებული, გამომრიცხავს მართლწინააღმდეგობას მატერიალური გაგებით⁸³. გამოდის, რომ აუცილებელი მოგერიების მიუხედავად, ქმედება ფორმალურად მართლწინააღმდეგობა ქმედების შემადგენლობის განხორციელების გამო, რაც არ შეიძლება მართებულად ჩაითვალოს. აუცილებელი მოგერიება არის ადამიანის ბუნებითი უფლება და არ ტოვებს ადგილს თუნდაც ფორმალური გაგებით მართლწინააღმდეგობისთვის.

მართლწინააღმდეგობის დაყოფას ფორმალურ და მატერიალურ მართლწინააღმდეგობად, საფუძველი გერმანელმა მეცნიერმა ფ. ლისტმა დაუდო.⁸⁴ ლისტის თვალსაზრისით, დანაშაული, როგორც უმართლობა და მართლწინააღმდეგობა ქმედება, ფორმალურად წარმოადგენს სახელმწიფოს მიერ დადგენილი ნორმის, მართლწინააღმდეგობის მოთხოვნისა და აკრძალვის დარღვევას, ხოლო მატერიალურად – სახელმწიფოს მიერ დადგენილი ნორმებით სამართლებრივად დაცულ ინტერესებზე თავდასხმას.⁸⁵ მაშასადამე, მისი შეხედულებით, მართლწინააღმდეგობის მატერიალური მხარე გამოიხატება სამართლებრივ სიკეთეზე თავდასხმაში. თუმცა, გასათვალისწინებელია ისიც, თუ როგორ ხდება სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფა. ატარებს თუ არა სოციალურად საშიშ ხასიათს. თავდამსხმელის სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფას ადგილი შეიძლება ჰქონდეს აუცილებელი მოგერიების დროსაც.

ჰ. იეშეკი და თ. ვაიგენდი „მატერიალურ მართლწინააღმდეგობაზე“ ანალოგიურ მოსაზრებას გამოთქვამენ და აღნიშნავენ, რომ ქმედება მატერიალურად მართლწინააღმდეგობა მაშინაა, როცა ქმედება ხელყოფს ნორმით დაცულ სამართლებრივ სიკეთეს. იეშეკის და ვაიგენდის თვალსაზრისით, „ხელყოფა“ გულისხმობს არა განსაზღვრული ქმედების ობიექტის ნატურალისტურ დაზიანებას, არამედ იმ იდეალური ღირებულების საწინააღმდეგო მოქმედებას, რომელიც სამართლებრივი ნორმის მეშვეობით უნდა იყოს დაცული. სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფა გულისხმობს საზოგადოებისთვის ზიანის მიყენებას, რის გამოც სამართლიანია დანაშაულის მიკუთვნება „საზოგადოებრივად საშიში ქმედებისადმი“.⁸⁶

კ. როქსინის მართებული თვალსაზრისით, ქმედების მატერიალური მართლწინააღმდეგობა სამართლებრივი სიკეთის სოციალურად საზიანო ხელყოფას (*sozialschädliche Rechtsgüterverletzung*) გულისხმობს.⁸⁷ ქართულ სისხლის სამართალშიც იქნა გაზიარებული მოსაზრება, რომლის მიხედვითაც, ქმედების საზოგადოებრივი საშიშროება მართლწინააღმდეგობის მატერიალური გამოხატულებაა.⁸⁸

⁸³ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 325.

⁸⁴ Kühl K., Die Beendigung des vorsätzlichen Begehungsdelikts, Berlin, 1974, 47.

⁸⁵ Лист Ф.Ф., Учебник уголовного права, Общая часть, М., 1903, 145-146.

⁸⁶ Jescheck H.-H., Weigend T., Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil, 5. Auflage, Berlin, 1996, 234.

⁸⁷ Roxin C., Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, München, 2006, 601, § 14 B, Rn. 4.

⁸⁸ გამყრელიძე ო., სისხლის სამართლის პრობლემები, III ტომი, თბ., 2013, 171; ფუტყარაძე ე., მართლწინააღმდეგობის საკითხისათვის, გამყრელიძე ო. (რედ), სისხლის სამართლის პრობლემები, თ. წერეთლის 100 წლის იუბილისადმი მიძღვნილი კრებული, თბ., 2006, 124, 129. საზოგადოებრივ საშიშროებაზე, როგორც დანაშაულის მატერიალურ ნიშანზე იხ. წერეთელი თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, IV ტომი, თბ., 2010, 7.

19. განსახილველ ნიგნში თანამონაწილეობის დასჯადობასთან დაკავშირებით გაზიარებულია ლიმიტირებული აქცესორული თეორია⁸⁹ და თანამონაწილეობისთვის საკმარისადაა მიჩნეული ამსრულებლის მართლსაწინააღმდეგო, არაბრალეულ ქმედებაში მონაწილეობა. შესაბამისად, დანაშაულში თანამონაწილეობად, წამქეზებლად არის მიჩნეული ის მეთაური, ვინც მის ხელქვეით ჯარისკაცზე გასცემს ბრძანებას და ბრალის გამომრიცხავ საპატიებელ უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობაში, ოჯახის წევრების მოკვლის რეალური მუქარით აიძულებს და მოაკვლევინებს ადამიანს⁹⁰. მ. ტურავა მიუთითებს, რომ ქართული სსკ-ის 23-ე მუხლში მოცემული თანამონაწილეობის დეფინიცია შეზღუდულად უნდა გავიგოთ, როგორც მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენაში ორი ან მეტი პირის მონაწილეობა⁹¹. საკითხის ასეთი გადაწყვეტა არ გამომდინარეობს ქართული სსკ-ის 23-24-ე მუხლებიდან, ვინაიდან თანამონაწილეობა გულისხმობს ორი ან მეტი პირის განზრახ დანაშაულში განზრახ მონაწილეობას. აქ საუბარია არა მართლსაწინააღმდეგო ქმედებაში, არამედ დანაშაულში ორი ან მეტი პირის მონაწილეობაზე. ქართული სისხლის სამართალი აღიარებს ლოგიკური აქცესორობის თეორიას⁹², განსხვავებით გერმანული სისხლის სამართლის კანონმდებლობისგან, რომელიც ლიმიტირებულ აქცესორულ თეორიას ეყრდნობა⁹³ და თანამონაწილეობის სახეების საკანონმდებლო განსაზღვრებაში მიუთითებს არა დანაშაულში, არამედ მართლსაწინააღმდეგო ქმედებაში მონაწილეობაზე. ვინაიდან ქართული კანონმდებლობა ლოგიკური აქცესორობის თეორიას აღიარებს, ზემოთ განხილულ მაგალითში ბრძანების გამცემი უნდა დაისაჯოს არა როგორც თანამონაწილე, არამედ როგორც შუალობითი ამსრულებელი, ვინაიდან ის ცოცხალ იარაღად იყენებს იმას, ვინც ჩააყენა ბრალის გამომრიცხავ გარემოებაში.

20. სარეცენზიო ნიგნში ვკითხულობთ, რომ „მართლწინააღმდეგობა ყოველთვის არის კონკრეტული პირის მიერ ჩადენილი ობიექტურად დასაძრახი ქმედება“⁹⁴. მართლწინააღმდეგობა და მართლსაწინააღმდეგო ქმედება ერთმანეთთანაა გაიგივებული. მართლწინააღმდეგობა არ არის ქმედება. მართლწინააღმდეგობა გამოხატავს ქმედების მიმართებას სამართალთან, მის წინააღმდეგობას სამართალთან. ქმედება არის უმართლობა, როგორც მართლსაწინააღმდეგო ქმედება და დანაშაული, რომელიც უმართლობასთან ერთად მოიცავს ბრალსაც.

21. მართლწინააღმდეგობასთან დაკავშირებით სისხლის სამართალში არაერთი თეორია ჩამოყალიბდა, რომელთაგან ერთ-ერთია ერთიანი მართლწინააღმდეგობის თეორია, რომლის მიხედვითაც მართლწინააღმდეგობის დაყოფა არ ხდება სამართლის დარგების მიხედვით. სარეცენზიო ნიგნის ავტორიც სწორედ ამ თეორიას იზიარებს და მიუთითებს, რომ არ არსებობს სისხლისსამართლებრივი მართლწინააღმდეგობა. სამართლის ერთ დარგში მართლსაწინააღმდეგო ქმედება ასეთი შინაარსის მატარებელია მთლიან სამართლებრივ სისტემაში⁹⁵. თუმცა, ავტორს პრობლემურად

⁸⁹ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 473.

⁹⁰ იქვე, 329.

⁹¹ იქვე, 328.

⁹² წერეთელი თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, II ტომი, თბ., 2007, 76; მჭედლიშვილი-ჭედრიხი ქ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, თბ., 2011, 204-208; ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., ნიგნში: ნაჭყებია, გურამ, თოდუა, ნონა, (რედ.), სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო, III გამოცემა, თბ., 2018, 300.

⁹³ Roxin C., Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band II, 2003, 128, §26 Rn. 4, 5; Kühl K., Strafrecht, Allgemeiner Teil, 6. Auflage, München, 2008, 703; Jescheck H-H., Weigend T., Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil, 5. Auflage, Berlin, 1996, 655; Rengier R., Strafrecht, Allgemeiner Teil, 3. Auflage, München, 2011, 409; Heinrich B., Strafrecht, Allgemeiner Teil, 3. Auflage, Stuttgart, 2012, 598, Rn. 1279; Wessels J., Beulke W., Strafrecht, Allgemeiner Teil, Die Straftat und ihre Aufbau, 40. Auflage, 2010, 204, Rn. 553.

⁹⁴ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 331.

⁹⁵ იქვე, 333.

და საკამათოდ მიაჩნია საკითხი იმის შესახებ, სისხლის სამართალში მართლწინააღმდეგობის გამო-რიცხვას აქვს თუ არა იგივე მნიშვნელობა სამართლის სხვა დარგებში და მიუთითებს „სისხლის-სამართლებრივი მართლწინააღმდეგობის“ გამომრიცხავ გარემოებაზე⁹⁶. ავტორი დასძენს, რომ აგრესიული უკიდურესი აუცილებლობის დროს პირი თავისუფლდება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან მის ქმედებაში მართლწინააღმდეგობის არარსებობის გამო, მაგრამ პასუხისმგებელია მხოლოდ სამოქალაქო წესით⁹⁷. თუ მოქმედებს ერთიანი მართლწინააღმდეგობის პრინციპი, მართლწინააღმდეგობის ერთიანობიდან გამომდინარე, ქმედება, რომელიც მართლზომიერად მიიჩნევა სისხლის სამართალში რატომ უნდა იწვევდეს პასუხისმგებლობას სამოქალაქო სამართალში? აღნიშნულ კითხვაზე არგუმენტირებული პასუხი სარეცენზიო წიგნში არ მოიპოვება.

მართლწინააღმდეგობის სამართლის დარგების მიხედვით დაყოფის სასარგებლოდ შეიძლება მოშველიებული იქნას აუცილებელ მოგერიებასთან დაკავშირებით ჩამოყალიბებული შერეული (საჯაროსამართლებრივ-სისხლისსამართლებრივი) თეორია, რომლის მიხედვით, მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავი გარემოებები არ განაგრძობენ საჯაროსამართლებრივი ჩარევის უფლებამოსილებას და არ წარმოადგენენ საჯარო ხელისუფლების წარმომადგენელთა უფლებამოსილების საფუძველს. არც საჯაროსამართლებრივი მოქმედების კომპეტენცია არ ზღუდავს სისხლისსამართლებრივ გამამართლებელ გარემოებებს. მოხელის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა შეიძლება გამორიცხოს გამამართლებელმა გარემოებამ, მიუხედავად იმისა, რომ განხორციელებული ქმედება საჯაროსამართლებრივად მართლწინააღმდეგოდ მიიჩნევა, ვინაიდან სისხლის სამართალი მიიჩნევა როგორც *ultima ratio* ქმედების განსაკუთრებული სოციალური საშიშროების გამო. აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობამ შეიძლება გამორიცხოს ქმედების მართლწინააღმდეგობა სისხლისსამართლებრივად, მაგრამ არ გამართლდეს საპოლიციო სამართლის მიხედვით. ჰ. ფრისტერის თვალსაზრისით, პოლიციელი, რომელიც გაქცეულ ქურდს ფეხში ესვრის, საპოლიციო სამართლით მართლწინააღმდეგო ქმედებას შეიძლება ახორციელებდეს, რის გამოც სამსახურებრივად პასუხს აგებს, მაგრამ დამნაშავესთვის მიყენებული ჯანმრთელობის დაზიანებისთვის როგორც კერძო პირი გამართლდეს აუცილებელი მოგერიებით⁹⁸. ქმედების გამართლება სისხლის სამართალში ყოველთვის არ გამომრიცხავს საჯაროსამართლებრივ, დისციპლინურ პასუხისმგებლობასაც.

22. მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავ გარემოებათა სტრუქტურასთან დაკავშირებით იურიდიულ ლიტერატურაში სხვადასხვა მოსაზრება არის გამოთქმული. თუ ერთ-ერთი მოსაზრებით აუცილებელია გამამართლებელი როგორც ობიექტური, ისე სუბიექტური ნიშნების არსებობა, ობიექტური თეორიის მიხედვით, საკმარისია მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავი გარემოების ობიექტურად არსებობა, აუცილებელ პირობას არ წარმოადგენს სუბიექტური ნიშანი. მ. ტურავა, ერთი მხრივ, აკრიტიკებს ამ უკანასკნელ მოძღვრებას და შეუძლებლად მიაჩნია ქმედების მართლზომიერების დადგენა გამამართლებელი სუბიექტური ნიშნის გარეშე⁹⁹. მეორე მხრივ, დაუდევრობის (გაუფრთხილებლობის) დროს გამართლების სუბიექტური ელემენტის არსებობას არ მოითხოვს¹⁰⁰. შემდგომ ავტორი ისევ აგრძელებს მსჯელობას გამამართლებელ გარემოებათა სტრუქტურაზე და ისევ თავდაპირველ პოზიციას უბრუნდება, აუცილებელი მოგერიების და უკიდურესი აუცილებლობის დროს საჭიროდ მიაჩნია გამართლების სუბიექტური ელემენტის არსებობა და მათ გარეშე შეუძლებლად თვლის ქმედების მართლზომიერების დადგენას, მაგრამ ობიექტურ გარემოებებზე დაყ-

⁹⁶ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 339.

⁹⁷ იქვე, 388.

⁹⁸ Frister H., Strafrecht, Allgemeiner Teil, 7. Auflage, 2015, 227, 16. Kapitel, Rn. 36.

⁹⁹ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 335, 337, 362.

¹⁰⁰ იქვე, 585.

რდნობით უშვებს სასჯელის გამორიცხვას შედეგის უმართლობის გამორიცხვის გზით¹⁰¹, რაც იმაზე მიუთითებს, რომ ავტორის მსჯელობა გამამართლებელ გარემოებათა სტრუქტურაზე არ ატარებს თანმიმდევრულ ხასიათს.

23. აუცილებელი მოგერიება მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფისაგან საკუთარი ან სხვისი სამართლებრივი სიკეთის დასაცავად განხორციელებულ ქმედებას გულისხმობს, მაგრამ, მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმა შეიძლება იმ პირის ქმედებით იყოს პროვოცირებული, რომელზეც თავდასხმა განხორციელდა. იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმულია თვალსაზრისი, რომ პირს, რომელმაც მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმის პროვოკაცია განახორციელა, ვინც მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმა გამოიწვია პროვოკაციული ქმედებით, უფლება აქვს ისარგებლოს აუცილებელი მოგერიების უფლებით და მოიგერიოს თავდასხმა.¹⁰² მაგალითად, მოქალაქე პეტრიაშვილი შეიარაღებული მივიდა თავისი ნაცნობის რაზმადის საცხოვრებელ სახლთან და მიაყენა სიტყვიერი შეურაცხყოფა იმ განზრახვით, რომ მოეხდინა თავდასხმის პროვოცირება, თავდასხმის შემთხვევაში მოგერიებინა თავდასხმა და მოეკლა თავდამსხმელი. პეტრიაშვილის სიტყვიერმა შეურაცხყოფამ გამოიწვია რაზმადის ძლიერი სულიერი აღელვება, რის საფუძველზეც რაზმადემ პეტრიაშვილის მოკვლის გადაწყვეტილება მიიღო და თავს დაესხა მას. პეტრიაშვილმა კი თავდასხმა მოიგერია და მოკლა იგი. შეიძლება თუ არა პეტრიაშვილის ქმედება მართლზომიერად ჩაითვალოს? სისხლის სამართლის მეცნიერებაში გამოთქმული შეხედულების მიხედვით, მსგავს შემთხვევაში მკვლელის მოქმედება აუცილებელი მოგერიების გარემოებით უნდა გამართლდეს. ამავე მოსაზრებით, ადამიანი არ უნდა წამოეგოს პროვოკაციას და თუ იგი პროვოკატორის ანკესზე წამოეგო, თავს დაესხა პროვოკატორს მოსაკლავად, პროვოკატორს უფლება აქვს მოკლას თავდამსხმელი. მოცემულ მოსაზრებას იზიარებს სარეცენზიო მონოგრაფიის ავტორიც¹⁰³.

სისხლის სამართლის მეცნიერებაში გამოთქმულია საწინააღმდეგო შეხედულებაც (ველცელი¹⁰⁴, როქსინი¹⁰⁵), რომლის მიხედვით, აუცილებელი მოგერიების პროვოკაციისას პროვოკატორი არ უნდა გათავისუფლდეს პასუხისმგებლობისაგან და იგი უნდა დაისაჯოს განზრახი მკვლელობისთვის. მართალია, თავდასხმა მართლსაწინააღმდეგოა, მაგრამ გასათვალისწინებელია ის ფაქტორი, რომ ეს მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმა მომგერიებლის მართლსაწინააღმდეგო ქმედებითაა პროვოცირებული.

არ შეიძლება მართებულად ჩაითვალოს მოსაზრება, რომლის მიხედვითაც, აუცილებელი მოგერიების პროვოკაციისას პროვოკატორს უფლება აქვს მოიგერიოს პროვოცირებული თავდასხმა და მოკლას თავდამსხმელი. საქართველოს სსკ-ის 145-ე მუხლით ისჯება დანაშაულის პროვოკაცია, კერძოდ, დანაშაულის ჩასადენად ადამიანის დაყოლიება მის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაში მისაცემად. აღნიშნული დანაშაულებრივი ქმედებისგან დასაცავ სამართლებრივ სიკეთეს ადამიანის თავისუფლება წარმოადგენს. დანაშაულის პროვოკაციის შედეგად დაზარალებული კარგავს თავისუფლებას, დამნაშავე დაზარალებულს სასჯელს დაამსახურებინებს. იბადება კითხვა, თუ ისჯება ქმედება, რომლის შედეგადაც ადამიანი თავისუფლებას კარგავს, რატომ არ უნდა დაისაჯოს ქმედება, რომლის შედეგადაც ადამიანი სიცოცხლეს (უფრო მნიშვნელოან სიკეთეს) კარგავს?

¹⁰¹ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 587-588.

¹⁰² Baumann J., Weber J., Mitsch U., Strafrecht, Allgemeiner Teil, Lehrbuch, 11. Auflage, Bielefeld, 2003, 364, § 17 Rn. 38.

¹⁰³ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 376-377.

¹⁰⁴ Welzel H., Das Deutsche Strafrecht, Berlin, 1969, 88.

¹⁰⁵ Roxin C., Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, München, 2006, 687-688, § 15 Rn. 65.

როდესაც ვსაუბრობთ აუცილებელი მოგერიების პროვოკაციაზე უნდა გავითვალისწინოთ, რომ პროვოკაციულ ქმედებად არ შეიძლება ყველანაირი ქმედება ჩაითვალოს. მაგალითად, მ. ტურავას აუცილებელი მოგერიების პროვოკაციის მაგალითად მოჰყავს ისეთი მაგალითი, რომელიც რეალურად პროვოკაციას კი არ წარმოადგენს, არამედ საკუთარი უფლების განხორციელებას. მისი მოსაზრებით, ვინც ქალაქგარეთ სახიფათო ადგილებს სპეციალურად შეარჩევს სასაქონლოდ, სადაც შეიძლება გაძარცვონ და მართლაც განახორციელებენ მასზე თავდასხმას, რომლის მოგერიებაც მოუწევს, ახორციელებს აუცილებელი მოგერიების პროვოკაციას¹⁰⁶. ავტორი დასძენს, რომ ვინც გვიან ღამით ლისის ტბის ტერიტორიაზე მიდის სასაქონლოდ მეგობარ გოგონასთან ერთად, თუმცა იცის, რომ შესაძლებელია, ამ დროს მათზე განხორციელდეს თავდასხმა, შეუძლია, ჩვეულებრივად გამოიყენოს აუცილებელი მოგერიების უფლება, თუ მათზე რეალურად განხორციელდება მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფა¹⁰⁷. წარმოდგენილ შემთხვევაში მომგერიებლის წინარე ქმედება, სერიოზობა არ შეიძლება ჩაითვალოს არამართლზომიერ ქმედებად და შესაბამისად, არ უნდა შეეზღუდოს თავდასხმის მოგერიების უფლებაც. ასევე გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ აუცილებელი მოგერიების პროვოკაცია კონკრეტული პირის პროვოცირებას გულისხმობს. არ უნდა მივიჩნიოთ აუცილებელი მოგერიების პროვოკაციად ქმედება, რომელსაც კონკრეტული ადრესატი არ ჰყავს. თუ ჩვენ ზემოთ მოყვანილ მაგალითს აუცილებელი მოგერიების პროვოკაციად ჩავთვლით, აუცილებელი მოგერიების პროვოკაციად უნდა მივიჩნიოთ პოლიციელის მოქმედება ბოროტმოქმედის დასაკავებლად, რაც არ უნდა ჩაითვალოს გამართლებულად. აუცილებელი მოგერიების პროვოკაციას მაშინ აქვს ადგილი, როდესაც პროვოკატორი ჩადის ისეთ ქმედებას, რომელიც არღვევს თავდამსხმელის უფლებას.¹⁰⁸ თავდამსხმელმა პროვოკატორის ქმედების შედეგად თავი უნდა იგრძნოს პროვოცირებულად. გარდა ამისა, მაპროვოცირებელ ქმედებასა და თავდასხმას შორის უნდა არსებობდეს დროითი და სივრცითი კავშირი. ე. ი. საჭიროა ობიექტური და სუბიექტური მომენტების ერთიანობა.

თუ მოხდება აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობის პროვოცირება, ჩნდება კითხვა, პროვოკატორს ეზღუდება აუცილებელი მოგერიების უფლება თუ საერთოდ კარგავს იგი ამ უფლებას? ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ რამდენადაც აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობა თავდამცველის მიერ არის პროვოცირებული, მას უნდა დაუწესდეს შემდეგი შეზღუდვები: თავიდან უნდა განახორციელოს თავდაცვითი, ხოლო შემდგომ თავდასხმითი მოგერიება.¹⁰⁹ უნდა აღინიშნოს, რომ ასეთი შეზღუდვის დანერგვა აუცილებელი მოგერიების პროვოკატორისთვის არაეფექტური და აზრს მოკლებულია. პროვოკატორი იმ მიზნით მოქმედებს, თავდასხმის პროვოკაცია მოახდინოს და თუ იგი ამას შესძლებს, რა აზრი აქვს მისგან იმის მოთხოვნას, პროვოკაციული მოქმედებით გამონეული თავდასხმა თავდაცვითი და არა თავდასხმითი ქმედებით მოიგერიოს? ეს ყოველივე იმას ჰგავს, მკვლელს, რომელმაც მოკვლის მიზნით დაჭრა ადამიანი, მოსთხოვო დაჭრილისთვის დახმარების აღმოჩენა მის გადასარჩენად.

მ. ტურავა აღნიშნავს: „აუცილებელი მოგერიების არაგანზრახი, განსაკუთრებით არაშეგნებული (დაუდევარი), ბრალეული პროვოკაციის დროს აუცილებელი მოგერიების უფლება გაბატონებული შეხედულებით არსებობს მხოლოდ შეზღუდულად. პირველ ეტაპზე პირი უნდა შეეცადოს ხელმყოფისათვის თავის არიდებას ან საშველად უნდა უხმოს სხვა მესამე პირს. მეორე ეტაპზე იგი

¹⁰⁶ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 372.

¹⁰⁷ იქვე, 372-373.

¹⁰⁸ აუცილებელი მოგერიების პროვოკაციად მხოლოდ მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას მიიჩნევს როქსინი. იხ. Roxin C., *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, Band I, München, 2006, 687-688, § 15 Rn. 65.

¹⁰⁹ Jescheck H.-H., Weigend T., *Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil*, 5. Auflage, Berlin, 1996, 346-347.

უნდა შეეცადოს მოგერიებას მხოლოდ თავდაცვითი საშუალებით და მხოლოდ ამის შემდეგ, მესამე ეტაპზე, შეუძლია მოგერიება ხელმყოფის სამართლებრივი სიკეთის დაზიანების გზით¹¹⁰. როგორც ჩანს, მ. ტურავა პროვოკაციად აფასებს გაუფრთხილებლობით ქმედებასაც, რაც არ შეიძლება მართებულად ჩაითვალოს, რამდენადაც პროვოკაცია თავისი ბუნებით განზრახვი ქმედებაა და იგი გაუფრთხილებლობას გამორიცხავს. პროვოკაცია გამიზნული, შეგნებული ქმედებაა. აუცილებელი მოგერიების პროვოკაციად უნდა ჩაითვალოს პირდაპირი განზრახვით განხორციელებული ქმედება. თუ აუცილებელი მოგერიების პროვოკაციად მხოლოდ ისეთ ქმედებას ჩავთვლით, როდესაც პროვოკატორს მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმის პროვოცირების მიზანი გააჩნია, ბუნებრივია, აუცილებელი მოგერიების პროვოკაციის განხორციელების შესაძლებლობა ევენტუალური განზრახვით გამოირიცხება.

აუცილებელი მოგერიების პროვოკაციად არ შეიძლება მივიჩნიოთ ყველანაირი შეგნებული ქმედება. მაგალითად, თუ „ა“ გაეხუმრება „ბ“-ს და „ბ“ ამ ხუმრობას სერიოზულ შეურაცხყოფად მიიჩნევს, რაც გამოიწვევს „ბ“-ს აფექტურ აფეთქებას და მიიღებს „ა“-ს მკვლელობის გადაწყვეტილებას, რომლის სისრულეში მოსაყვანად „ა“-ზე განხორციელებს მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმას. აღნიშნულ შემთხვევაში „ა“-ს, ბუნებრივია, აქვს თავდასხმის მოგერიების უფლება. ამ დროს აუცილებელი მოგერიების პროვოკაციას ადგილი არ აქვს, ვინაიდან „ა“-ს მიზანი არ ყოფილა მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმის პროვოცირება თავდამსხმელის მოკვლის მიზნით. თუ ჩვენ მოყვანილ მაგალითში „ა“-ს ჩამოვართმევდით მასზე განხორციელებული მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმის მოგერიების უფლებას, ზედმეტად შევზღუდავდით მის უფლებას.

ერთმანეთისგან უნდა გაიმიჯნოს მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმის პროვოკაცია და მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმის გამომწვევი ქმედება. მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმის პროვოკაცია პირდაპირი განზრახვით განხორციელებულ ქმედებას გულისხმობს, მაშინ, როდესაც მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმა შეიძლება გამომწვეული იქნეს გაუფრთხილებლობითი და განზრახვი ქმედებითაც. მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმის გამომწვევ განზრახ ქმედებასა და აუცილებელი მოგერიების პროვოკაციას შორის განსხვავება სპეციალურ მიზანშია (მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმის პროვოცირება თავდამსხმელის მოკვლის მიზნით).

აუცილებელი მოგერიების პროვოკაციისას პროვოკატორი ხელყოფს ორ სამართლებრივ სიკეთეს. ერთი მხრივ, პროვოკატორი ხელყოფს პროვოცირებულის პიროვნებას, მას ადამიანის მკვლელობის გადაწყვეტილებას მიაღებინებს და მეორე მხრივ, ხელყოფს ადამიანის სიცოცხლეს და კლავს მის მიერ პროვოცირებულ ადამიანს.

აუცილებელი მოგერიების პროვოკაციის დროს მართალია, პროვოცირებული ახორციელებს მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმას, მაგრამ ეს არ ათავისუფლებს პროვოკატორს პასუხისმგებლობისგან. ე.ი. აუცილებელი მოგერიების პროვოკაციისას ორივე მხარეს ეკისრება პასუხისმგებლობა, როგორც პროვოკატორს, ისე პროვოცირებულს.

თუ პროვოცირებულმა პირმა მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმა პროვოკატორის მოკვლის მიზნით განხორციელა და განზრახვა მიიყვანა ბოლომდე, ქმედება მკვლელობად, კერძოდ, აფექტში ჩადენილ მკვლელობად უნდა დაკვალიფიცირდეს. ხოლო, მაშინ, როცა პროვოცირებული ჯანმრთელობის დაზიანების მიზნით მოქმედებს, მისი მოქმედება ჯანმრთელობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულად უნდა შეფასდეს. თუ პროვოკატორი გადაურჩა მის მოსაკლავად განხორციელებულ ქმედებას, პროვოცირებულს მკვლელობის მცდელობისთვის უნდა დაეკისროს პასუხისმგებლობა, მაგრამ პროვოკატორიც არ უნდა განთავისუფლდეს პასუხისმგებლობისგან. თუმცა, იბადე-

¹¹⁰ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 373-374.

ბა კითხვა: რომელი მუხლით შეიძლება დაეკისროს პასუხისმგებლობა პროვოკატორს? პროვოკატორის ქმედება შეიძლება დაკვალიფიცირდეს საქართველოს სსკ-ის 108-ე ან 109-ე მუხლით კონკრეტულ გარემოებათა გათვალისწინებით.

ჯერჯერობით საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში არ არის მოცემული სპეციალური ნორმა, რომელიც აუცილებელი მოგერიების პროვოკაციისთვის პასუხისმგებლობას აწესებს. უპრიანი იქნება, თუ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში სიცოცხლის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა თავში იქნება პასუხისმგებლობა გათვალისწინებული მოგერიების პროვოკაციისთვის, მაშინ, როცა პროვოკაცია პროვოცირებულის მოსაკლავად არის განხორციელებული.

24. ბრალზე, როგორც დანაშაულის ნიშანზე სისხლის სამართალში დღემდე არაერთი თეორია ჩამოყალიბდა, წმინდა ფსიქოლოგიური თეორიიდან მოყოლებული ფუნქციონალური თეორიის ჩათვლით. ყველა თეორია განსხვავებულად აყალიბებს ბრალის ცნებას. მონოგრაფიაში ბრალის ნორმატიული თეორიაა გაზიარებული. ავტორის მოსაზრებით, ბრალი არის მართლსაწინააღმდეგო ქმედების გამო პირის გაკიცხვა¹¹¹, მაგრამ აღნიშნული დეფინიცია ბრალის შინაარს სათანადოდ ვერ გამოხატავს. გაკიცხვაში იგულისხმება მოსამართლის მიერ პირის ინდივიდუალურ-სამართლებრივი გაკიცხვა, თუმცა, ჩნდება კითხვა, რამდენად მართებულია ბრალი გაკიცხვად განიმარტოს, როდესაც ბრალი დანაშაულის ნიშანია, რომელსაც მოსამართლე ადგენს. ბრალის დადგენას წინ უსწრებს პიროვნების ბრალეულობა. თუ მოქმედს ბრალი არ მიუძღვის დანაშაულის ჩადენაში, არარსებულ ბრალს მოსამართლე ვერც დაადგენს. მოსამართლე ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციით ადგენს დანაშაულის ნიშნებს, მათ შორის ბრალსაც, მაგრამ აქ საქმე ეხება არა არაბრალეულის ბრალეულად ქცევას, არამედ ჩადენილი უმართლობის ბრალად შერაცხვას. მართებულად უნდა იქნას მიჩნეული მოსაზრება, რომლის შესაბამისად, გაკიცხვა ბრალი კი არ არის, არამედ სასჯელი¹¹². გაკიცხვას შეიძლება ჰქონდეს ხარისხი, ისევე როგორც ბრალს, რაც სასჯელის ზომაში გამოიხატება. ბრალი არის არა გაკიცხვა, არამედ გაკიცხვის საფუძველი. რაც უფრო მეტი ბრალი მიუძღვის პირს დანაშაულის ჩადენაში, მით უფრო იკიცხება ანუ მით უფრო მკაცრი სასჯელი შეეფარდება. ავტორის შეხედულება ბრალთან დაკავშირებით კიდევ უფრო საკამათოდ გამოიყურება იმის გათვალისწინებით, რომ ნორმატიული თეორიის მიხედვით, ბრალს შეფასების ობიექტად წარმოგვიდგენს¹¹³. თუ ბრალი გაკიცხვაა, როგორ შეიძლება ამავდროულად შეფასების ობიექტიც იყოს? გაკიცხვა ხომ შეფასებაა. არ შეიძლება ბრალი ერთდროულად გაკიცხვად ანუ შეფასებად მივიჩნიოთ და შეფასების ობიექტადაც.

25. მკვლევლობის შემადგენლობის სამი ტიპი არსებობს, რომელთაგან ერთ-ერთია შემამსუბუქებელ გარემოებაში განხორციელებული მკვლევობა. მაგალითად, მკვლევობა აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს გადაცილებით (113-ე მუხ.), რომლის განხორციელება სარეცენზიო წიგნში გამოთქმული მოსაზრებით, მხოლოდ ევენტუალური განზრახვით შეიძლება¹¹⁴. ქართველ იურისტ მეცნიერთა უმრავლესობა მართლაც მიიჩნევს, რომ აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს გადაცილების დროს დაზარალებულის სიცოცხლის მოსპობის მიმართ დამნაშავე ევენტუალური განზრახვით მოქმედებს.¹¹⁵ ამის გამო, მეცნიერთა ერთი ნაწილი, რომლებიც თვლიან, რომ ევენტუალური

¹¹¹ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 404.

¹¹² გამყრელიძე ო., სისხლისსამართლებრივი სასჯელის ცნება, გერმანულ-ქართული სისხლის სამართლის ელექტრონული ჟურნალი, 2016, №1, 6, <www.dgstz.de>.

¹¹³ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 411.

¹¹⁴ იქვე, 463, 467.

¹¹⁵ შავგულიძე თ., წიგნში: მაყაშვილი ვ., მაჭავარიანი მ., წერეთელი თ., შავგულიძე თ., დანაშაული პიროვნების წინააღმდეგ, თბ., 1980, 52; წულაია ზ., სისხლის სამართალი, კერძო ნაწილი, პირველი ტომი, თბ., 2000, 98;

განზრახვით ჩადენილ დანაშაულებს არ გააჩნია მცდელობის სტადია, გამორიცხავს აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს გადაცილებით მკვლელობის მცდელობის შესაძლებლობას.¹¹⁶

ო. გამყრელიძის მართებული შეხედულებით, აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებით მკვლელობის მცდელობა თეორიულად დასაშვებია,¹¹⁷ ვინაიდან აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს გადაცილების დროს მკვლელობა შესაძლებელია პირდაპირი განზრახვითაც.¹¹⁸

აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს გადაცილებას ადგილი ჰქონდა თუ არა, დგინდება არა იმის მიხედვით, დაზარალებულის სიცოცხლის მოსპობისთან დაკავშირებით დამნაშავე პირდაპირი განზრახვით მოქმედებდა, თუ არაპირდაპირი განზრახვით, არამედ იმის გათვალისწინებით, დაზარალებულის მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმის მოსაგერიებლად გამოყენებული თავდაცვითი საშუალებები იყო თუ არა განხორციელებული თავდასხმის საშიშროების შესატყვისი და რამდენად დარწმუნებული იყო დამნაშავე ასეთი საშუალებების გამოყენების აუცილებლობაში. აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს გადაცილების დროს დამნაშავე შეიძლება დარწმუნებული იყოს იმაში, რომ მისი თავდაცვითი ქმედებით თავდამსხმელს მოკლავს, მაგრამ მიუხედავად ამისა, მკვლელობის პრივილეგიურ (სსკ-ის 113-ე მუხლით გათვალისწინებულ) შემადგენლობასთან გვექნება საქმე, თუ მას ამავდროულად სჯეროდა, რომ გამოყენებული თავდაცვითი საშუალებები აუცილებელი იყო იმ საფრთხისგან თავის დასაცავად, რომელიც მას ემოქრებოდა. აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებით განხორციელებული მკვლელობის შემადგენლობას გამორიცხავს დამნაშავეს რწმენა არა იმასთან დაკავშირებით, რომ თავდაცვით ქმედებას თავდამსხმელის სიცოცხლის მოსპობა მოჰყვება (პირდაპირი განზრახვა), არამედ რწმენა იმისა, რომ აუცილებელი არ იყო იმ ზომების (საშუალებების) გამოყენება, რომელსაც თავდაცვის მიზნით მიმართა. აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებისას დამნაშავეს, პირიქით, სწამს, რომ თავდაცვის მიზნით აუცილებელია ის უკიდურესი ზომები, რომელიც გამოიყენა, რეალურად კი, არსებულ საფრთხეს ადეკვატურად ვერ აფასებს და იყენებს ისეთ საშუალებას, რომელიც სცდება არსებულ საფრთხესთან თანაფარდობის ფარგლებს. თუ აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს გადაცილების დროს დამნაშავე დარწმუნებული უნდა იყოს თავდაცვის მიზნით გამოყენებული საშუალებების არსებულ საფრთხესთან ადეკვატურობაში (თანაფარდობაში), მაშინ, არათუ გამორიცხული, არამედ სავსებით შესაძლებელია, რომ თავდამცველი (დამნაშავე) თავდამსხმელის (დაზარალებულის) სიცოცხლის მოსპობასთან დაკავშირებით პირდაპირი განზრახვით მოქმედებდეს. ამ შემთხვევაში თავდამცველი დამნაშავეა არა იმიტომ, რომ თავის დაცვის საფუძველი (რეალური საფრთხე, რომელიც მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმით იქმნება) არ არსებობდა ან დამნაშავე დარწმუნებული იყო მისი ქმედებით თავდამსხმელის სიცოცხლის მოსპობაში, არამედ იმის გამო, რომ მან რეალურად არსებული საფრთხე სათანადოდ ვერ (და არა „არ“) შეაფასა და გამოიყენა იმაზე მეტი, რაც საჭირო იყო სამართლებრივი სიკეთის დასაცავად. აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს გადაცილებით მკვლე-

ლევკვიციანი მ., წიგნი: მამულაშვილი გ. (რედ.), სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მე-5 გამოცემა, თბ., 2014, 64; ხერხეულიძე ი., აუცილებელი მოგერიება ქართულსა და საერთო (ანგლო-საქსური ტიპის) სამართალში, თბ., 2010, 174.

¹¹⁶ შავგულიძე თ., წიგნი: მაყაშვილი ვ., მაჭავარიანი მ., წერეთელი თ., შავგულიძე თ., დანაშაული პიროვნების წინააღმდეგ, თბ., 1980, 53; წულაია ზ., სისხლის სამართალი, კერძო ნაწილი, პირველი ტომი, თბ., 2000, 98; ხერხეულიძე ი., აუცილებელი მოგერიება ქართულსა და საერთო (ანგლო-საქსური ტიპის) სამართალში, თბ., 2010, 174.

¹¹⁷ გამყრელიძე ო., წიგნი: სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, თბ., 2002, 84.

¹¹⁸ გამყრელიძე ო., წიგნი: სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, თბ., 2002, 83-84.

ლობის დროს სიცოცხლის მოსპობისადმი პირდაპირი განზრახვა გამორიცხული რომ არ არის ამაზე მიუთითებს თუნდაც ის ფაქტიც, რომ ის, ვინც აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს აცილებს (დამნაშავე), თავდაცვის მიზნით ხშირად იყენებს ცეცხლსასროლ იარაღს და ცეცხლს უხსნის დაზარალებულს (თავდამსხმელს).¹¹⁹ ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენების და ადამიანის მიმართ ტყვიის დამიზნებით სროლის დროს რთული წარმოსადგენია, სიცოცხლის მოსპობის მიმართ მოქმედ პირს პირდაპირი განზრახვა არ გააჩნდეს. თუ ადამიანს დამიზნებით ტყვიას ესვრი, იმას ნიშნავს, რომ პირდაპირი განზრახვით მოქმედებ. არაპირდაპირი განზრახვა უფრო მეტად მაშინ არის დასაშვები, როცა თავდაცვის მიზნით ადგილი აქვს ცივი იარაღის ან ფიზიკური ძალის გამოყენებას (ცემას). აღნიშნულის დასასაბუთებლად შეიძლება მოვიშველიოთ ერთი საქმე, რომელიც განიხილა საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ საკასაციო ნესით და ქმედება დააკვალიფიცირა აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს გადაცილებით მკვლელობად. საქმე ეხებოდა შემდეგ შემთხვევას: „ა“-მ დაუწყო ჩხუბი „ო“-ს. კონფლიქტი ისე გამწვავდა, რომ „ა“-მ დახრჩობა დაუწყო „ო“-ს. „ო“-ს სურდა თავიდან მოეცილებინა „ა“ და ამ მიზნით რამდენჯერმე ჰაერში ისროლა. „ა“ ისევ განაგრძობდა „ო“-ს ფიზიკურ ხელყოფას, რის გამოც „ო“-მ პისტოლეტის ახლო მანძილიდან გასროლით „ა“-ს გულ-მკერდის არეში მიაყენა სასიკვდილო დაზიანება. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის პალატამ მიიჩნია, რომ „ო“ მოქმედებდა აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს გადაცილებით, ვინაიდან დასაცავად „ო“-ს მიერ გამოყენებული საშუალება შეუსაბამო იყო განხორციელებული ხელყოფის ხასიათსა და საშიშროებასთან.¹²⁰ თუ უზენაესი სასამართლო ჩათვლიდა, რომ აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს გადაცილებით მკვლელობის დროს დამნაშავეს გარდაცვლილის სიცოცხლის მოსპობის მიმართ პირდაპირი განზრახვა არ უნდა ჰქონდეს, ზემოაღნიშნულ „ო“-ს ქმედებას 113-ე მუხლით ვერ დააკვალიფიცირებდა, ვინაიდან „ო“-მ „ა“-ს გულ-მკერდის არეში სასიკვდილო დაზიანება ახლო მანძილიდან გასროლით მიაყენა, რაც იმის უტყუარი მტკიცებულებაა, რომ „ო“ „ა“-ს სიცოცხლის მოსპობის მიმართ არა ევენტუალური, არამედ პირდაპირი განზრახვით მოქმედებდა.

არა მხოლოდ ქართულ ლიტერატურასა და სასამართლო პრაქტიკაში, არამედ რუს ავტორთა შორისაც მოიპოვა მხარდაჭერა მართებულმა თვალსაზრისმა, რომ აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს გადაცილებით მკვლელობისას სიცოცხლის მოსპობის მიმართ შესაძლებელია დამნაშავე მოქმედებდეს როგორც ევენტუალური, ისე პირდაპირი განზრახვით.¹²¹

26. მ. ტურავა აღნიშნავს, რომ „თუ მაკვალიფიცირებელი გარემოება სუბიექტური შემადგენლობის ან ბრალის ნიშნის წარმოსადგენს, მაშინ მის მიმართ შეცდომა კვალიფიკაციისთვის ირელევანტურია“¹²². ავტორს მისი შეხედულების საილუსტრაციოდ მოყავს ისეთი შემთხვევა, სადაც მოქმედი პირი მსხვერპლის სამსახურებრივ საქმიანობასთან დაკავშირებით მკვლელობის განხორციე-

¹¹⁹ სუსგ, 2004, №1, 105-106.

¹²⁰ სუსგ, 2005, №1, 56-58. უზენაესი სასამართლოს აღნიშნულ გადაწყვეტილებას არ ეთანხმება ი. ხერხეულიძე, ვინაიდან თვლის რომ მოგერიებელს შეექმნა ის რეალური საფრთხე, რომელიც აძლევდა მას თავდამსხმელის სიცოცხლის მოსპობის უფლებას. მაშასადამე, ი. ხერხეულიძის შეხედულებით თავდამცველს არ გადაუცილებია აუცილებელი მოგერიების ფარგლებისთვის. იხ. ხერხეულიძე ი., იქვე, 168-169. უზენაესი სასამართლოს მიერ ქმედების შეფასების საკითხი მართლაც საკამათო შეიძლება იყოს, მაგრამ ამ გადაწყვეტილებაში უფრო მეტად ის არის საინტერესო, რომ აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს გადაცილებით მკვლელობისას ფაქტობრივად შესაძლებლადაა მიჩნეული თავდამსხმელის სიცოცხლის მოსპობისადმი თავდამცველის დამოკიდებულება პირდაპირი განზრახვის სახით.

¹²¹ Уголовное право, Общая и особенная части, 2-е издание, Под общей редакцией Журавлева М.П., и Никулина С.И., М., 2008, 331; Комментарий к уголовному кодексу Российской Федерации, Под ред. Радченко В.И., Михлина А.С., Санкт-Петербург, 2008, 197.

¹²² ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 517.

ლებს მიზნით მოქმედებს და მსხვერპლის პიროვნებაში შეცდომის შედეგად კვდება არა ის, ვისი მოკვლაც სურდა (მოსამართლე), არამედ სხვა (მოსამართლის თანაშემწე). მსხვერპლის სამსახურებრივ საქმიანობასთან დაკავშირებით მკვლელობა წარმოადგენს შურისძიების მოტივით მკვლელობის კერძო შემთხვევას¹²³.

სარეცენზიო წიგნის ავტორის მსჯელობა შეიცავს უზუსტობას, ვინაიდან მას მსხვერპლის პიროვნებაში შეცდომა, როგორც ჩანს, მოტივში შეცდომად მიაჩნია და რაც მთავარია შეცდომა სუბიექტურ ნიშნებთან მიმართებით არა თუ ირელევანტური, არამედ შეუძლებელია. აქ მნიშვნელობა არ აქვს იმას, სუბიექტური ნიშანი ქმედების ძირითადი შემადგენლობის ნიშანია, მაკვალიფიცირებელი თუ მაპრივილეგირებელი გარემოება. ქართულ სისხლის სამართალში სხვა ავტორებმაც გამოთქვეს მოსაზრება რომ თითქოს მოტივში შეცდომა დასაშვები იყოს, მაგრამ ეს არ შეესაბამება სინამდვილეს. მართალია, გერმანულ იურიდიულ ლიტერატურაში გამოიყენება სპეციალური ტერმინი – „Motivrrtum“, თუმცა ვხვდებით მის არაერთგვაროვან ინტერპრეტაციას. აღნიშნული ტერმინი გერმანულ-ქართულ იურიდიულ ლექსიკონში განმარტებულია როგორც „შეცდომა მოტივებში“¹²⁴, მაგრამ ასეთი განმარტება არასწორია და სათანადოდ ვერ გამოხატავს მოვლენის არსს.

შეუძლებელია ადამიანმა შეცდომა მოტივში ან სხვა სუბიექტურ ნიშანში დაუშვას. მოქმედმა პირმა შეცდომა შეიძლება დაუშვას იმ ფაქტორებში, რომელიც მოტივაციის პროცესში მონაწილეობს და ხელს უწყობს არასწორი მოტივის ჩამოყალიბებას. მაგალითად, „ა“-ს მიაწოდეს ცრუ ინფორმაცია და დააჯერეს, რომ მას სახლი დაუნვა „ბ“-მ, რის საფუძველზეც „ა“-ს შურისძიების მოტივი ჩამოუყალიბდა „ბ“-ს მიმართ. მოცემულ შემთხვევაში სახეზეა შეცდომა მოტივაციის პროცესში. ამ შეცდომას საფუძველად უდევს მიწოდებული ცრუ ინფორმაცია. შესაბამისად, სწორად უნდა ჩაითვალოს ტერმინი „Motivrrtum“ ის გაგება, რომელშიც მოიაზრება ქმედების ყალბი მოტივაცია¹²⁵. მოტივაციის პროცესში დაშვებული შეცდომა არ იძლევა „მოტივში შეცდომაზე“ საუბრის საფუძველს, ვინაიდან მოტივი და მოტივაცია არ არის ერთი და იგივე. მოტივი მოტივაციის შედეგად ყალიბდება. მოტივის ჩამოყალიბებას, რომელიც ნებისმიერი მოქმედების საფუძველია, წინ უძღვის მოტივაციის პროცესი¹²⁶. შეცდომის დაშვებას სწორედ ამ პროცესში შეიძლება ჰქონდეს ადგილი. მოტივში შეცდომა მაშინ იქნებოდა დასაშვები, თუ მოქმედ პირს ეცოდინებოდა, რომ იმოქმედა შურისძიების მოტივით, მაშინ როცა ქმედებას სხვა მოტივი ედო საფუძველად. ასეთი რამ შეუძლებელია. ვერავინ ვერ იტყვის, რომ „ეგონა მოქმედებდა შურისძიების მოტივით, მაგრამ ქმედება განუხორციელებია მაღლიერების ან სიბრალულის მოტივით“. არასწორი, ყალბი მოტივის ჩამოყალიბება არ ნიშნავს „მოტივში შეცდომას“.

მოტივში შეცდომას არ ექნება ადგილი ასევე მაშინ, როცა მოქმედი პირი ვერ აღწევს თავის სანადელს. მაგალითად, ქმედება განხორციელდა გამორჩენის მისაღებად, ანგარების მოტივით, მაგრამ მოქმედმა პირმა ვერ შეძლო გამორჩენის მიღება. თუ მოქმედმა პირმა ანგარების მოტივით განიზრახა „ა“-ს მოკვლა, მაგრამ შეცდომა დაუშვა მსხვერპლის პიროვნებაში და მოკლა „ბ“, რის გამოც ვერ შეძლო გამორჩენის მიღება, მიუხედავად იმისა, რომ მოქმედმა მიზანს ვერ მიაღწია, ქმედება მაინც ანგარების მოტივით განხორციელებული რჩება. მოცემულ შემთხვევაში მოქმედი პი-

¹²³ მკვლელობა შურისძიების მოტივით ისჯება 108-ე მუხლით, მაგრამ თუ ეს არის დაკავშირებული მსხვერპლის სამსახურებრივ საქმიანობასთან, ქმედება 109-ე მუხლით კვალიფიცირდება.

¹²⁴ გაბრიელი გ., კალანდაძე ლ., მანჯგალაძე მ., მივრიაული რ., პაპუაშვილი შ., ფხაკაძე ქ., ჩაჩანიძე ე., ხუჭუან., იურიდიული ლექსიკონი, გერმანულ-ქართული, ქართულ-გერმანული, თბ., 2012, 171.

¹²⁵ Baumann U., Weber U., Mitsch W., Eisele J., Strafrecht, Allgemeiner Teil, Lehrbuch, 12. Auflage, Bielefeld, 2016, 279, §11 Rn. 85.

¹²⁶ უზნაძე დ., ზოგადი ფსიქოლოგია, თბ., 2006, 207 და შემდეგ.

რის მიერ დაშვებული შეცდომა ეხება არა მოტივს, არამედ მსხვერპლს. მსხვერპლის პიროვნებაში შეცდომა და მიზნის მიუღწევლობა ქმედების მოტივს მაინც არ ცვლის და არ იძლევა „მოტივში შეცდომაზე“ საუბრის საფუძველს.

იდეურად წარმოსახული შედეგის მიუღწევლობა არ შეიძლება „მოტივში შეცდომა“ მივიჩნიოთ. განსხვავებულად წყდება საკითხი ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ნიშნებთან დაკავშირებით. მაშინ როცა ქმედების შემადგენლობის ისეთ სუბიექტურ ნიშნებში, როგორც მიზანი და მოტივია, შეცდომა დაუშვებელია, იგი სავსებით შესაძლებელია ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ნიშნებთან მიმართებით. მოქმედმა პირმა შეიძლება შეცდომა დაუშვას, მაგალითად მსხვერპლის პიროვნებაში, მიზეზობრივი კავშირის განვითარებაში, დანაშაულის იარაღში.

27. ადრე ქართულ სისხლის სამართალში ტერმინი ობიექტური შერაცხვა სხვა მნიშვნელობით გამოიყენებოდა, ბრალის გარეშე პასუხისმგებლობის გამოსახატად. თანამედროვე სისხლის სამართალში აღნიშნულმა ტერმინმა სხვა მნიშვნელობა შეიძინა და იგი გამოიყენება ქმედების ობიექტური შემადგენლობის დაუნერელი, ნორმატიული ნიშნის აღსანიშნავად, რომელიც შედეგიან დელიქტებში დგინდება მიზეზობრივი კავშირის დადგენის შემდეგ. ობიექტური შერაცხვის მოძღვრებას არ აღიარებს ქართული სისხლის სამართლის კანონმდებლობა და შედეგის ობიექტური შერაცხვის საკითხი წყდება მიზეზობრიობის ეტაპზე (მე-8 მუხ.). მიუხედავად ამისა, სარეცენზიო მონოგრაფიის ავტორი ობიექტური შერაცხვის მოძღვრებას უჭერს მხარს და თვლის, რომ დასახელებული მოძღვრება ცალკეულ შემთხვევებში გვთავაზობს საკითხის გადანყვეტის უფრო მართებულ გზას.

ვინაიდან ობიექტური შერაცხვის მოძღვრება ობიექტურ შერაცხვას ნორმატიულ, შეფასებით კატეგორიად წარმოგვიდგენს, შედეგის შერაცხვისთვის მოითხოვს ქმედების სამართლებრივ შეფასებას. ქმედების შეფასებას მიზეზობრიობის დადგენის აუცილებელ წინაპირობად წარმოგვიდგენს ის მეცნიერებიც, რომლებიც არ არიან ობიექტური შერაცხვის მოძღვრების წარმომადგენლები, მაგრამ თუ მიზეზობრივი კავშირის დადგენა მოითხოვს სისხლისსამართლებრივად მნიშვნელოვან ქმედებას, ობიექტური შერაცხვის მოძღვრება შედეგის ობიექტურად შერაცხვისთვის მოითხოვს არა მხოლოდ სისხლისსამართლებრივად რელევანტურ, არამედ სისხლისსამართლებრივად დასაძრახ ქმედებას. თუ ქმედება სამართლებრივად არ არის დასაძრახი, შედეგის ობიექტური შერაცხვა გამოირიცხება. სარეცენზიო წიგნის ავტორიც, რომელიც ობიექტური შერაცხვის მოძღვრების მხარდამჭერია, ნებადართულ და სისხლისსამართლებრივად დასაძრახ რისკებს შორის დიფერენციაციას ახდენს ობიექტური შერაცხვის ეტაპზე¹²⁷, რომელსაც ქმედების ობიექტური შემადგენლობის დაუნერელ, ნორმატიულ ნიშნად განიხილავს.

სისხლისსამართლებრივად დასაძრახი და ნებადართული რისკების ქმედების შემადგენლობის ეტაპზე დიფერენცირება საკამათოა დანაშაულის სამნიშნოვანი სისტემის და ქართული სისხლის სამართლის კანონმდებლობის გათვალისწინებით, ვინაიდან დანაშაულის სამნიშნოვან სისტემაში მართლწინააღმდეგობა მეორე ადგილს იკავებს ქმედების შემადგენლობის შემდეგ. იმის დადგენა არის თუ არა ქმედებით შექმნილი რისკი სისხლისსამართლებრივად დასაძრახი არ შეიძლება წინ უსწრებდეს მართლწინააღმდეგობის დადგენას. გარდა ამისა, გასათვალისწინებელია, რომ მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავ გარემოებათა სისტემაში ერთ-ერთია მართლზომიერი რისკი (31-ე მუხ.). თუ ქმედება მართლზომიერი რისკის ვითარებაში განხორციელდა, მართლზომიერი რისკი არ შეიძლება სისხლისსამართლებრივად დასაძრახად მივიჩნიოთ. ქმედება მართლზომიერი რისკის ფარგლებში განხორციელებულად რომ ჩაითვალოს, აუცილებელია ქმედება საზოგადოებრივად სასარგებლო მიზნის მისაღწევად იყოს განხორციელებული. მაგრამ, როგორ შეიძლება სის-

¹²⁷ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 553.

ხლისსამართლებრივად დასაძრახი ვუნოდოთ რისკის შექმნას, თუ ის საზოგადოებრივად სასარგებლო მიზნის მიღწევას ემსახურება? მართლზომიერი რისკი გამორიცხავს მართლწინააღმდეგობას და არა ქმედების შემადგენლობას, რაც იმას ნიშნავს, რომ თუ სამართლებრივი სიკეთე მართლზომიერი რისკის ვითარებაში იქნა ხელყოფილი, ქმედება მართლზომიერიც იქნება და სისხლისსამართლებრივად დასაძრახიც, რაც ალოგიკურია.

მართლზომიერი რისკი, ქართულისგან განსხვავებით, გერმანულ სისხლის სამართლის კოდექსში არ არის გათვალისწინებული, მაგრამ იურიდიულ ლიტერატურაში იგი განხილულია როგორც პასუხისმგებლობის გამომრიცხველი ერთ-ერთი გარემოება.¹²⁸ ობიექტური შერაცხვის მოძღვრების მხარდამჭერი გერმანელი მეცნიერები მართლზომიერ რისკზე აღნიშნავენ, რომ იგი ნაწილობრივ მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოებაა, ვინაიდან მართლზომიერი რისკის პირობებში ადგილი აქვს უსაფრთხოების ზომების დაცვას და ამასთან ერთად, აღნიშნული გარემოება ობიექტურ შერაცხვას, როგორც ქმედების შემადგენლობის ნიშანს გამორიცხავს, რის გამოც, ქმედების ობიექტური შემადგენლობა არ არის განხორციელებული.¹²⁹

როგორც ზემოაღნიშნული მსჯელობიდან იკვეთება, ცალკეულ გერმანულ ავტორთა თვალსაზრისით, მართლზომიერი რისკი ორმაგი ბუნებისაა, რომელიც მიიჩნევა როგორც მართლწინააღმდეგობის, ისე შედეგის ობიექტური შერაცხვის გამომრიცხავ გარემოებად, მაგრამ რამდენად მართებულად შეიძლება ჩაითვალოს საკითხის ასეთი გადანყვება? თუ ქმედების შემადგენლობა გამორიცხა, რა აუცილებლობას წარმოადგენს ქმედების მართლზომიერებაზე დამატებით საკითხის დასმა. ქმედების შემადგენლობის გამორიცხვა განა იმას არ ნიშნავს, რომ ქმედება მართლზომიერია? ქმედების შემადგენლობაში ობიექტური შერაცხვის სახით ისეთი ნორმატიული ნიშნის შემოტანა, რომლის გამომრიცხავ გარემოებადაც მიიჩნევა მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავი გარემოება, ქმნის ქმედების შემადგენლობის ნორმატივიზაციის საფრთხეს, რის შედეგადაც ქმედების შემადგენლობა აღარ წარმოგვიდგება როგორც მსჯელობა მხოლოდ ფაქტობრივ გარემოებებზე. აღნიშნულის შედეგად ქმედების შემადგენლობა უკვე არ არის მხოლოდ შეფასების საგანი, არამედ შეიცავს შეფასებასაც, ვინაიდან ქმედების შემადგენლობით გათვალისწინებული ქმედების განხორციელება, ობიექტური შერაცხვის მოძღვრების მიხედვით, გულისხმობს სამართლებრივად დასაძრახი ქმედების განხორციელებას, რაც წარმოშობს კითხვას, სად გადის ზღვარი ქმედების შემადგენლობასა და მართლწინააღმდეგობას შორის?

28. სარეცენზიო ნიგნში მიზეზობრივი კავშირის კლასიკური მოძღვრება გაკრიტიკებულია და ამის ერთ-ერთ მიზეზად სახელდება ის, რომ კლასიკური მოძღვრება შედეგის ობიექტურად შერაცხვის საკითხს ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ეტაპზე წყვეტს იმის გათვალისწინებით, თუ როგორი დამოკიდებულება ჰქონდა მოქმედ პირს შედეგისადმი¹³⁰. თუმცა, სუბიექტური მომენტის გათვალისწინების გარეშე შედეგის ობიექტურად შერაცხვის საკითხს ვერც ობიექტური შერაცხვის მოძღვრების წარმომადგენლები წყვეტენ, მიუხედავად იმისა, რომ ობიექტური შერაცხვა ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ნორმატიულ, დაუნერულ ნიშნად განიხილება. ამაზე მიუთითებს თუნდაც ის, რომ აღნიშნული მოძღვრების წარმომადგენლები მართლზომიერ რისკს განიხილავენ როგორც მართლწინააღმდეგობის, ისე ობიექტური შერაცხვის გამომრიცხველ გარემოებად. ხოლო მართლზომიერი რისკი გულისხმობს განსაზღვრული მიზნით მოქმედებას. ქმედება ვერ ჩაითვლება მართლზომიერი რისკის ვითარებაში განხორციელებულად, თუ მოქმედი პირი არ მოქმე-

¹²⁸ Heinrich B., *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 3. Auflage, Stuttgart, 2012, 235, Rn. 518.

¹²⁹ იქვე, 96 Rn. 245, 235 Rn. 518; Roxin C., *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, Band I, München, 2006, 382, § 11 Rn. 65.

¹³⁰ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 559, 219.

დებდა საზოგადოებისთვის სასარგებლო მიზნით. გარდა ამისა, მიზეზობრიობიდან არსებითი გადახრის შემთხვევაში, როცა მიზეზობრიობა იმ მიმართულებით არ ვითარდება, როგორც დამნაშავეს წარმოდგინა, ობიექტური შერაცხვის მოძღვრებითაც, შედეგის ობიექტური შერაცხვა გამოირიცხება და დამნაშავე პასუხს აგებს მხოლოდ დანაშაულის მცდელობისთვის, რაც ნათლად მიუთითებს სუბიექტური მომენტის მნიშვნელობაზე შედეგის ობიექტურად შერაცხვისთვის. მართალია მიზეზობრივი კავშირი ობიექტური ნიშანია, შედეგის ობიექტურად შერაცხვის საკითხი ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ფარგლებში წყდება, განზრახვა კი სუბიექტურ ნიშანს წარმოადგენს, მაგრამ როგორც ჩანს, ცალკეულ შემთხვევებში (და არა ყოველთვის)¹³¹ სუბიექტური მომენტი განსაზღვრავს ობიექტური ნიშნის არსებობას. ცალკეულ შემთხვევაში სუბიექტური მომენტი განსაზღვრავს ქმედების სისხლისსამართლებრივ რელევანტობასა და სოციალურ არაადექვატურობასაც. სისხლისსამართლებრივად არარელევანტური და სოციალურად ადექვატური ქმედება დანაშაულის მომზადებისგან შეიძლება გაიმიჯნოს სწორედ მოქმედი პირის მიზნის გათვალისწინებით. დანის ან რაიმე სხვა სახის იარაღის შექმნა მაშინ ითვლება დანაშაულის მომზადებად, როდესაც ის კონკრეტული დანაშაულის ჩადენის მიზნით არის განხორციელებული, მაგრამ მართლზომიერი მიზნით იგივე ქმედების განხორციელება არ ქმნის დანაშაულის მომზადების შემადგენლობას. ქმედება არის ის ობიექტური ნიშანი, რომელიც მიზეზობრივი კავშირის დასადგენად მნიშვნელოვან წინაპირობას წარმოადგენს. იმისთვის, რომ დადგინდეს მიზეზობრივი კავშირი, უნდა იყოს განხორციელებული ქმედება სისხლისსამართლებრივი გაგებით. თუ ქმედების სისხლისსამართლებრივი მნიშვნელობის დასადგენად მნიშვნელოვანია სუბიექტური მომენტის გათვალისწინება, ეს იმას ნიშნავს, რომ მისი მნიშვნელობა დიდია მიზეზობრიობის დასადგენად და შედეგის ობიექტურად შერაცხვისთვის. ყოველივე აღნიშნული კარგად წარმოაჩენს თუ რამდენად უნაყოფოა მიზეზობრიობის დასადგენად და შედეგის ობიექტურად შერაცხვისთვის სუბიექტური მომენტის მნიშვნელობის უარყოფა.

29. გაუფრთხილებლობაზე ადრე გაბატონებული დოქტრინით, წინდახედულობის დარღვევა წარმოადგენდა ბრალის ელემენტს, ხოლო გაუფრთხილებლობა განიხილებოდა მხოლოდ ბრალის ფორმად. ქმედების ფინალური და სოციალური მოძღვრების მიხედვით, გაუფრთხილებლობა არ არის ბრალის ფორმა, არამედ ქმედების შემადგენლობის ელემენტი. შესაბამისად, წინდახედულობის ნორმის ობიექტური დარღვევა გაუფრთხილებლობით დანაშაულში, აღნიშნული თეორიების მიხედვით, ქმედების შემადგენლობის ნიშანია.¹³² ამავე მოსაზრებას იზიარებს სარეცენზიო წიგნის ავტორიც¹³³. წინდახედულობის ნორმის ობიექტური დარღვევისგან განასხვავებენ წინდახედულობის ინდივიდუალურ დარღვევას, რომელიც მოწმდება არა ქმედების შემადგენლობის ფარგლებში, არამედ ბრალის ეტაპზე¹³⁴.

განზრახვის და გაუფრთხილებლობის ქმედების შემადგენლობაში გადატანით ფინალური თეორიის წარმომადგენლებს სურდათ ბრალი წმინდა შეფასებით ცნებად ექციათ. ფინალური თეორიის მიხედვით, თუ ბრალი შეფასებას გულისხმობს, ქმედება შეფასების საგანია. მაგრამ, ჩნდება კითხვა, რამდენად შესაძლებელია, შეფასებისგან ნეიტრალური იყოს ქმედება, რომელიც ინვესს წინდახედულობის თუნდაც ობიექტურ დარღვევას? წინდახედულობის ობიექტური დარღვევა უკვე

¹³¹ ობიექტური ნიშნის არსებობას სუბიექტური ნიშანი არ განსაზღვრავს განსაკუთრებით გაუფრთხილებლობით დანაშაულებში.

¹³² *Baumann U., Weber U., Mitsch W., Strafrecht, Allgemeiner Teil, Lehrbuch, 11. Auflage, Bielefeld, 2003, 528-529, §22 Rn. 19-22.*

¹³³ *ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 559, 563.*

¹³⁴ იქვე, 563.

განსაზღვრულ შეფასებას გულისხმობს. თუ ქმედების შემადგენლობის ეტაპზე გაირკვა, რომ ადგილი ჰქონდა წინდახედულობის ნორმის ობიექტურ დარღვევას, ხომ არ ნიშნავს რომ ამავდროულად ქმედების მართლწინააღმდეგობაც დადგინდა?

მაშინ როდესაც განზრახვა შეფასებისგან ნეიტრალური ცნებაა და შეფასების საგანია, გაუფრთხილებლობა (თუნდაც ე. წ. ობიექტური გაუფრთხილებლობა) უარყოფით შეფასებას გულისხმობს. არ არსებობს დადებითი გაუფრთხილებლობა¹³⁵. გაუფრთხილებლობა ყოველთვის ნიშნავს იმას, რომ სუბიექტმა დაარღვია სწორი მოქმედების ნორმა¹³⁶.

თუ წინდახედულობის ნორმის ობიექტურ დარღვევას ქმედების შემადგენლობის, ხოლო წინდახედულობის ნორმის დარღვევის თავიდან აცილების შესაძლებლობას ბრალის ეტაპზე დავადგენთ, რა არის ის, რაც მართლწინააღმდეგობის ეტაპზე დგინდება, როცა ქმედება განუზრახველად და განხორციელებული?

წინდახედულობის ნორმის ობიექტური დარღვევა უნდა დადგინდეს არა ქმედების შემადგენლობის, არამედ მართლწინააღმდეგობის ეტაპზე. წინდახედულობის ნორმის ობიექტური დარღვევის დადგენით ფაქტობრივად ვადგენთ ქმედების მართლწინააღმდეგობას.¹³⁷ ქმედების შემადგენლობის დონეზე უნდა დადგინდეს არა წინდახედულობის ნორმის ობიექტური დარღვევა, არამედ ადამიანი მოქმედებდა განზრახ, თუ განზრახვის გარეშე (განუზრახველად). თუ მართლწინააღმდეგობა და ბრალი შეფასებას გულისხმობს, ქმედება, რომელიც სსკ-ით გათვალისწინებული ქმედების შემადგენლობის ნიშანია, შეფასებისგან ნეიტრალურია და იგი ჯერ კიდევ შეფასებას მოითხოვს.

30. საქართველოს სსკ-ის მე-8 მუხლში კანონმდებელი განსაზღვრავს თუ როდის უნდა დადგინდეს მიზეზობრივი კავშირი და რა კრიტერიუმების არსებობაა საჭირო ქმედებასა და შედეგს შორის მიზეზობრივი კავშირის დასადგენად. ერთ-ერთ ასეთ კრიტერიუმს წარმოადგენს შედეგის თავიდან აცილების შესაძლებლობა, რომელიც მონოგრაფიაში განხილულია შედეგის ობიექტურად შერაცხვის გამომრიცხავ გარემოებად¹³⁸. თუ შედეგის თავიდან აცილების შესაძლებლობა მოქმედ პირს არ ჰქონდა, ბუნებრივია, შედეგი ობიექტურად ვერ შეერაცხება, მაგრამ ეს საკითხი ქართული სისხლის სამართლის კანონმდებლობის მიხედვით უნდა გადაწყდეს მიზეზობრივი კავშირის დადგენის ეტაპზე, როგორც მიზეზობრიობის გამომრიცხავი გარემოება. აქვე უნდა ითქვას ისიც, რომ ობიექტური შერაცხვის მოძღვრებას საქართველოს სსკ არ აღიარებს. საკითხის გადაწყვეტა რომც მოხდეს აღნიშნული მოძღვრების მიხედვით, იმის დადგენა, შეეძლო თუ არა მოქმედ პირს შედეგის თავიდან აცილება, მაინც მიზეზობრიობის ფარგლებში უნდა მოხდეს. თუ მიზეზობრივი კავშირი გამოირიცხა, შედეგის ობიექტურად შერაცხვა ისედაც გამოირიცხება, ვინაიდან ობიექტური შერაცხვის მოძღვრებით, ობიექტური შერაცხვა მიზეზობრივი კავშირის დადგენის შემდეგ დგინდება.

31. სარეცენზიო წიგნში ავტორს ობიექტური შერაცხვის გამორიცხვის შემთხვევად მოყვანილი აქვს ისეთი მაგალითები, სადაც რეალურად საკითხის გადაწყვეტა უნდა მოხდეს უფრო ადრეულ, მიზეზობრიობის ეტაპზე. მაგალითად, „სატვირთო ავტომანქანის მძღოლმა ველოსიპედის გასწრების დროს არ დაიცვა დადგენილი დისტანცია, რა დროსაც ველოსიპედისტი ჩაუვარდა ავტომანქანას და ადგილზევე გარდაიცვალა. ველოსიპედისტი ისეთი მთვრალი იყო, რომ მძღოლის მიერ

¹³⁵ *გამყრელიძე ო.*, შერაცხვის პრობლემა სისხლის სამართალში და ბრალის ნორმატიული ცნების დასაბუთების ცდა, წიგნში: სისხლის სამართლის კანონმდებლობის რეფორმისა და თანამედროვე კრიმინოლოგიის პრობლემები, თამაზ შავგულიძის 75-ე წლის იუბილისადმი მიძღვნილი კრებული, თბ., 2006, 43.

¹³⁶ *ნერეთელი თ.*, ფინალური თეორია ბურჟუაზიულ სისხლის სამართალში და მისი კრიტიკა, „საბჭოთა სამართალი“, 1966, №2, 36.

¹³⁷ *Baumann U., Weber U., Mitsch W.*, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Lehrbuch, 11. Auflage, Bielefeld, 2003, 528-530, §22 Rn. 26.

¹³⁸ *ტურავა მ.*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 569-570.

წინდახედულობის ნორმის დაცვის შემთხვევაშიც, ალბათობის მაღალი ხარისხით, მაინც ავტომატურად განიხილავს ობიექტური შერაცხვის გამოორიცხვის შემთხვევად, მიუხედავად იმისა, რომ დადგენილი წესების დაცვის შემთხვევაშიც არ დგინდება შედეგის თავიდან აცილების შესაძლებლობა. საყურადღებოა ის, რომ ავტორი მოცემულ შემთხვევაში გამოორიცხავს ურთიერთკავშირს წინდახედულობის დარღვევასა და დამდგარ შედეგს შორის¹³⁹.

მე-8 მუხლის მე-3 ნაწილში მიზეზობრიობასთან დაკავშირებით კანონმდებელი მიუთითებს, რომ ქმედება მაშინ ჩაითვლება მართლსაწინააღმდეგო შედეგის განხორციელების აუცილებელ პირობად, როდესაც პირს ჰქონდა შედეგის თავიდან აცილების შესაძლებლობა. მართალია, კანონმდებელი მე-8 მუხლის მე-3 ნაწილში უმოქმედობის მიზეზობრიობაზე ამახვილებს ყურადღებას, მაგრამ თუ შედეგის თავიდან აცილების შესაძლებლობის არარსებობა უმოქმედობის დროს გამოორიცხავს მიზეზობრივ კავშირს, იგი უნდა გამოირიცხოს მოქმედების დროსაც. ამაზე მიუთითებს იმავე მუხლის მე-2 ნაწილში ასახული საკანონმდებლო დებულება, რომლის შესაბამისადაც, მიზეზობრივი კავშირი არსებობს მაშინ, როდესაც ქმედება წარმოადგენდა მართლსაწინააღმდეგო შედეგის აუცილებელ პირობას, ურომლისოდაც შედეგი არ განხორციელდებოდა. თუ შედეგის თავიდან აცილება შეუძლებელი იყო, ნიშნავს, რომ ქმედება არ წარმოადგენს იმ აუცილებელ პირობას, რომლის გარეშეც შედეგი არ დადგებოდა, მიუხედავად იმისა, საქმე ეხება აქტიურ მოქმედებას, თუ უმოქმედობას. თუ არ დგინდება შედეგის თავიდან აცილების შესაძლებლობა და გამოირიცხება ურთიერთკავშირი ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის, არ გვაქვს საფუძველი, არ გამოვრიცხოთ მიზეზობრიობა ქმედებასა და შედეგს შორის.

32. სისხლის სამართლის მეცნიერებაში, დელიქტების კლასიფიკაციაში ერთ-ერთ სახეს წარმოადგენს განზრახვა-გაუფრთხილებლობის კომბინაციით განხორციელებული დელიქტები, სადაც ქმედება განზრახვა განხორციელებული, ხოლო შედეგისადმი არსებობს გაუფრთხილებლობითი დამოკიდებულება. განზრახვა-გაუფრთხილებლობის კომბინაციითაა განხორციელებული შედეგით კვალიფიცირებული დელიქტები, სადაც გაუფრთხილებლობითი, თანამდევრი შედეგი წარმოადგენს მაკვალიფიცირებელ, პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებას. თუმცა, სარეცენზიო წიგნში გამოთქმული მოსაზრებით, განზრახვა-გაუფრთხილებლობის კომბინაცია შეიძლება წარმოადგენილი იყოს არა მხოლოდ კვალიფიცირებულ, არამედ ქმედების ძირითად შემადგენლობებშიც¹⁴¹. ავტორი ერთმანეთისგან მიჯნავს განზრახვა-გაუფრთხილებლობის კომბინაციის ორ შემთხვევას: ქმედების შემადგენლობის დამაფუძნებელი და ქმედების შემადგენლობის დამამძიმებელი¹⁴². აღნიშნული მოსაზრება, ქმედების ძირითადი შემადგენლობის ფარგლებში განზრახვა-გაუფრთხილებლობის კომბინაციაზე საუბარი საკამათოა, ვინაიდან არ გამომდინარეობს განზრახვის და გაუფრთხილებლობის განსაზღვრებიდან.

თ. წერეთლის მართებული პოზიციით, შედეგიან ანუ ე. წ. მატერიალურ დანაშაულებში არ შეიძლება ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ცალკე დადგენა ქმედების მიმართ და ცალკე შედეგის მიმართ.¹⁴³ წინააღმდეგ შემთხვევაში შეუძლებელი გახდებოდა განზრახვისა და გაუფრთხილებლობის გამიჯვნა. ქმედება განზრახვა ჩადენილი თუ გაუფრთხილებლობით, შედეგიან დელიქტებში, სწორედ ძირითადი შემადგენლობით გათვალისწინებული შედეგისადმი დამოკიდებულებით განი-

¹³⁹ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 574-575.

¹⁴⁰ იქვე, 575.

¹⁴¹ იქვე, 603.

¹⁴² იქვე, 602.

¹⁴³ წერეთელი თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, II ტომი, თბ., 2007, 44.

საზღვრება. საქართველოს სსკ-ის მე-9 მუხლის თანახმად, ქმედება განზრახვითაა ჩადენილი, თუ პირს გაცნობიერებული ჰქონდა თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებდა მართლწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას და სურდა ეს შედეგი, ანდა ითვალისწინებდა ასეთი შედეგის განხორციელების გარდაუვალობას (პირდაპირი განზრახვა) ან კიდევ არ სურდა ეს შედეგი, მაგრამ შეგნებულად უშვებდა ან გულგრილად ეკიდებოდა მის დადგომას (არაპირდაპირი განზრახვა). როგორც აღნიშნული დეფინიციიდან ირკვევა, იმის დასადგენად, დანაშაული არის თუ არა განზრახ ჩადენილი, სათვალავში იღებენ მოქმედი პირის შედეგისადმი დამოკიდებულებას.

გაუფრთხილებლობით ძირითად შემადგენლობაში შეიძლება წარმოდგენილი იყოს შეგნებული და არა განზრახი ქმედება. განზრახი ქმედება შედეგიან დელიქტებში გულისხმობს არა მხოლოდ შეგნებულ ქმედებას, არამედ შედეგისაკენ ქმედების შეგნებულ წარმართვასაც. ერთმანეთთან არ უნდა გავაიგივოთ შეგნებული და განზრახი ქმედება. განზრახი ქმედება ყოველთვის გულისხმობს შეგნებულ ქმედებას, მაგრამ შეგნებული ქმედება არ უდრის განზრახ ქმედებას.¹⁴⁴ საქართველოს სსკ-ის 276-ე მუხლის მეორე ნაწილით ისჯება ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესის დარღვევა იმის მიერ ვინც სატრანსპორტო საშუალებას მართავს, თუ მან ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე დაზიანება გამოიწვია. აღნიშნული დანაშაული გაუფრთხილებლობით დანაშაულს წარმოადგენს, ვინაიდან შედეგის მიმართ დამნაშავეს გაუფრთხილებლობითი დამოკიდებულება უნდა გააჩნდეს ქმედება სსკ-ის 276-ე მუხლის მეორე ნაწილით რომ დაკვალიფიცირდეს. სატრანსპორტო დანაშაული, გამონაკლისი შემთხვევების გარდა, ზოგადადაც, თავისი ბუნებით, გაუფრთხილებლობითი დელიქტია.¹⁴⁵ მიუხედავად იმისა, რომ დანაშაული გაუფრთხილებლობითაა ჩადენილი, იგი მოიცავს შეგნებულ ქმედებასაც. კერძოდ, ავტომანქანის მართვა შეგნებული ქმედებაა, მაგრამ რამდენადაც, ეს შეგნებული ქმედება შედეგისკენ-ჯანმრთელობის დაზიანებისკენ-შეგნებულად არ არის მიმართული, ქმედება არ ითვლება განზრახ განხორციელებულად. უფრო მეტიც, ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების წესი შეიძლება დაირღვეს შეგნებულადაც და შეუგნებლადაც, მაგრამ ეს გარემოება ვერ აქცევს საქართველოს სსკ-ის 276-ე მუხლის მეორე ნაწილით გათვალისწინებულ შემადგენლობას ისეთ შემადგენლობად, სადაც წარმოდგენილი იქნება როგორც განზრახვა, ისე გაუფრთხილებლობაც. ჯერ კიდევ საბჭოურ სისხლის სამართლის ლიტერატურაში გამოითქვა მოსაზრება, რომ მოძრაობის უსაფრთხოების წესების დარღვევა განსხვავდება სხვა შემადგენლობებისაგან იმით, რომ ფსიქიკური დამოკიდებულება ქმედებისა და შედეგისადმი განსხვავებულია და აღნიშნულ დანაშაულს გააჩნია რთული სუბიექტური მხარე, ეგრეთ წოდებული ბრალის ორმაგი ანუ შერეული ფორმა.¹⁴⁶ აღნიშნული დებულება სავსებით სამართლიანად იქნა გაკრიტიკებული.¹⁴⁷ განზრახვისა და გაუფრთხილებლობის კომბინაცია იქ უნდა ვეძიოთ,

¹⁴⁴ ნაჭყებია გ., დანაშაული ბრალის ორი ფორმით, „სამართლის ჟურნალი“, 2009, №1, 29.

¹⁴⁵ ბაბილაშვილი ჯ., სატრანსპორტო დანაშაულის პრობლემები და სასამართლო პრაქტიკა, თბ., 2004, 156.

¹⁴⁶ ტყეშელიძე გ., პასუხისმგებლობა დანაშაულთა ერთობლიობისათვის, თბ., 1965, 21; ცუცქერიძე გ., სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა მოძრაობის უსაფრთხოებისა და ტრანსპორტის ექსპლუატაციის წესების დარღვევისათვის, თბ., 1971, 135-136.

¹⁴⁷ გამყრელიძე ო., პასუხისმგებლობა დანაშაულთა ერთობლიობისათვის, „საბჭოთა სამართალი“, 1966, №6, 85-86; უგრეხელიძე მ., შერეული ანუ ორმაგი ბრალი სისხლის სამართალში, „მაცნე“, ფილოსოფიის, ფსიქოლოგიის, ეკონომიკისა და სამართლის სერია, 1971, №1, 160-161; უგრეხელიძე მ., ბრალის შერეული ანუ ორმაგი ფორმის შესახებ, „საბჭოთა სამართალი“, 1980, №1, 33-34; უგრეხელიძე მ., ბრალი საფრთხის დელიქტებში, თბ., 1982, 42; კობიაშვილი უ., ორმაგი ანუ შერეული ბრალის საკითხისათვის, „საბჭოთა სამართალი“, 1969, №3, 14-15; ბაბილაშვილი ჯ., სატრანსპორტო დანაშაულის პრობლემები და სასამართლო პრაქტიკა, თბ., 2004, 152.

სადაც ერთზე მეტი შედეგი დადგა.¹⁴⁸ განზრახვა-გაუფრთხილებლობის კომბინაციისას შეიძლება მხოლოდ ერთი შედეგიც გვექონდეს, მაგრამ ცალკე აღებული ქმედება, დამოუკიდებელ, ძირითად შემადგენლობას უნდა ქმნიდეს. თუ ჩვენ განზრახვა-გაუფრთხილებლობის კომბინაციას შესაძლებლად ჩავთვლით საქართველოს სსკ-ის 276-ე მუხლის მეორე ნაწილით გათვალისწინებულ შემადგენლობაში, მაშინ განზრახვა-გაუფრთხილებლობის კომბინაციით განხორციელებულად უნდა ვცნოთ თვითიმედოვნებისა და დაუდევრობის ყველა ის შემთხვევა, როდესაც მოქმედება შეგნებულადაა ჩადენილი, ხოლო შედეგი არაცნობიერად. ეს კი გაუფრთხილებლობის საკანონმდებლო განსაზღვრებას ეწინააღმდეგება.¹⁴⁹

მოდრაობის უსაფრთხოების წესების დარღვევის მსგავსად უნდა გადაწყდეს საქმე მაშინაც, როცა ტყეში ცეცხლის დანთების შემდეგ უსაფრთხოების წესების დარღვევას ტყეში ხანძრის გაჩენა მოჰყვება. ცეცხლის დანთება, მართალია, შეგნებული ქმედებაა, მაგრამ იგი არ შეიძლება ჩაითვალოს განზრახ ქმედებად, რამდენადაც ცეცხლის დანთება მოხდა არა ტყეში ხანძრის გაჩენის, არამედ გათბობის მიზნით. ტყეში ცეცხლის დანთება იმ შემთხვევაში ჩაითვლებოდა განზრახ ქმედებად თუ მოქმედი პირის მიზანი მიმართული იქნებოდა მანვე შედეგის (ხანძრის გაჩენა და ტყის მასივის გადანვა) გამოწვევისკენ ან იმ შემთხვევაში თუ მხოლოდ ქმედება (ტყეში ცეცხლის დანთება) იქნებოდა დასჯადი და ქმედების სისხლისსამართლებრივი დასჯადობა არ დაუკავშირდებოდა კონკრეტული შედეგის დადგომას. თუკი შედეგიან დელიქტებში შედეგისადმი დამოკიდებულებით განისაზღვრება ქმედება განზრახვა ჩადენილი თუ გაუფრთხილებლობით, უშედეგო შემადგენლობებში ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის განსაზღვრისას სათვალავში იღებენ მხოლოდ იმას, ჰქონდა თუ არა დამნაშავეს შეგნებული, რომ ახორციელებდა საშიშ და აკრძალულ ქმედებას. ასეთ შემადგენლობას წარმოადგენს 276-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული შემადგენლობა, მაგრამ გასათვალისწინებელია, რომ 276-ე მუხლის პირველი და მეორე ნაწილით გათვალისწინებულ შემადგენლობებს შორის არ არსებობს ისეთი დამოკიდებულება როგორც ძირითად და კვალიფიცირებულ შემადგენლობას შორის, ვინაიდან დასახელებული შემადგენლობები ითვალისწინებენ სხვადასხვა სახის ქმედებებს, მიუხედავად იმისა, რომ ორივე შემთხვევაში ქმედება უკავშირდება მოძრაობის უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული წესის დარღვევას.

33. სსკ-ის მე-11 მუხლი ეხება თანამდევი შედეგით კვალიფიცირებულ დელიქტებს, რომლის შემოტანა ჯერ კიდევ 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსში თ. ნერეთლის დამსახურებად მიიჩნევა. მ. ტურავას¹⁵⁰ თვალსაზრისით, მე-11 მუხლით გათვალისწინებული დებულების შემოღება მიზნად ისახავდა იმას, რომ შესაძლებელი ყოფილიყო შედეგით კვალიფიცირებული დანაშაულის მცდელობა¹⁵¹. თუმცა, თ. ნერეთელი მძიმე შედეგით კვალიფიცირებულ დელიქტებში მცდელობის შესაძლებლობას გამოირიცხავდა, რის საფუძვლადაც იგი მიიჩნევდა მაკვალიფიცირებული შედეგის მიმართ დამნაშავეს გაუფრთხილებლობით დამოკიდებულებას.¹⁵² აქვე უნდა ითქვას ისიც, რომ მე-11 მუხლის დღეს მოქმედი რედაქციით თანამდევი შედეგით კვალიფიცირებული დანაშაული განზრახ დანაშაულად მიიჩნევა, მაგრამ მსგავსი ჩანაწერი 1960 წლის სსკ-ის მე-11 მუხლში არ გვხვდება. მაშინ აღნიშნული მუხლის შემოტანის მთავად დამსახურებად მიიჩნეოდა ის, რომ თანამდევი შედეგისადმი კანონი მოითხოვდა გაუფრთხილებლობით დამოკიდებულებას. ე. ი. თუ სულ მცირე

¹⁴⁸ გამყრელიძე ო., პასუხისმგებლობა დანაშაულთა ერთობლიობისათვის, „საბჭოთა სამართალი“, 1966, №6, 86.

¹⁴⁹ უგრეხელიძე მ., შერეული ანუ ორმაგი ბრალი სისხლის სამართალში, „მაცნე“, ფილოსოფიის, ფსიქოლოგიის, ეკონომიკისა და სამართლის სერია, 1971, №1, 160-161; გამყრელიძე ო., პასუხისმგებლობა დანაშაულთა ერთობლიობისათვის, „საბჭოთა სამართალი“, 1966, №6, 85-86.

¹⁵⁰ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 599.

¹⁵¹ იქვე, 606.

¹⁵² ნერეთელი თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, I ტომი, თბ., 2007, 502.

გაუფრთხილებლობითი დამოკიდებულება მაინც არ დგინდება შედეგისადმი, პასუხისმგებლობაც გამოირიცხება, რაც ბრალეული პასუხისმგებლობის პრინციპს განამტკიცებს¹⁵³.

34. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი თავიდან არ მიიჩნევდა იურიდიულ პირს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის სუბიექტად. სს კოდექსის პროექტის შემუშავებისას, პროექტის შემუშავებელ კომისიაში, იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი დღის წესრიგში არც დამდგარა¹⁵⁴. მაგრამ მოგვიანებით სს კოდექსში 2006 წლის 25 ივლისის კანონით შეტანილი ცვლილებების შედეგად სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის სუბიექტად, ფიზიკურ პირთან ერთად, იურიდიული პირიც გამოცხადდა.

სისხლის სამართლის ლიტერატურაში იურიდიული პირის პასუხისმგებლობასთან დაკავშირებით არაერთგვაროვანი მოსაზრებაა გამოთქმული. იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივ დასჯადობასთან დაკავშირებით ავტორები ორ ჯგუფად შეიძლება დაიყოს. თუ ავტორთა ერთი ჯგუფი ეწინააღმდეგება იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივ დასჯადობას, ავტორთა მეორე ჯგუფი ემხრობა მას.

მეცნიერთა ერთი ჯგუფის თვალსაზრისით, ერთი მხრივ, იურიდიული პირის პასუხისმგებლობა უსამართლობის მომენტებს შეიცავს, ვინაიდან იურიდიულ პირში დასაქმებულ რიგით თანამშრომლებს ხშირად წარმოდგენაც არა აქვთ ხელმძღვანელთა საქმიანობაზე, რის გამოც იურიდიული პირის ლიკვიდაციით უსამართლოდ ისჯებიან რიგითი თანამშრომლები, ხოლო, მეორე მხრივ, იურიდიული პირის დაუსჯელობას შეიძლება უფრო მძიმე შედეგები მოჰყვეს.¹⁵⁵

იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი დასჯადობის მომხრე მეცნიერებს მიეკუთვნება მ. ტურავა, რომლის შეხედულებით, ქართულ სისხლის სამართალში იურიდიული პირის პასუხისმგებლობის შემოტანა განპირობებულია პრაგმატული მოსაზრებით და იგი სარგებლიანობის პრინციპიდან გამომდინარეობს¹⁵⁶. მისი აზრით, საწარმოთა დამნაშავეობის წინააღმდეგ ბრძოლაში არაეფექტურია იდენტიფიკაციის ტრადიციული თეორიის გამოყენება, რომელიც იურიდიულ პირს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას მხოლოდ მისი ორგანოების მიერ განხორციელებულ ქმედებაზე აფუძნებს და გამორიცხავს ორგანიზაციის დასჯადობას რიგითი თანამშრომლების მიერ ჩადენილი დანაშაულისთვის¹⁵⁷. მაშასადამე, მ. ტურავა არა მხოლოდ ემხრობა იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივ დასჯადობას, არამედ მიზანშეწონილად თვლის პასუხისმგებლობის ფარგლების კიდევ მეტად გაფართოებას და იურიდიული პირების დასჯას რიგითი თანამშრომლების მიერ ჩადენილი დანაშაულებისთვის.

მ. ტურავა შესაძლებლად მიაჩნია „ორგანიზაციული გაუფრთხილებლობის“, „ორგანიზაციული განზრახვის“ და „ორგანიზაციული ბრალის“ არსებობას¹⁵⁸. იგი აღნიშნავს, რომ „ორგანიზაციული განზრახვა“ მაშინ არსებობს, როცა კორპორაციის ორგანოების პოლიტიკიდან გამომდინარე თანამშრომელთა მხრიდან მოსალოდნელია სისხლისსამართლებრივად დასჯად ქმედებათა

¹⁵³ გამყრელიძე ო., გერმანული სისხლის სამართლის ზეგავლენა ქართულ სისხლის სამართალზე, მისივე წიგნში: ბრძოლა სამართლებრივი სახელმწიფოსათვის, თბ., 1998, 255.

¹⁵⁴ გამყრელიძე ო., შერაცხვის პრობლემა სისხლის სამართალში და ბრალის ნორმატიული ცნების დასაბუთების ცდა, წიგნში: სისხლის სამართლის კანონმდებლობის რეფორმისა და თანამედროვე კრიმინოლოგიის პრობლემები, თამაზ შავგულიძის 75-ე წლის იუბილისადმი მიძღვნილი კრებული, თბ., 2006, 15-16.

¹⁵⁵ ნაჭყებია გ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო, თბ., 2011, 445-446.

¹⁵⁶ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 655.

¹⁵⁷ იქვე, 653.

¹⁵⁸ იქვე, 654.

განხორციელება. რაც შეეხება „ორგანიზაციულ გაუფრთხილებლობას“, იგი კორპორაციათა სისხლისსამართლებრივი დასჯადობის წინაპირობაა¹⁵⁹.

ყოველივე აღნიშნული ბადებს კითხვას: ბრალის ტრადიციული გაგების თანახმად, რამდენად შესაძლებელია „ორგანიზაციულ ბრალზე“ საუბარი? რასაკვირველია პასუხი ცალსახა და არაორაზროვანი შეიძლება იყოს. „ორგანიზაციული ბრალის“ იდეა არ გამომდინარეობს ბრალის ტრადიციული გაგებიდან, ვინაიდან ბრალი არის ინდივიდუალური, პერსონალური უმართლობა, რაც, ბუნებრივია, იმთავითვე გამორიცხავს „ორგანიზაციული ბრალის“ შესაძლებლობას. იგივე შეიძლება ითქვას გაუფრთხილებლობაზეც. გაუფრთხილებლობა გულისხმობს წინდახედულობის ნორმის დარღვევას. წინდახედულობის ნორმის დარღვევა სხვა არაფერია თუ არა პერსონალური ვალდებულების დარღვევა. ყველა ადამიანი პერსონალურად არღვევს წინდახედულობის ნორმას. შეუძლებელია მისი დარღვევა კოლექტიურად, რაც ასევე შეუძლებელს ხდის „ორგანიზაციულ გაუფრთხილებლობაზე“ საუბარს. ამ მხრივ, საყურადღებოა ის გარემოება, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი იურიდიული პირის პასუხისმგებლობას განზრახი დანაშაულებისთვის ითვალისწინებს. ჯგუფურად წინდახედულობის ნორმის დარღვევა შესაძლებელი რომ იყოს ჯგუფურობა იქნებოდა პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებად გათვალისწინებული გაუფრთხილებლობით დანაშაულებში. შემთხვევითი არ არის ის გარემოება, რომ ჯგუფურობა მაკვალიფიცირებელ გარემოებად მხოლოდ განზრახი დანაშაულებისთვისაა გათვალისწინებული საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში.

ბრალი, როგორც გაკიცხვის და სისხლისსამართლებრივი დასჯის საფუძველი, სხვაგვარად ქცევის შესაძლებლობას მოითხოვს, მაგრამ ასეთი შესაძლებლობა გააჩნია არა იურიდიულ, არამედ მხოლოდ ფიზიკურ პირს, რის გამოც იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი დასჯა გაუმართლებელია¹⁶⁰. დასჯა გაკიცხვაა. გაკიცხვა კი, მხოლოდ იმ სუბიექტის მიმართ იძენს აზრს, რომელსაც შეუძლია ვალდებულების დაკისვით, რომ მას ქცევას უწუნებენ¹⁶¹.

იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობასთან დაკავშირებით განსხვავებული მიდგომაა სხვადასხვა ქვეყანაში. ქვეყნების ერთი ნაწილი აღიარებს, ხოლო მეორე ნაწილი უარყოფს მას. გერმანია მიეკუთვნება იმ ქვეყნების რიგს, რომელიც იურიდიული პირის წმინდა სისხლისსამართლებრივ დასჯადობას არ აღიარებს. თანამედროვე გერმანულ სისხლის სამართალში მოქმედებს პრინციპი *"societas delinquere non potest"*, რაც ნიშნავს იმას, რომ ორგანიზაციას უმართლობის განხორციელება არ შეუძლია¹⁶². გერმანიაში სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის სუბიექტად მხოლოდ ფიზიკური პირი – ადამიანი მიიჩნევა. იურიდიულ პირს შეუძლებელია სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისროს, ვინაიდან მას არ გააჩნია მოქმედების უნარი¹⁶³ (ქმედუნარიანობა) ბუნებრივი გაგებით. იურიდიულ პირს არ შეუძლია მოქმედება, ვინაიდან იგი არის არა ადამიანი, არამედ სამართლებრივი კონსტრუქცია¹⁶⁴. იურიდიული პირის ორგანო, მისი მდგომარეობიდან გამომდინარე, ვალდებულია თავიდან აიცილოს იურიდიული პირის ზიანი, მაგრამ, ვალდებულების დარღვევისა და დარღვევით გამოწვეული საზიანო შედეგების შემთხვევაში, შესაძლებელია ცალკეული პირების და არა მთლიანად ორგანოს დასჯა¹⁶⁵.

¹⁵⁹ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 654.

¹⁶⁰ გამყრელიძე ო., სისხლისსამართლებრივი სასჯელის ცნება, "გერმანულ-ქართული სისხლის სამართლის ჟურნალი", 2016, №1, 8. www.dgstz.de

¹⁶¹ გამყრელიძე ო., როცა მეცნიერებს აღარაფერს ეკითხებიან..., "მართლმსაჯულება და კანონი", 2018, №1, 8.

¹⁶² Krey V., Esser R., Deutsches Strafrecht, Allgemeiner Teil, 6. Auflage, Stuttgart, 2016, 45, Rn. 111.

¹⁶³ Mitsch W. წიგნში: Baumann U., Weber U., Eisele J., Strafrecht, Allgemeiner Teil, Lehrbuch, 12. Auflage, Bielefeld, 2016, 101, §6 Rn. 12.

¹⁶⁴ Heinrich B., Strafrecht, Allgemeiner Teil, 5. Auflage, Stuttgart, 2016, 68, Rn. 198.

¹⁶⁵ იქვე, Rn. 951.

გერმანული სისხლის სამართლის მიხედვით, ქმედებას არ წარმოადგენს იურიდიული პირის აქტი, ვინაიდან მას აკლია ფსიქიკურ-სულიერი სუბსტანცია. ასეთი სუბსტანციის ქმედების განხორციელება მხოლოდ ადამიანის „ორგანოს“ შეუძლია¹⁶⁶.

იურიდიული პირის პასუხისმგებლობის მოწინააღმდეგე გერმანელი მეცნიერები ბრალისმიერი პასუხისმგებლობის პრინციპთან (*Schuldprinzip*) მის შეუსაბამობაზე ამახვილებენ ყურადღებას,¹⁶⁷ ვინაიდან იურიდიული პირი ბრალუუნაროა¹⁶⁸.

არა მხოლოდ ცალკეულ მეცნიერთა ნაშრომებში, არამედ ასევე გერმანიის საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებაშიც არის აღნიშნული, რომ იურიდიული პირი არ არის მოქმედებაუნარიანი. სისხლისსამართლებრივი გაგებით ბრალეული ქმედების განხორციელება მას არ შეუძლია, ბრალეულად მოქმედებს მხოლოდ ის პირი, რომელიც იურიდიული პირისთვის მოქმედებს. იურიდიული პირის მიმართაც მოქმედებს კონსტიტუციური პრინციპი: არ არსებობს სასჯელი ბრალის გარეშე. ბრალის გარეშე დასჯა იწვევს აღნიშნული პრინციპის დარღვევას¹⁶⁹.

არგუმენტი, რის გამოც გერმანული სისხლის სამართალი იურიდიული პირის პასუხისმგებლობას უარყოფს, იურიდიული პირის ქმედუუნარობის და ბრალუუნარობის გარდა, არის სასჯელუუნარობაც. „იურიდიულ პირებს არ შეუძლიათ არც ბრალეული მოქმედება და არც სასჯელის ზემოქმედების შეგრძნება“¹⁷⁰. ამდენად სასჯელი მხოლოდ ფიზიკურ პირებს შეიძლება შეეფარდოს.

გერმანელ ავტორთა ნაწილის აზრით, სასჯელი როგორც ტკივილი ისე უნდა იქნას განცდილი. სასჯელის მორალური გამართლება ტკივილის საკუთარი ბრალის გამო განცდაა¹⁷¹.

ჰ. ი. ჰირშის თვალსაზრისით, ადამიანისგან განსხვავებით, კორპორაციას აკლია სასჯელის განცდის უნარი (*Strafempfänglichkeit*), ვინაიდან მას არ შეუძლია სასჯელის აღქმა. იგი წარმოადგენს აბსტრაქტული ორგანიზაციის ფორმას¹⁷².

მიუხედავად იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი დასჯადობის წინააღმდეგ გამოთქმული შეხედულებებისა, რეალობაა, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი იურიდიული პირის პასუხისმგებლობას ითვალისწინებს. საერთაშორისო და ევროპული სამართლებრივი აქტებიდან გამომდინარეობს იურიდიული პირისთვის პასუხისმგებლობის დაკისრების ვალდებულება მაშინ, როცა იურიდიული პირის სახელით, იურიდიული პირის გამოყენებით ან იურიდიული პირის სასარგებლოდაა დანაშაული ჩადენილი. თუმცა, აღნიშნული აქტები ქვეყნებს არ აკისრებენ ვალდებულებას, რომ იურიდიული პირის პასუხისმგებლობა სისხლის სამართლის კანონმდებლობით გაითვალისწინონ. ეს სახელმწიფოების კომპეტენციას წარმოადგენს¹⁷³. უფრო მართებული იქნებო-

¹⁶⁶ Roxin C., *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, Band I, 4. Auflage, München, 2006, 262, §8 Rn. 59.

¹⁶⁷ Wessels J. Beulke W., Satzger H., *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 46. Auflage, Heidelberg, 2016, 44-45, Rn. 141; Krey V., Esser R., *Deutsches Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 6. Auflage, Stuttgart, 2016, 45-46, Rn. 111; Peglau J., *Unbeantwortete Fragen der Strafbarkeit von Personenverbänden*, Zeitschrift für Rechtspolitik (ZRP), 2001, 407; პრადელი პ., შედარებითი სისხლის სამართალი, თარგმნა ე. სუმბათაშვილმა, თბ., 1999, 229.

¹⁶⁸ Mitsch W. წიგნში: Bauman J., Weber U., Mitsch W., Eisele, J, *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, Lehrbuch, 12. Auflage, Bielefeld, 2016, 101, §6 Rn. 12.

¹⁶⁹ BverfGE 20, 336.

¹⁷⁰ ვასმერი მ-პ., ამსრულებლობა და თანამონაწილეობა, ასევე იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა საქართველოსა და გერმანიაში, გერმანულ-ქართული სისხლის სამართლის ჟურნალი, < www.dgstz.de >, 2016, №3, 31-32; ნაჭყებია გ., წიგნში: ორგანიზებული დანაშაულის თანამედროვე გამოვლინებების კრიმინალიზაციისა და სამართალმეფარდების პრობლემები ქართულ სისხლის სამართალში, თბ., 2012, 999.

¹⁷¹ Kaufmann A., *Das Schuldprinzip*, Heidelberg, 1976, 201.

¹⁷² Hirsch H-J., *Strafrechtliche Verantwortlichkeit von Unternehmen*, ZStW 1995, 296.

¹⁷³ ცქიტიშვილი თ., იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, წიგნში: თოდუა ნ., ივანიძე მ., ფაფიაშვილი ლ., ხერხეულიძე ი., ცქიტიშვილი თ., *სანქციები სისხლის სამართალში*, თბ., 2019, 256-392.

და საქართველოს იურიდიული პირის პასუხისმგებლობა ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კანონმდებლობით ჰქონოდა მოწესრიგებული და უარი ეთქვა იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივ დასჯადობაზე.

დასკვნის სახით უნდა აღინიშნოს, რომ მ. ტურავას მონოგრაფია გვთავაზობს არაერთი საკითხის ახლებურ გადანიშნვას და კარგად წარმოაჩენს სისხლის სამართლის პრობლემების რთულ, კომპლექსურ ხასიათს, რაც შესაბამისად, მოითხოვს, ისეთ სიღრმისეულ ანალიზს, რომელიც სარეცენზიო წიგნშია წარმოდგენილი. მოცემული რეცენზია არ აკნინებს სარეცენზიო წიგნის მნიშვნელობას. განსახილველი მონოგრაფია წარმოადგენს ღირებულ ნაშრომს, როგორც საუნივერსიტეტო სწავლებისთვის, ისე მეცნიერებისა და პრაქტიკისთვის, რაზეც მეტყველებს თუნდაც ის გარემოება, რომ იგი გამოიყენება საქართველოს ყველა საუნივერსიტეტო დაწესებულებაში სწავლების პროცესში და წარმოადგენს სისხლის სამართალში ქართულ ენაზე გამოცემულ პუბლიკაციებში ხშირად ციტირებულ ნაშრომს.